

Az ebben a fájlban található munka az 1985. évi debreceni XVII. OTDK Humán Tudományok Szekciójában szerepelt dolgozatom birtokomban levő gépírási másolati példánya (a dolgozat négy: egy eredeti és három indigós példányban készült); beszkenelve: 2012. október 5. Az itt beszkenelve, illetve Adobe Acrobat által OCR-ezve olvasható példány utólagos bejegyzéseket tartalmaz; ez a felhasználás során mindenképpen figyelembe veendő.

A dolgozat egy példánya megtalálható a DE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszékének könyvtárában, jelzete: K. 985.

Kis Tamás

Debrecen, 2012. október 4.

A MAGYAR KATONAI ZSARGON

Kis Tamás

KLTE, III: magyar-orosz-
finnugor

Debrecen, 1985

Tartalomjegyzék

Bevezetés	I
I. A katonai nyelv helye a magyar nyelv belső rendszerében, a katonai zsargon fogalma	I
/a magyar nyelv tagolódása és a csoportnyelvekhez való viszonya/	1
/a katonai nyelv tagolódása, néhány jellemző vonása/ ...	4
II. A katonai zsargon története	14
/az 1870-es évekig/	14
/a közös hadsereg /	17
/a két világháború közti időszak/	18
III. A császári és királyi /közös/ hadsereg katonai zsargonja	22
1. Az átvett német szavak hangváltozásai	22
A. Mássalhangzó-változások	22
B. Magánhangzó-változások	25
2. Néhány fontosabb szóteremtési mód	27
A. Népetimológia	27
B. Néhány fontosabb képző	28
3. A K.u.K. hadsereg katonai zsargonjának szókészlete ..	29
A. A szókészlet fontosabb témakörei	29
B. Állandósult szókapcsolatok	31
C. A K.u.K. hadsereg katonai zsargonjának tovább élő szavai	31
IV. A mai magyar katonai zsargon	33
1. Hangtani jellegzetességek	33
2. A katonai zsargon alaktana, szóalkotásmódjai	35
A. Szóképzés	35
B. Szösszetétel	37
C. Mozaikszók	38
D. Szóelvonás	38

E. Szócsonkítás	38
F. Játszi szóferdítés	39
3. A katonai zsargon szókészlete	39
I. A katonai zsargon "jövevényszavai"	39
II. A katonai zsargon szavainak belső jelentésváltozásai	41
III. A katonai zsargon szókincsének témakörei	42
IV. A katonai zsargon frazeológiája	45
Irodalom	/47/
A mai magyar katonai zsargon /szójegyzék, 1979-1983/	I
Az anyaggyűjtés módja; Adatközlőim	LXVI
A szócikkek felépítése; Rövidítések	LXVII

I.

Magyarországon minden egészséges férfi, ha akarja, hanem, megismeri a katonai zsargont, hisz be kell vonulni katonának. Eképpen az a csoportnyelv az egyik legnagyobb csoportnyelvünk, hisz fiatalok tízezrei beszélik, majd leszerelés után terjesztik környezetükben is.

Jómagam is katonáskodásom alatt ismertem meg ezt a "nyelvet". Eleinte csak saját szórakoztatásomra jegyezgettem fel a szavakat, kifejezéseket, de nem sok idő kellett neki, hogy valami "komolyabbat" tervezek vele. Nos, ennek a "komolyabbnak" az első állomása ez a dolgozat.

Lassan már három éve, hogy katonatársaim nem szólítanak Notesznek az állandóan magammal hordott jegyzetfüzetről, tehát ennyi ideje, hogy leszereltem, mégsem sikerült kialakítanom egy minden szempontból kielégítő rendszerezést a katonai zsargonnak, csak egyre gyűlnek a jegyzeteim, s már ezrekre rúgnak a szavak cédulái.

Ezt a dolgozatot semmiképpen nem tekintem a téma lezárásának. Megpróbáltam számba venni a katonai zsargon jellegzetességeit, és némiképp felhívni a figyelmet erre a sokat emlegetett, de alaposan soha nem elemzett csoportnyelvre.

Most előljáróban a dolgozatom sok hiányossága közül néhányra szeretnék mentséget keresni. Az anyag, amit ebben a néhány oldalban ismertetni szerettem volna, hatalmas. Különösen áll ez a K.u.K. ^{Hadonc} nyelvéről írottakra, ahol valóban csak a töredékét ^{sikerült} bemutatni mindannak, amit terveztem. Kénytelen voltam egy-egy jelenségre csak 4-5 példát kiválasztani, mert a vészesen fogyó oldalak nagyon szorongattak. Ezt a példaanyagot, amit

II.

végülis bemutatok, igyekeztem úgy válogatni, hogy forrásaik könnyen hozzáférhetőek legyenek.

A csökkentést nemcsak a szóanyagban, de a vizsgált területekben is végre kellett hajtanom. Nem szóltam a K.u.K. katonai zsargonjának a mondattanáról, amely erős német hatást tükröz, a csoportnyelv szavainak témaköreit vizsgálva is csak a legfontosabbakra tértem ki, ezekre is kevés példát hozva. Érdekes lett volna a magyar katonai zsargon összehasonlítása más nyelvekével, vagy a K.u.K. ^{Italiában} esetében a közös hadseregben szolgáló más nemzetiségűek katonai zsargonjával.

Pótolandó a régi katonai zsargonról írottakat, az irodalomjegyzékben - a jelentéktelenek kivételével - közlöm az összes forrásomat, azokat is, amelyeknek anyaga nem került bele a dolgozatba.

A német eredetű szavak jelentését az adott korból származó katonai szótárak /Pál Károly, Általános német-magyar hadi szótár. Pest, 1871. ; Bíró Jenő, Német-magyar és magyar-német katonai szótár. Bp. 1931. / segítségével adom meg.

A dolgozatomnak a felhasznált anyag hiányosságain kívül elméleti hiányosságai is vannak. Nem mertem kellő előképzettség híján belevágni a magyarosított hangalakú német szavak vizsgálatakor a magyar és német hangtani jelenségek szétválasztásába. A német nyelvjárások /esetünkben a bajor-osztrák/ hangváltozásai bonyolultságuk miatt rendkívül sok kutatást kívánnak, és erre vonatkozó adataim még annyira csekélyek, hogy helyesebb-

III.

nek láttam együtt vizsgálni mind a német, mind a magyar nyelvben történt változásokat, csak magát a tendenciát bemutatni. Ezért van az is, hogy hangtani vizsgálódásaimkor a német szavaknak az irodalmi nyelvi alakjából indultam ki, nem pedig a nyelvjárásiból.

A mai magyar katonai zsargon bemutatásakor a példák mellett csak elvétve közlöm a jelentésüket. Tettem ezt azért, mert a dolgozathoz csatlakozik egy szójegyzék, amely az általam lejegyzett szavakat, kifejezéseket tartalmazza. E szójegyzék segítségével nagyjából helyes képet kaphatunk a mai katonai zsargonról.

Ennyit szerettem volna előljáróban elmondani, főleg a dolgozat hiányosságairól, hisz a pozitívumok megítélése /ha vannak benne ilyenek/ már nem az én feladatom.

I. A KATONAI NYELV HELYE A MAGYAR NYELV BELSŐ
RENDSZERÉBEN; A KATONAI BESZÉLŐ FOGALMA

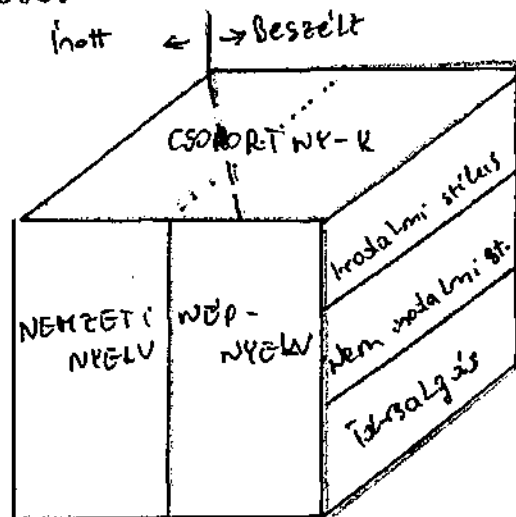
Az egységesnek felfogott nyelven belül minden olyan nyelvi jelenség a csoportnyelvek jelenségei közé tartozik, amely ettől az egységes nyelvtől /köznyelvtől/ eltér, akármennyi ember is használja vagy használta /Hajdú Mihály: A csoportnyelvekről, 9/. Ilyen értelemben citágítva a csoportnyelv fogalmát, a jelenség témakörébe sorolhatjuk a nyelv függőleges /társadalmi/ és vízszintes /földrajzi/ tagolódása által jellemzett nyelven belüli egységeket. Nyelvészeti közhely már, hogy a vízszintes tagolódás következményei a nyelvjárások /Bárczi Géza, Bevezetés, 18/, a függőleges megosztás szerint pedig a rétegnyelvek és a szűkebb értelemben vett csoportnyelvek különülnek el /uo. 21/.

A csoportnyelvek vizsgálatakor ügyelnünk kell az adott csoportnyelv saját jelenségeinek és a beszélők által más csoportból, rétegből hozott jelenségeinek a szétválasztására. Mivel a csoportnyelvek főleg szótincsekben léteznek, mindenképpen szükséges egy olyan nyelvréteg a beszélő számára, amely biztosítja a grammatikai vázat a csoportnyelv lexikális anyagához.

En azt a "nyelvet" /ez lehet köznyelv, tájszólás, vagy kivételes esetben ezekkel teljesen összeolvadt csoportnyelv stb./, amelyet a beszélő "anya nyelvének" érez, amelynek a használatában a leginkább otthonos, és más nyelvréteg, csoportnyelv

jelenségeit hozzá viszonyítja, jobb szó híján alapnyelvnek nevezem. Gyakorlati szempontból közelítve a csoportnyelvek vizsgálatához, az alapnyelv jelenségeinek a "leválasztása" után találhatunk rá a csoportnyelv valódi sajátosságaira.

Az alapnyelv és a csoportnyelvek viszonya a következő ábrával szemléltethető:

A nemzeti nyelven azt az egységes, normatív nyelvváltozatot értem /vö. Benkő Loránd, Nyjtört. 5-6; I.ÖK. IV,509; Anveanyelvi műveltségünk, 222/, melyet az akadémiai nyelvtan irodalmi nyelv és köznyelv néven említ /EMNyR. I,26-28/. Véleményem szerint e két nyelvréteg között csak stíluszintbeli különbség van, amit Jakab István nyelvhasználati szintnek /Jakab: Irodalmi Szemle, XVII,431-442/, Károly Sándor máfajok szerinti meg^loszlásnak nevez /Károly: Nyr,35:385-398/.

A népnyelv a nyelvjárások összefoglaló neve, természetesen tovább lehetne osztani nyelvjárástípusokra és helyi nyelvjárásokra /Sebestyén Árpád: Nyr. 105:322/, de ez a további tagolás most a mi szempontunkból fölösleges.

A stíluszintek elnevezésére Károly terminológiáját alkalmaztam /i.m.393/. A szinten belül továbbiakat lehetett volna még találni /vö. Jakab, i.m. 339-341/, de ezek elkülönítése már inkább a stilisztika feladata.

A közlés módja minden esetben lehet írott vagy beszélt, de a nemzeti nyelvben a népnyelvnél sokkal nagyobb az írásosság szerepe.

A csoportnyelvek ebbe az egész rendszerbe úgy illeszkednek, hogy egyes stíluszintjeik megfelelnek a nemzeti nyelv és a népnyelv stíluszintjeinek /erről l. később a katonai nyelv rétegződésénél/, a nemzeti és népnyelv pedig a hangtani, alaktani vázat és a szintaxist adja, amelyre lexikális anyagukkal építközhetnek.

Mint említettem, akár csoportnyelv is lehet alapnyelve a beszélőnek. Ez esetben is a nemzeti nyelv vagy a népnyelv grammatikájával találkozunk, hisz a nyelven belül csak ezek rendelkeznek önálló nyelvtani rendszerrel, de az alapnyelv szókészlete valamely csoportnyelv szavain nyugszik, és ami ennél lényegesebb: a beszélő már nem érzi, hogy ő csoportnyelven beszél.

A csoportnyelvek is tovább tagolhatók szakmák, foglalatosságok stb. szempontok szerint, de egymáshoz való viszonyuk vázolására rendkívül szövevényes kapcsolataik miatt most nem vállalkozhatok.

A katonai nyelv csoportnyelv, még pontosabban: szaknyelv. /"a szaknyelv jó összefoglaló neve azoknak a csoportnyelveknek, amelyek foglalkozásokhoz kötődnek, illetőleg egyik meghatározójuk a szakmai azonosság. ...nyugodtan nevezhetjük a foglalkozási, foglalatossági, valami iránt vonzódási stb. alapon elkülönülő, helyesebben tömörülő csoportok nyelvét szaknyelvnek" /Hajdú, A csoportnyelvekről, 18-19/.

A katonai nyelv a katonai élet szükségleteit, a felszerelést, a hadi technikát, a fegyvereket stb. megnevező szakszókincs. Kialakulása visszavezethető a fejlettebb hadviselés kialakulásáig. Létéről vitatkozni nemigen lehet, hisz mint önálló "szakma" szükségszerűen meg kellett, hogy teremtsen a maga sajátos kifejezőképességét. "Minden szakmának, foglalkozási ágának - beleértve a tudományokat is - kialakul egy olyan sajátos ismeretanyaga, amely a távolabb álló, a be nem avatott számára ismeretlen. Ez természetesen tükröződik a szókincsben is, és sárt terminológiák és nómenklatúrák kialakulására vezet." /Deme László: A beszéd és a nyelv, 155/.

Katonai nyelvnek nevezhetjük tehát azt a csoportnyelvet, amely sajátos katonai fogalmakat nevez meg, és amelynek beszélői általában katonák.

Az egységesnek felfogott katonai nyelven belül jól elkülöníthető csoportok vannak. Pusztai István a szaknyelvekről írva fejti ki: "bizonyos mértékig a szakmai nyelvek is a nemzeti nyelv függőleges tagolódásának megfelelően rétegződnek. Itt azonban a felső réteget nem irodalmi, hanem tudományos nyelvi

rétegnek tekintem, amely értekezéseiben a fogalmilag rendszerezett és nyelvileg is szabályozott terminológiával él; ez alatt foglal helyet - a köznyelvvvel egy szinten - az ún. műhelynyelv a már nem tudományos, de még bizonyos mértékig feszes szakmai érintkezés nyelve, és ez alatt a lazább, fésületlen szakmai társalgási nyelv, a műhelyzsargon. Ez a tagolás nem jelent feltétlenül szociális rétegződést. A helyszíntől függően a tudományos értekezést író kutató mérnök is használhatja a műhelyzsargont, de az egyébként csak műhelyzsargont beszélő munkás is használhatja a tudományos szakmai nyelvet /pl. újí-tási javaslatában/."/Pusztai, Közhely és műhelyzsargon: Anyanyelv, közélet, műveltség ...,46-47/.

Érdekes a fent írtakkal összevetni Felszeghy Ediltrudnak a K.u.K. ^{hadnyelvi} katonai nyelvéről mondott véleményét: "A hadsereg nyelve tekintetében megkülönböztetjük:

1. a hadsereg szolgálati nyelvét, amint az a császári kancellária nyelvében élénk tárul,
2. a katonai szaknyelvet és
3. a katona /argot-szerű/ nyelvét.

Az 1. és 2. alatti megnevezést többnyire, összevonva, hadseregnyelvnek /Heeressprache vagy Armeesprache/ nevezik. Mindkettő a szolgálati szabályzatok és előírások, valamint az egykorú nyelvhasználat alapjain nyugszik, s lényegében mű nyelvnek tekinthető.

Ezzel szemben a 3. alatti katonanyelv széles körökben elterjedt, nehezen áttekinthető területen él. Alapja a néha durva,

de mindig őszinte, becsületes katonahang, mely a volt "közös" hadsereg közlegényét, altisztjét és csapattisztjét egyaránt jellemezte." /Felszeghy, A császári és királyi hadsereg nyelve Magyarországon, 20/.

A mai katonai nyelven belül is jól megfigyelhető rétegek vannak, amelyeket stílusrétegeknek nevezhetünk /stílusréteg: "a társadalmi érintkezés meghatározott területén, tipikusan használt nyelvi kifejező eszközök rendszere"/A m. stilisztika útja, 513/. X Pusztai István felosztását figyelembe véve a következőképp tagolom a katonai nyelvet:

A katonai nyelv felső rétege a katonai szakirodalmi nyelv, amely a nemzeti nyelv rétegződésében az irodalmi nyelvnek felel meg. Főleg írásban találkozhatunk vele, ezen a "nyelven" íródnak a hadtudományi dolgozatok, a tudományos igényű tanulmányok, szolgálati szabályzatok stb.

Alatta találjuk a köznyelv szintjén a katonai köznyelvet. Ez a hivatalos érintkezés nyelve, szabályozzák bizonyos megkötöttségek /szabályzatok/, katonai nyelvről lévén szó, meghatározott alaki viselkedések /pl. szabályozott mozgások, vigyázzállás stb./.

Az alsó réteg a katonai zsargon, amely a szolgálati idejüket töltő ^{katonák} és velük közvetlenül érintkező parancsnokok /tiszt-helyettesek, tisztek/ egymásközötti nyelve.

A katonai szakirodalmi és katonai köznyelv a szó legszorosabb értelmében vett szaknyelv. Kifejezéseik, szavaik terminus technikusok, közlésükben a pontosságra, egzaktságra törekszenek.

A katonai zsargon inkább informális jellegű, a csoport tagjainak összetartozását fejezi ki /Telegdi, Bevezetés, 130/, van valami "befogadó" és egyben "kizáró" jellege, sőt funkciója /vö. Deme: A beszéd és a nyelv, 156/.

A katonai szakirodalmi nyelv és a katonai köznyelv között nyelvi eszközeiket vizsgálva kevés eltérést találunk, inkább a beszédhelyzet és az információ jellege mutatja, hogy mikor melyik réteggel van dolgunk.

A katonai zsargon azonban élesen elüt az említett rétegektől. Szóalkotás módjával, kifejezéseinek képanyagával, nagyfokú változékonyságával közelebb áll az argó típusú csoportnyelvekhez, rendkívül közeli rokonságot mutat a tolvajnyelvvél és az ifjúsági nyelvvel. Ennek okát abban láthatjuk, hogy a katonai zsargont beszélő emberek a katonai zsargon megismerése és használata előtt, főleg az életkoruk miatt, éppen ezeket a csoportnyelveket használták alapnyelvükként.

A másik igen jelentős elkülönítő tényező a katonai szakirodalmi nyelv, a katonai köznyelv és a katonai zsargon között, hogy míg az előzőekben az új szavak teremtése és befogadása tudományos műnyelvi voltak miatt határozottan szándékolt, tudatos, és a pontosítás, tévedés mentesebb megértés a célja, addig a katonai zsargon szóteremtése csak ritkán tudatos, általában öntudatlan, spontán. Tudatos szóteremtés csak akkor fordul elő, ha a más csoportokkal való kommunikáció kizárása a cél /vö. Hajdú, l.m. 34-35/.

A katonai zsargon szóteremtéséről fél évszázada íródott megfogalmazást ma is érvényesnek tarthatjuk:

"Igen sok példáját látjuk a képleges beszédnek /Bildersprache/, amelyek újonnan feltűnő tárgyakat és fogalmakat jelöl. Két fogalomkör közti szembetűnő hasonlatosság közvetíti itt az átmenetet. Kifejezésre jut a metonimizálásra való hajlamoság, amennyiben sokszor egy-egy szó szokásos jelentése tér-, idő- vagy okbeli összefüggés folytán olyan fogalomra terjed át, mely vele társuló viszonyban van. Két etimológiailag nem rokon szónak a hangkép megváltozása folytán létrejött összekapcsolását, ... is megtaláljuk, stb.

A katonanyelv szókészletének terjedelme a diáknyelv változatosságára emlékeztet, mellyel tréfa és a szókitermelés őszereje tekintetében vetekszik. Csodálatos biztonsággal ismeri fel személyeken, tárgyakon, állapotokban, eseményekben a katonai felfogás szempontjából lényegest és alkotja meg a megfelelő - érzéki vagy elvont - kifejezést.

Amilyen jellemző egyrészt a katonai nyelv eredetisége és képletessége, épp oly szembetűnő másrészt a humorisztikus és szatirikus tartalma, mely nagyon sok katonai szóképzésben, szó-lásmódban és különleges szó értelmében rejlik." /Selszeghy, i.m. 58/.

Ezek a katonai zsargonra jellemző vonások ugyanígy megtalálhatók az ifjúsági és a tolvajnyelvben is. Ezek a első stílusrétegű csoportnyelvek nem különülnek el élesen egymástól, anyaguk egymásba áramlik, gyakran egybe is folyik /vö. Dene, i.m.156/. Éppen ezért nehéz, ha a katonai zsargont akar-

juk vizsgálni, a valóban ebbe a csoportnyelvbe tartozó elemek elkülönítése az e korosztály nyelvhasználatában hasonló funkciót betöltő más csoportnyelvek kifejezőkészletétől. A nem szorosan katonai témakörhöz kapcsolódó vagy magukban nem ilyen képet, asszociációt rejtő szavak kiindulási helyét jóformán lehetetlen megállapítani a nyelvi csoportokban történő állandó vándorlásuk és jelentésváltozásaik miatt.

Ez az összemosódás az ifjúsági nyelv és a katonai zsargon között, amely a beszélők életkorát vizsgálva egymástániságot /az egyéni szocializációs folyamat egymást követő szakaszai/, a nyelvi anyagot szemügyre véve nagyfokú azonosságot mutat, magyarázza pl. azt a feltevést, mely a katonai zsargont az életkori nyelvváltozatok közé sorolja /Sebestyén Árpád, Nyr. 105:322-323/.

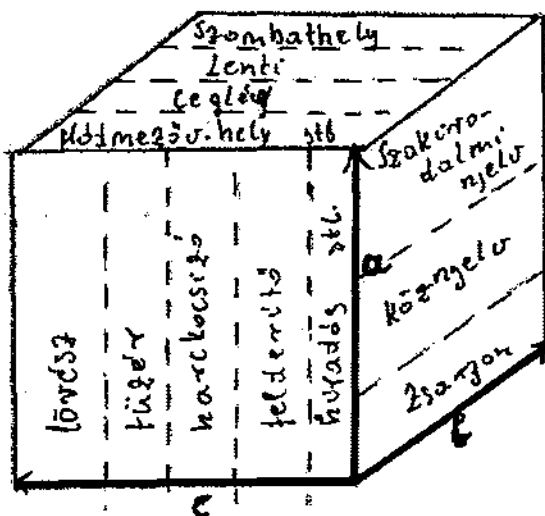
Tovább vizsgálva a katonai nyelv belső tagolódását, a stílusrétegek szerinti megoszláson kívül /szakirodalmi nyelv - köznyelv - zsargon/megfigyelhetjük a katonai zsargon területi, laktanyánkénti, sőt ezen belül alegységenkénti tagolódását. Ez a tagolódás főleg a katonai zsargonban található meg, a katonai köznyelv és a katonai szakirodalmi nyelv írásban rögzített szabályai fordulatai, mesterségesen kialakított terminológiája miatt egységes, területenként nem eltérő.

A katonai zsargon vízszintes tagolódását főleg az alakulatok katonáinak egymástól való nagyobb elszigeteltsége magyarázza. Ezek a területi eltérések nem a nyelvjárások izoglosszáit követik, hanem azoktól teljesen függetlenül a bevonuló katonák

alapnyelve, az alakulat jellege és a már ott szolgáló katonák nyelve által meghatározott helyi zsargonok alakítják. Mindezek ellenére nem beszélhetünk egymástól élesen elszigetelt csoportnyelvekről, mert a gyűjtött anyag a területi eltérések ellenére is meglepő azonosságokat mutat.

A katonai nyelv belső tagolódásának harmadik típusát a "belső szakmai nyelvek" adják. Ezeket talán fegyvernemi nyelvek-nek nevezhetnénk. "külön nagy szókinccse a katonai nyelv, és még ezen belül is megvan a sajátos szókinccse az egyes fegyvernemeknek"/Nyelvtan - stílus - szónoklás, 230/. Ez a különbség - ellentétben a vízszintes tagolódással - inkább a katonai nyelv felsőbb rétegeit érinti, a katonai zsargonra kevésbé jellemző, javarészt a felsőbb rétegekből átvett szavak és fogalmak mutatják meglétét.

A katonai nyelv belső tagoltságát a következő ábrában foglalhatjuk össze:

- a/ stílusrétegek
- b/ területi kiterjedés
- c/ fegyvernemek szerinti különbözőség

A katonai nyelv rétegeinek érintkezését vizsgálva más csoportnyelvekkel, azt látjuk, hogy a katonai szakirodalmi nyelv és a katonai köznyelv jóformán csak más szaknyelvekkel érintkezik, mégpedig az egyes fegyvernemi nyelvek a velük rokon vagy hozzájuk közel eső "civil" szakma nyelvével, "pl. a híradók szaknyelvében a sajátosan katonai műszók mellett rengeteg olyan van, amely a híradástechnika műszókincséből került a katonai műnyelvbe /kábel, távírász, géptávíró, telefonközpont stb./ vagy bizonyos vezényszavak /pl. állj, sorakozó stb./ a sport, a testnevelés szókincsében is használatosak."/Nyelvtan - stílus - szónoklás, 230/.

A katonai zsargon szintén szorosan kapcsolódik más csoportnyelvekhez, ezek a kapcsolatok azonban a nyelvréteg beszélt nyelvi voltából adódóan más típusúak, az szavak erős jelentés- vagy alakváltozással kerülnek a katonai zsargonba, ez által a magukkal hozott hangulat újabbakkal színesedik, amit főleg a nem ebbe a csoportba tartozó beszélő érez. /A katonai zsargon átvételeiről l. később./

Érdekes megvizsgálnunk még, hogy a katonai zsargon az őt beszélő katonák beszédét mennyire határozza meg. Ismeretes ugyanis, hogy egy ember több csoportba is tartozhat, és ez által több csoportnyelvet is használhat vagy ismerhet /Lárczi, Bevezetés, 22; Fodor István: "Ire jó a nyelvtudomány?", 279/. A különböző beszédhelyzetek határozzák meg, hogy mikor melyiket használja a beszélő. "Szerepeket kell váltanunk, mert a beszéd-

helyzet, a külső körülményekből adódó szituáció, a beszélő partnerek közötti viszony megváltozása erre késztet - kényszerít - bennünket." /Wacha Imre: Bészélgessünk a beszédről, 21; vö. erről még uo.16-24/.

Kérdés, hogy, az alsó szintű rétegnyelvet beszélő milyen mértékben, és mekkora automatizmussal tud alkalmazkodni az új beszédhelyzethez és új beszédpartnerhez. Azt biztosra vehetjük, hogy ez függ a beszélő műveltségi szintjétől, iskolázottságától is, de vajon befolyásolja-e ezt a beszélt alsó stílusrétegű csoportnyelv is?

A diákság nyelvében pl. korántsem olyan nagy az ifjúsági nyelv elterjedtsége, mint hihetnénk. "nem tartozik bele teljes egészében az ifjúság nagyobb részének aktív szókincsébe sem a maguk közötti beszélgetésben, sem a felnőttekkel való beszélgetésben" /Dachát László, Anyanyelv, közélet, műveltség..., 120/.

A katonai zsargon sokkal aktívabb szerepet játszik beszélői nyelvében. Ottlik Géza írta erről: "Nemegyszer megtörtént, hogy odahaza szabadságon a szüleink nem értették a beszédünket, kénytelenek voltunk a kérdésünket vagy feleletünket visszafordítani polgári nyelvre" /Iskola a határon, 39/.

Hogy a katonai zsargont beszélő személy nehezen tud a beszédhelyzetnek megfelelően szerepet változtatni, más stílus-szintű nyelvrétegre váltani, hogy ez a váltás erőfeszítéseket és odafigyelést igényel, nem pedig automatikus, mint korábban - pl. az ifjúsági nyelvet beszélve - volt, azt saját tapasztalataim is bizonyítják. Mindennek az oka az lehet, hogy a katona,

aki a katonai zsargonról beszél, sokkal elszórtabb a társadalom más csoportjaitól, mint civil életében, így egyszerűen "elszokik" a különböző helyzetektől. A napnak majd minden óráját ugyanazokkal az emberekkel tölti hónapokon keresztül, a kommunikáció verbális oldala emiatt sokszor a minimumra súlyosod, hisz fél szavakból is megértik egymást. A civil életbeli szokásokat, az etikettet nem tarthatja be, mert a hivatalos érintkezést a szolgálati szabályzatban előírt szabályok, a nem hivatalost pedig a rang vagy fizikai erő megszabta íratlan törvények irányítják.

Következik a fent leírtakból az is, hogy a katonai zsargonban a durvaság, a drasztikum nagy szerepet kap. Nincs semilyen visszafogó erő, amely fékező hatással lenne erre. A katona már nem azért káromkodik, hogy a közösségbe tartozását bizonyítsa ily módon/ mint korábban az ifjúsági csoportokba való tartozása idején/, hanem azért, hogy a mindennapos feszültségeket levezesse. Ez a sajnálatos jelenség természetesen nem újkeletű, bizonyítják ezt a káromkodással kapcsolatos ilyen kifejezések: kaszárvai stílus, örmešternyely, huszármiatyánk; káromkodik, mint a bakkancsos katona /Kisújszállás/.

Hogy a káromkodás és az obszegn képeken alapuló kifejezések fontos és jelentékeny részét adják a katonai zsargonnak, azt bizonyítja az általam gyűjtött anyag nagy része.Ékképpen nem adhatunk igazán Carpai Zoltánnak, aki szerint "durvaságok csak elvétve fordulnak elő" benne/EA.II.4:3/.

II. A KATONAI ZSARGON TÖRTÉNETE

A katonai nyelv minden valószínűség szerint az egyik legősibb szaknyelv, hisz maga a hadviselés is majdnem egyidős az emberrel. A katonai nyelv történetével foglalkozó szakemberek némelyike /Pásztor János, A magyar katonai terminológia kialakulása: HadtörtKözl. XVII, 634-676/ már magyar nyelv önálló életének hadi vonatkozású szavait is egy meglévő katonai terminológia elemeként kezeli /ajz, had, ideg, íj, jargal, lő, tegez stb./.

Más vélemény szerint a katonai nyelv a 16. században kezdett kialakulni, és a 17. század második felében megerősödni. Markó Árpád így indokolja a fenti véleményt: "Nem kétséges, hogy a középkori magyar hadseregekben, az Árpád-kori királyok, Anjou uralkodók és Mátyás király magyar nemzeti seregeiben volt már bizonyos kialakult magyar nyelv. De ez aligha különbözött a nép nyelvének kifejezéseitől, mert a hadsereg felszerelésének és hadbavetésének állapotában katonai műszavakra még nem volt szükség. A vezérek bizonyára "előre, hátra, rajta, hajrá, üsd, vágd stb." szavakkal indították embereiket a harcba, s a csapatok harcalakzatai is annyira egyszerűek voltak, hogy azok vezetésére és irányítására nem kellett a népi szóhasználattól eltérő műkifejezéseket találni." /Markó, A magyar katonai nyelv fejlődése: HadtörtKözl. V, 152/.

Kérdés, hogy a katonai műnyelvről /ti. a katonai szakirodalmi és katonai köznyelvről/ leírtak mennyiben érvényesek a

katonai zsargonra. Valószínűnek tarthatjuk, hogy a katonai zsargon is régi múltra tekinthet vissza /vö. Bárczi, A m. ny. múltja és jelene, 248/, de ezen a téren csak találgatásokra hagyatkozhatunk.

Elképzelhetőnek, sőt majnem biztosnak tartom, hogy a katonai nyelv stílusrétegek szerinti tagoltsága ~~át~~ katonai szakirodalmi nyelv - katonai köznyelv - katonai zsargon/ nem egyidős a katonai nyelvvel. Ha ezt elfogadjuk, mind Pásztor, mind Markó véleménye igaz lesz. A katonai nyelv egyidős a katonáskodással, de a katonai szakirodalmi nyelv megteremtése csak jóval később, a fejlettebb hadviselési módszerek, a hadtudomány magasabb szintjén vált szükségessé. A magyar katonai nyelv esetében Zrínyi Miklós, az író volt az, aki műveiben a tudományos igényű katonai nyelvet - a szakirodalmi nyelvet - létrehozta /vö. Markó, i.m./.

A katonai zsargon felől közelítve a katonai nyelv tagolódásának történetéhez, szintén hasonlóképp vélekedhetünk. Már a régebbi időkben kialakulhatott egy zsargon típusú rétegnyelv a katonák között, hiszen a huzamosabb ideig együtt élő embercsoportok hajlamosak egy, a csoport jellegét mutató nyelv megteremtésére. A hadjáratok hónapokon keresztül együtt maradó seregei vagy a végvárok helyőrsége minden bizonnyal sajátos katonai nyelvet használt.

Az egyszerű katonák beszéde nemigen különbözött a parancsnokaikétól, hisz azok együtt éltek velük /l. Balassi vitézi versei/, és a hadtudomány nem állt olyan színvonalon, hogy eszközei, módszerei műnyelvet igényeltek volna a parancsnokoktól /vö. Markó id. véleményét/.

A 17-18. század fordulójára tehetjük azt a körülbelüli időpontot, amikor a katonai nyelv stílusrétegei élesen elkülönültek, a mi értelmezésünk szerinti katonai zsargonról tehát ekkortól beszélhetünk. Ekkorra jutott olyan szintre a hadtudomány, hogy írásos műveket hozzon létre /Zrínyi, Táborkis tracta, Vitéz hadnagy stb./, és fogalmai megnevezésére pontos terminológiát alakítson ki, vagyis létre hozza katonai szakirodalmi nyelvet.

Másrészt az ebben a korszakban zajló kuruc harcok alatt a magyar nyelvű katonaság huzamos ideig együtt élt, és ez biztosította a kialakuló katonai zsargon folyamatosságát, amely az állandó hadsereg 1712. évi felállításával /Kávássy Sándor, A Magyar történelem, 63/ végleg biztosítva lett.

A katonai zsargon 17. századi meglétét már Bárczi is feltételezi: "Talán nem túlságosan vakmerő dolog annak feltevése, hogy a labanc, tokos s efféle szavak a XVII. század magyar katonai argotjából indultak ki."/A m. ny. múltja és jelene, 243/.

A katonai zsargon e korai szakaszáról mindent összevetve csak annyit állapíthatunk meg, hogy megállapításaink pusztán feltételezések. Nincs ebből a korból /és még jóval későbből sem/ olyan nyelvtörténeti adatunk, amelyet biztosan a katonai zsargonból valónak tekinthetünk. Ez a csoportnyelv sajátos jellegéből adódóan mindig is kiszorult az írásosságból, így a katonai nyelvnek felfogott adatok katonai zsargonbeli meglétét csak bizonyos /meglehetősen nagy/ fenntartásokkal fogadhatjuk el.

A magyar katonai zsargonról az 1870-es évektől kezdődően vannak adataink /1. az irodalomjegyzék/. Mivel ennek a ker-
szeknek a katonai zsargonjáról /kb. 1870-1918/ később még külön
szólunk, a fejezetben csak néhány érdekesebb vonását emeljük ki.

E kor /tkp. a K.u.K./ katonai zsargonjára jellemző a német
szavak nagy arányú beáramlása. Ennek oka a német vezényleti
nyelvben keresendő. Az átkerülő német szavak néha a felismerhe-
tetlenségig eltorzulnak a magyar bakák ajkán, hisz számukra
teljesen ismeretlen a német nyelv.

"Sok legény nem is tudja, hogy németül van az, amit elmond,
hogy az is magyar szó, csak hogy ő még nem hallotta^{ig} eddig. /.../
neki teljesen mindegy, hogy "szakasz" vagy "cúg" szóban ismer-e
meg egy fogalmat, mert azelőtt sem az egyiket, sem a másikat
nem hallotta." /Tömörkény István 1963, 189/.

Elősegíti az átvett német szavak torzulását az is, hogy
azok, akiktől a magyar bakák tanulták ezt a nyelvet /kiképző
altisztek, abrikterek/, maguk sem beszélték a német nyelvet.
Jellemző erre a következő eset: "minden szóbeli jelentést il-
letve kérelmet "Herr Obers^{te} / vagy más rangfokozat/ ich melde
gehorsamst" vagy "ich bitte gehorsamst*-tal kellett megkezdeni
/.../ A derék huszárőrmesterek még egy lépéssel tovább mentek
és azt tanították, hogy van meltige- és pittige-horzsám /melde
és bitte gehorsamst/." /Felszeghy, i.m.31/.

A német nyelv jelentős hatása ellenére is szép számmal ta-
lálunk magyar kifejezéseket, ezeknek legtöbbször valamilyen tré-
fás, gyakran vaskos kifejezés, szemléletében erősen hasonlít

a mai katonai zsargonhoz.

Megcenzuráltak a csomagot- mondta a baka, ha valamit kiloptak belőle/Nyr. 54:95/. Jó halál lett volna belőled - mondták annak, aki sokat késve állt be a sorba /uo./. Az élelmezési tiszt csak az ezred anyja volt /Nyr,54:96/, macskab...ónak hívta az olaszokat /MNY.XVII,163/. Hogyha nagyon meleg volt /Nyr.54:95/ a megijedő katonát kedélyesen biztatták: Ne sz..rj be! és ha mégis megijedt, akkor Szarajevóba ment vagy Beszarábiába utazott /MNY. XVII, 171/.

Bár ez időszak katonai zsargonjának szavai és kifejezései is hasonló témakörök tárgyainak, cselekedeteinek megnevezésére szolgálnak /fegyverek, felszerelés, kiképzés, vezényszavak stb./, mint a maié, mégse nagyon találunk olyan szavakat, amelyek megőrződtek volna máig /ilyen pl. a csajka, kulacs, lóg/. Ennek magyarázata az eltelt évtizedeken kívül /ez egy csoportnyelv életében jelentős idő/ inkább a hadsereg felszerelésének, eszközeinek szinte teljes megváltozása miatt van.

A két világháború közötti és a II. világháború alatti katonai zsargonról kevés adatunk van. Tudjuk róla, hogy a német vezényleti nyelv megszűntével az idegen elemek megritkultak benne. /A katonai műnyelvben is ekkor zajlik egy nagy magyarítási, nyelvújítási folyamat éppen az idegen eredetű szavak ellen; vö. Olyszói Gabányi János, A katonai magyar nyelv; Koncz Endre, Katonai nyelvünk magyarsága: Msn. IX, 47-48; Tiszamarti

Antal, Adatok katonai nyelvünk magyarságához: Msn. IX, 87-88 /

Kezdenek feltűnni a katonai zsargonban a tolvajnyelv szavai. Boldizsár Iván visszaemlékezésében /Don, 1942-43: Kortárs, 1982. 1.sz./ a következő tolvajnyelvi szavakat használja: jó bulit kifogni, hóhányó /i.m.29/, majré 'harctéri félelem'/i.m. 35/, szajré /i.m. 44; vö. még Loványi Gyula:Msn. X,113-114/.

Nagyfokú változására jellemző, hogy az I. világháború általánosan használt szavait, mint alárom, masíroz, kapitány, kadét, káplár, berukkol, az 1940-es évek katonája már nem használta, sőt egy részüket nem is ismerte /Imre Samu: MNy. LIX,449/.

Vannak természetesen olyan szavak is, amelyek a K.u.K. katonai nyelvében fejlődtek ki, de tovább éltek később is. A csicákás pl. már az első világháború alatt megvolt a katonai zsargonban 'fegyvert nem viselő és csak házi munkát végző tisztiszolga' jelentésben, de ekkoriban még inkább a privadiner /ném. Privatdiener/ járta /Harsányi Zsolt: MNy. XXXIX,231/, és igazán csak ellenforradalom hadseregében terjedt el, Boldizsár is használja /i.m.29/. Élnek még ekkor a dekni 'csajkafödő', kuffer 'katonaláda', pucol 'tisztít' szavak is, amelyek mára eltűntek a katonai zsargonból.

Hasonlít az akkori katonai zsargon a maihoz abban, hogy kedveli a rövidítéseket, betűszókat, mozaikszavakat. Ilyeneket találunk ebben az időszakban: muszos 'munkaszolgálatos', Ello 'ellátó', Úza 'üzemanyag' /Boldizsár, i.m.38/, há 'óra', eü 'egészségügyi' /Msn. IX,87/, légó 'légoltalom' /Msn. X,80/.

Szívesen használnak tréfás, gúnyos hangulatú szavakat.

Bakabálnak nevezték a négyszögben való menetelést /Bóka László, Alázatosan jelentem, 313/, birkanvirónak a borbélyt /i.m.288/, tetűallénak a fésületlenségért büntetésből a fej tetejére nyírott csíkot /uo.4., Hónalyszórszámlálás vagy tökvakarászat volt a semmittevés /i.m.434/, táborszernagynak "tisztelték" a tábor-szernagyot /i.m.56/, népkefélőnek az I. világháborús népfelkeltőt /i.m.540/. Szakiként becézték a szakaszvezetőt /i.m.121/, stüszivadász volt annak a neve, aki leeresztette a puskaszíjat /i.m.319/. "Pattogjanak, pattogjanak az istenségit, mint a ruhatetű, mert én úgy levágom magukat a földre, mint a gyalogbékát." /i.m.119/ - nógatták hajdanán a bakákat. "Csattogjon az a bakancs!" felkiáltással oktatták a szabályos és katonás vigyázzállást. Ha ez nem sikerült eléggé könnyen megisméltették a reggeli csuklót /i.m.48, 144; Ottlik Géza, Iskola a határon, 164/, azaz a leginkább reggeli tornának nevezhető, büntetés számba menő kötelező testmozgást. A "tréfás kedvű" tiszturak, ha kedvük támadt, akár japán menetöltözetet is elrendelhettek, ami abból állt, hogy a közkatonáknak ingben, gatyában, lábszártekercsben, mezítláb, sisakkal a fejükön, teljes menetfelszereléssel kellett jelentkezniük /Néphadsereg, XIII, 11:16/. A kikötés /uo./ és a fogda /Bóka, i.m.302/ már sokkal súlyosabb büntetés volt.

A II. világháború az elsőhöz hasonlóan megteremtette a maga csak ekkor használatos szavait: Rata 'egyfajta szovjet vadászrepülő', /Boldizsár, i.m.32/, Katyusa 'sorozatvető',
Sztálin-orgona 'sorozatvető' /uo./, muszos /uo./, Sztálin-

gyertya 'a felderítéshez ledobott világító szalag'/Bóka, i.m. 474, 485/. Szeretetsomagnak becézték az ellenség bombáit /i.m.575; vö. I. világháborús szeretetadomány 'ellenséges ágyúk lövedékei'/MNy. XVII,171//. A központi raktár a Szalonna-Vár volt,/Bóka, i.m.409/, a lőszeraktár neve pedig lőszarraktár volt /Boldizsár, i.m.38/.

A két világháború közti katonai zsargon és katonai életet több olyan szál fűzi a maihoz, ami némiképp túllép a nyelvi kereteken. Az Ottlik Géza leírta mondatok akár a mai katonai zsargonról is szólhatnának: "Szókincsünk a nemi élet és az emésztés köréből vett fél tucatnyi trágárság mindegyike rugalmasan tudta pótolni a legkülönbözőbb igéket, főneveket, mellékneveket, határozószavakat, s ilyen módon százával szorították ki a használatból anyanyelvünk megfelelő kifejezéseit."/i.m.89/.

Hasonlóak voltak a katonai szokások: megszólításkor Parancs! szóval feleltek /i.m.169/, büntetésből guggolni kellett /i.m.296/, ami hasonlít a mai brekkeléshez /'guggolva ugrálás'/. Ilyenkor mondták, hogy "Hát kicsellőzött velünk Garibaldi."/i.m.318/. Ma a cselló az egyik legkellemetlenebb foglalatosság, a konyhai kiegészítő munka neve,

Esténként "levetkőztünk, felraktuk az éjjeli szekrény tetejére a ruháinkat, összehajtogatva, alulra a nadrágot, rá a zubbonyt, inget, sapkát."/i.m.76/. Ezt ma stokizásnak hívják, mert nem éjjeli szekrényre, hanem a katonai ülőkére /stokira/ kell a ruhát rakni, de a sorrend ugyanez.

Ezek a hasonlóságok már nem igazán nyelvi jelenségek, de a katonák élete mindig tükröződik a nyelvhasználatukban, így a szokások, különböző tevékenységek megismerése elősegíti a nyelvi adatok, a mögöttük gyakran meghúzódó képek megértését.

III. A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI /KÜZÖS/ HADSEREG KATONAI ZSARGONJA

1. Az átvett német szavak hangváltozásai

A/ Mássalhangzó-változások:

a/ zöngéesség szerinti változások

b→p:- pang /<Bank/'pad'/Nyr.6:234/, patalijon /<Bataillon/'zászlóalj'/Nyr.6:44/, pestung /<Betstunde/'közös ima'/Nyr.3:328/, pikszimóker /<Büchsenmacher/'fegyvermester'/Nyr.6:234/, prócák /<Brodsack/'kenyérzsák'/Nyr.6:234/;

b→p:- apmasír /<abmarschieren/'indulj'/Nyr.6:275/, halsz-ninli /<T. Halsbindel/'nyakkendő'/Nyr.3:185/;

p→b:- brifung /<Prüfung/'vizsgálat'/Nyr.3:327/;

g→k:- kalup /<Galopp/'vágta'/Nyr.6:183/, kvérósz /<Gewehr aust/'fegyvert le!'/Nyr.3:328/;

-g→kk:- antrakol /<antragen/'javasol'

k→g:- gavaléta /<Gatallett/'ágy'/Nyr.6:183/;

k→g:- maglósz /<markieren/'színel'/Nyr.49:18/, pan /<Bank/'pad'/Nyr.6:234/;

-d->-t-: piraméta /<Pyramide/'gúla'/Nyr.6:234/, degrétál
/<degradieren/'lefokoz'/Nyr.3:185/;

-t->-d-: kerdái /<Kehrt euch!/'hátra arc'/Nyr.6:275/;

b/ hanghelyettesítés

ch>k: abrikter /<Abrichter/'oktató'/Nyr.6:44/, akszelklapni
/<Achselklappe/'válljel'/Nyr.50:137/, feldvakké /<Feldwache/
'tábori őrség'/Nyr.49:68/, fénrik /<Fähnrich/'zászlós'/N.Spr.
XXVI,360/;

w>b: berdó /<wer da?/'ki az'/Nyr.6:44; TESz/, frajbiligos
/<freiwilliger/'önkéntes'/Nyr.3:185/, manéber /<Manöver/
'gyakorlat'/Nyr.6:233/.

c/ összeolvadás

tsz>c: brócák /<Brodsack/'kenyérzsák'(Nyr.6:234),

ts>cs: rajcsúr /<Reitschule/'lovarda'/Nyr.6:285/.

d/ palatalizáció

d>gy: ágyító /<Auditor/'hadbíró'/Nyr.6:44/;

n>ny: hoptmány /<Hauptmann/'százados'/Nyr.46:297/;

e/ affrikálódás

sz>c: cámol /<Sameln/'gyülekező'/Nyr.3:526/, cakompakk /<Sack
und Pack/'teljes menetfelszerelés'/TESz; Nyr.6:88/, indiblánc
/<in die Balance/'súlyba!'/Nyr.17:283/;

s>cs: csajba /<Scheibe/'cél tábla'/Nyr.5:331/, csajt /<Scheide/
'hüvely'/Nyr.17:283/, csuszola /<Schuhsole/'cipőtálp'/MNy.III,48/;

zs>dzs: londzsiroz /<longieren/'lovat/ futószáron futtat;
vezetékel'/Nyr.3:526/;

f/ elhasznulás

ssz>ksz: akcentál /<assentieren/^{besoroz}/Nyr.6:44/;

r>l: cukszfíler /<Zugsführer/'szakaszvezető'/Nyr.49:69/,

eglacéroz<egrecéroz 'gyakorlatozik'/Nyr.6:44/, ferhel /<Verhör/'kihallgatás'/Nyr.6:136; TESz/;

l>r: rajcsúr /<Reitschule/'lovarda'/Nyr.6:275/, sirbak /<Schildwache/'őrszem'/Nyr.3:328/;

l>n: lénung /<Löhlung/'zsold'/Nyr.6:133/, patrun /<Patroll/'őrjárat'/Nyr.6:44/;

g/ mássalhangzó-betoldódás

-hiátustöltők: patalijon /<Bataillon/'zászlóalj'/Nyr.6:44/,
bejóbatol /<beobachten/'megfigyel'/Nyr.50:137/;

- anorganikus betoldódás: figlimont /<Flügelmann/'szárny-
tisztes'/Nyr.6:136/

h/ mássalhangzó-kiesés

- szótagzáró l∅: kóbi /<Kolben/'tusa'/Nyr.6:136/, patró
/<Patroll/'őrjárat'/Nyr.3:328/, dupperáj /<Doppel reihe/'
kettős rend'/Nyr.30:447/;

- szótagzáró r∅: áyító /<Auditor/'hadbíró'/Nyr.6:44/;

- r kiesése a zárhang+ r kapcsolatból: kánfuter /<Kranken-
futter/'betegszállító'/Nyr.6:183 183/, pezentéroz /<präsentieren/'
'tiszteltet'/Nyr.6:234/;

- szókezdő mássalhangzó-kapcsolatok feloldása az első
mássalhangzó kiesésével:

gy∅: lancos < glancos /<Glanz/'tisztító'/kefe/ /Nyr.17:233/;

s>∅: trózsák /<Strohsack/'szalmazsák'/Nyr.6:326/;

- n kiesése: lspekció /<Inspektion/'ügyelet'/Nyr.6:183/,
turi, uru < torna /Nyr.6:326/, batalió /<Batallion/'zászlóalj'
 /Nyr.6:44/;

i/ az utolsó szótagi -n, -al alakulása a magyar szavakban
 -n/n/-ni: balkni /<Balken/'gerenda'/Nyr.50:137/,
briftasni /<Brieftaschen/'tárca'/Nyr.6:44/, kolbni /<Kolben/
 'puskatus'/Nyr.50:137/, spátni /<Spaten/'ásó'/Nyr.50:137/;
 -al /-l/-li: brandli /<Brandel/'gyutacs'/Nyr.50:136/,
gábli /<Gabel/'belövő villa'/Nyr.50:136/, kapszli /<Kapsel/
 'hüvely'/Nyr.6:183/, kitli /<Kittel/'zubbony'/Nyr.6:183/,
tromli /<Trommelfeuer/'pergőtűz'/Nyr.50:138/.

B/ Magánhangzó-változások:

a/ hanghelyettesítés

á>a: ablézol /<ablösen/'felvált'/Nyr. 6:44/, abrét /<abtreten/
 'lelépni'/Nyr.6:44/, abrikter /<Abrichter/'oktató'/Nyr:6:44/,
arbajtos /<Arbeit/'napos'/Nyr.5:331/;

é>á: árbajtos /<Arbeit/'napos'/Nyr. /, árészt /<Arrest/
 'fogda'/Nyr.49:68/; /mind két szó esetében gondolhatunk az r
 nyújtó hatására/;

a />a/o: hopták /<Habt Acht!/'vigyázz!'/Nyr.6:183/, montli-
zsák /<Mantelsack/'köpenyzsák'/Nyr.3:526/, obuzol /<Abzug/
 'levon'/Nyr.3:186/, orbájt /<Arbeit/'munka'/Nyr.6:234/;

b/ zártabbá válás

o>u: kalup /<Galopp/'vágta'/Nyr.6:183/, dupperáj /<Doppelreihe/
 'kettős rend'/Nyr.30:447/;

c/ nyíltabbá válás

u>o: prüfong /<Prüfung/'vizsga'/Tömörkény 1931, jegyzetek/,
rékszom /<Rechts um!/'Jobbra át!'/Nyr.24:392/;

o>a: partupé /<Portepée/'kardbojt'/Nyr.6:234/;

d/ delabializáció,

ü>i: sic /<Schütz/'lövész'/Nyr.6:276/, cinder /<Zünder/'gyutacs'/Nyr.6:88/, figlimont /<Flügelmann/'szárnytisztos'/Nyr.6:136/, abung /<Übung/'gyakorlat'/Nyr.6:183/;

ö>e,é: ferhel /<Verhör/'kihallgatás'/Nyr.6:136/, lélung,
lénung /<Löhlung/'zsold'/Nyr.30:447 és 6:183/, abléz /<ablösen/'váltás'/Nyr.6:44/;

e/ a diftongusok alakulása

- a diftongus egyik eleme eltűnik: hapman /<Hauptmann/'százados'/Nyr.5:331/;

- monoftongussá alakul:

au>á: ágyító /<Auditor/'hadbíró'/Nyr.6:44/, alámisz /<Erlaubnis/'engedély'/Nyr.6:44/, hébám /<Hebbaum/'emelőrúd'/Nyr.50:136/;

au>ó: erlónisz /<Erlaubnis/'engedély'/Nyr.6:44/, hóbic
/<Haubitze/'tarack'/Nyr.50:138/, kvérósz /<Gewehr aus!/'fegy-
vert le!'/Nyr.3:328/, linksó /<Links schau!/'Balra nézz!'/Nyr.3:185/;

- a német kiejtést igyekeznek utánozni:

ei>áj: marsberájt /<marschbereit/'menetkész'/N.Spr.XXVI,
360/, orbájt /<Arbeit/ munka /Nyr.6:234/, bájfusz /<beim Fuss/'lábhoz'/Nyr.3:185/;

ei>aj: ajzenbáneres /<Eisenbahner/'vasutas'/Nyr.50:138/, csajt /<Scheide/'kard/hüvely'/Nyr.17:283/, fraj /<frei/'szabadnap' (Nyr.24:210),
raicsár /<Reitschule/'lovarda'/Nyr.24:391/;

eu>ái: Éájerberájt /<Feuerbereich/'tűzkörlet'/Nyr.50:137/,
fájerverfel /<Feuerwerker/'tűzmester'/Nyrr46:297/, kerdáj
/<Kehrt euch/'Hátra arc'/Nyr.6:275/;

eu>ói: lágerfójer /<Lagerfeuer/'tábortűz'/N.Spr.XXVI,360/.

2. Néhány fontosabb szóteremtési mód

A/ Népetimológia

1. Gulva < gúla/Nyr.6:136/; kuruevas /<kurz/'kurta vas'
/Nyr.6:183/, árvalajbi /<Armelleibel/'ujjas mellény'/Nyr.6:44/,
örömlajbi 'ua.' /vö. "könnyű posztóujjas, amit a melegebb na-
pok beállítával hord a baka; amiben aránylag jól esik /?/ a
gyakorlat, akárcsak lajbiban volnának."/Nyr.26:325//, /?/ babilon
/<Pavillon/'pavilon'/Nyr.6:44/, baráccság /<Bereitschaft/
'készültség'/Nyr.6:44/, címörkomédiás /<Zimmerkommandant/
'szobaparancsnok'/Ethnographia, XC,64/, fáni /<Fahne/'ezred-
zászló'/uo./, láncos /kefe/ /<Glanz/'fényesítő'/Nyr.3:323/,
taktus /<taktisch/'harcászati'/Nyr.6:326/, úrlap /<Urlaub/
'szabadság'/Nyr.6:326/;

2. vak- /<Wach-/: vakcimri /<Wachzimmer/'őrszoba'/Nyr.3:185/,
vakdinszt /<Wachdienst/'őrszolgalat'/Nyr.50:137/, vakkomédiás
/<Wachkommandant/'őrparancsnok'/Nyr.50:137/, vakparádé /<Wach-
parade /'ünnepélyes/ őrségváltás'/Nyr.6:326/;

föld- /<Feld-/: földkurátor /<Feldkurát/'tábori lelkész',
/Károly,62/, földspítál /Károly,50/, földspiti /Nyr.XVII,172/
/<Feldspital/'tábori kórház/;

-zsák /<-sack/: brodzsák /Katn.65/, brotzsák /Nyr.50:137/ <Brod-
sack/'kenyérzsák', montlizzák /<Montelsack/'köpenyzsák'/Nyr.3:526/,
rukzsák /<Rucksack/'hátizsák'/Nyr.50:137/.

B/ Néhány fontosabb képző

1. igeképzők

-íroz: эгзэсіроэ /<exerzieren/'gyakorlatozik'/Nyr.24:160/,
formíráz /<formieren/'alakít'/Nyr.6:136/, inspicíroz /<inspi-
zieren/'szemléz'/Katn.78/, komandíroz /<kommandieren/'vezényel'
/Nyr.6:183/, longzíroz /<longieren/'lovat/ futószáron futtat'/Nyr.3:526
tempíroz /<tempieren/'időzít'/Nyr.50:136/;

-éroz: егресэроэ /<exerzieren/'gyakorlatozik'/Nyr.6:88/,
komendéroz /<kommandieren/'vezényel'/Nyr.3:526/, defelléroz
/<defilieren/'díszmanetben elvonul'/Nyr.3:327/;

-z: alármáz /<Alarm/'riadót fúj'/Nyr.24:58/, farbáz /<Vor-
beimarsch/'díszmanetben elvonul'/Nyr.6:88/, ferheloz /<Verhör/
'kihallgatáson vesz részt; kihallgat'/Nyr.6:136/;

-l: /igéből/ meldol /<melden/'jelent'/Nyr.50:136/, ládol
/<laden/'tölt'/Nyr.50:136/, faszol /<fassen/'felvételez'/Nyr.
3:526; TESz/, dekkol /<decken/'megbújik'/Nyr.50:138/, bajóbaktol
/<beobachten/'megfigyel'/Nyr.50:138/, aszentál /<assentieren/
'besoroz'/Nyr.6:44/, ablézó /<ablézol/ <ablösen/'levált'/Nyr.6:44/;
/főnévből/ dekkungol /<dekkung/'fedezék'/Nyr.44:166/ /<Deckung

'fedezék'//, haptákol 'vigyázzban áll'/Szücs, Szól a duda...,
 szójegyzék 1./ hapták 'vigyázz'/Nyr.6:183/ Habt acht 'vigyázz'//,
obcugol 'levon'/Nyr.3:186/ /Abzug 'levonás'//, rasztol 'pihenőt'
 (N. Spr. XXVI, 360)
 tart' /raszt 'pihenő'/Nyr.49:17/ /Rast 'pihenő'//.

2. főnévképzők

-s: agytányos 'adjudáns'/Nyr.6:44/, cukkos 'cukszfűrer',
 szakaszvezető'/Nyr.6:88/, frájbiligos /freiwilliger/'önkén-
 tes'/Nyr.3:185/, masingeres /Maschिंगewehr/'géppuskás'/Nyr.
 50:138/, oficéros /Offizier/'tiszt'/Nyr.6:234/, orbajtos
 /Arbeit/'munkás'/uo./, ordenáncos /Ordonnanz/'küldönc'/uo./,
trénés /trén 'szekéroszlop'/'szekerész'/Nyr.49:18/;

-ász: farkász /Fahrkanonier/'lovas tüzér'/Felszeghy, 81/,
kanonász /Kanonier/'köztüzér'/Nyr.50:137/.

3. A K.u.K. ^{halszeg} katonai zsargonjának szókészlete

A/ A szókészlet fontosabb témakörei

1: rangok: cugszfűrer 'szakaszvezető'/Károly, 95/, fénrik
 'zászlós' /N. Spr. XXVI, 359/, fölvébel 'őrmester'/Nyr.5:331/,
hapman 'százados'/Nyr.5:331/, kapitány 'ua.'/Nyr.6:276/, káplár
 'tizedes' /N. Spr. XXVI, 359/, lajdinánt 'hadnggy'/Nyr.3:185/,
lobogós 'zászlós'/Nyr.47:44/, óbestér 'ezredes' /N. Spr. XXVI, 359/;

2. vezényszók: bájfusz 'lábhoz'/Nyr.3:185/, berdó 'ki az?'
 /Nyr.6:44/, hapták 'vigyázz' /Nyr.6:183/, indiblanc 'súlyba',
 /Nyr.17:283/, kerdáj 'hátra a m' /Nyr.6:272/ ;

3. fegyverek: asszony 'fegyver'/Nyr.90:257/, káposztakés 'utász kard'/Tömörkény 1955,78/, masinger 'géppuska'/Nyr.50:138/, rohambicska 'rohamkés'/MNY.XVII,169/, srapnel 'egyfajta lövedék'/Károly,72/, szárnyas macska 'hordozható gránátvető lövedékje'/Nyr.47:44/;

4. felszerelés: rukzsák 'hátizsák'/Nyr.50:137/, trózsák 'szalmazsák'/Nyr.6:326/, Kádústarisznya 'kenyérzsák'/Nyr.6:183/, kisharang, vaskalap 'sisak'/Nyr.54:96/, ibersling 'derékszíj'/Nyr.17:284/, csajka /Nyr,6:88/;

5. szervezés: patalijon 'zászlóalj'/Nyr.6:44/, cóg 'szakasz'/Nyr.6:44/, kompánia 'század'/Nyr.6:183/, svarm 'raj'/N.Spr,XXVI,360/;

6. egységek gúnynevei: poloska '24.sz. Parma halicsi ezred', szarváter '58.sz. Salvator halicsi ezred'/Nyr.6:234/, leveli-béka 'szegedi 46. gyalogezred', sárgarigó 'békéscsabai 101. gyalogezred'/Ethnographia,XC,66/, aroldi 'a br. Ajroldi 23.sz. nyugat-bácskai gyalogezred', esztí 'D Este Ferenc modenai hgról elnevezett 32.sz. pest-pilisi gyalogezred'/Nyr.6:44 és 88/;

7. emberek gúnynevei: pacalos 'lógós'/Nyr.47:44/, pászkos szakács'/Nyr.26:234/, hanvéd: Paprika Jancsi, paprika, paradicsom, paradicsomos flaskó, pipacs, pipacsvirág, stiglinc, téglás, hanvéd'/Nyr.6:234/, kocsis 'huszár'/Nyr.90:257/;

8. más nemzetek gúnynevei: olasz: kecske- v. macskab... ó, digó /MNY.XVII,168/, cseh: angol, cselák /Nyr.50:139/, svéd /Nyr.52:31/, újspanyol /Tömörkény 1905, 35/, orosz: ruszi /Károly,48/, ruszki, moszkoli /Nyr,50:139/, muszi, muszka, muszki, Nikoláj /MNY.XVII,168/, bolgár: bulgarszki /Nyr.50:139/, román: rumuny, ayustyu/MNY,XVII,168/;

9. Öregkatonák: öreg baka, sztári baka, vén huszár /Nyr. 6:44/, vén csont, öreg csatár, dicső atya, vén szentség /Tömörkény 1907, 39 és Nyr.90:256/, agg plenker /Tömörkény, uo./; újoncok: buger, poros fülű, csikos hasú, zöld hasú /Nyr. 26:323/, bundás /Nyr.6:44; 17:284/, suba, reguta, ribanc, buszmája, tanyai, piros csizmával fogott, erdőbül szalajtott vadállat /Nyr.90:256/; stb.

B/ Állandósult szókapcsolatok

Újoncoknak mondták: Hisz még most is lóg a szíj a kilincsen, amit berukkoláskor maga után berántott; még gőzölög, amit cibil korában átoltjára odap....t /Nyr.26:325/; ne öregedj velem /Nyr.54:94/; fenyegetőzés: Úgy megváglak, hogy hét bolond lesz belőled; Úgy ...beruglak, hogy csak az őszi köddel jössz le megint a födre /Nyr.26:324/; a katonás mozgásra oktatás: Úgy vágd ki a lábad, hogy az ég rogyon rád tulle; Úgy vágd ki a lábod, hogy a cserép hulljon rád a háztetőről /Nyr,26:22*324/; ló az ellenség: küldi a muszi a levelet, póstát, faszolást, felvételt, csomagot; török a diót; rotog a kása /MNY,XVII,171/; meghal: megkapja a faköröszöt; bekapja a hősi halált; alulról szagolja az ibolyát, rozmaringot /MNY,XVII,171/; stb.

C/ A K.u.K. ^{hatszög} katonai zsargonjának tovább élő szavai

A leszerelő katonák - máként ez a mai időkben is van - a leszerelés után is magukkal viszik a katonai zsargon szavait. Ezek a szavak aztán beépülnek a volt katona ismeréseinek

környezetének nyelvébe is. Ily módon lehetséges aztán az, hogy "Szólóütemezéssel foglalkozó napszamosok között akárhányszor lehet hallani, amint emlegetik a distáncot, amennyire az egyik tőkének a másiktól állnia kell, Ha pedig szétdubran a tajték gyanánt vett paszulypipa, hát az azonánderba mönt. /Az oszlás egyik régiebb vezényszava: az "Aus einander!" Hasolóképp járja a riktung a direkció, de van, aki procák-nak hívja a tarisznyát /Brodsack/."/Tömörkény, Német szavak a pusztán: 1963,191-2/.

A szegedi népnyelvbe - általában tréfás hangsúllyal - sok katonai szó honosodott meg. Ilyen pl. a cakompakk, faszol, maródi, ménázi, raszt, sirbak, szalutál, trappol, zupa stb. /Bálint Sándor: Ethnographia, XC,64/

A kisújszállási nyelvjárásban is találok néhány katonai eredetű szóval. Itt is előfordult a cakumpakk 'mindenestül'; ha valaki magasra ül, az kiül pikétre; a gyerekek hangoskodását rajcsúrnak nevezik, a veszekedés patália, a seb pedig plezúr.

A katonai zsargon beszivárgott a diáknyelvbe is. Nyíregyházán adjutansnak, ordinánsnak csúfolták azt, aki ajtáblát törölgette, a tanárnak az ajtót nyitogatta /Nyr.46:244/.

A mai bizalmas köznyelvben is találunk néhány olyan szót, amelyeknek katonai múltjára gyanakodhatunk. A bedöglik eredetileg a fel nem robbanó gránátot jelölte /MNy.XVII,171/, a begyullad 'megijed' a begyulladó lövedék keltette félelemből származik, a lóg 'kibújik vmi alól' általános elterjedése is a katonai zsargonból kezdődött /MNy.XVII,169-170; XV,44-45/.

A kacsa 'vizelő edény' a táborig kórházakból került át a civilk-
/MNy.XVII,172/
be, a komisz pedig 'hadi' jelentésétől jutott el a maiig.

IV. A MAI MAGYAR KATONAI ZSARGON

1. Hangtani jellegzetességek

Ahogy arról már az első fejezetben szóltunk, ismét fel kell hívnunk rá a figyelmet, hogy a katonai zsargon hangtanában nem alkot külön rendszert. Hangállománya, a hangok egymáshoz való kapcsolódása ugyanolyan, mint a beszélő alapnyelvéé.

Az itt megemlítésre kerülő hangtani jellegzetességek tulajdonképpen nem tartoznak szorosan a hangtan körébe. A tapasztalt sajátosságok szinte mindig egy-egy szóhoz kapcsolódnak. Eredetük valamilyen hangváltozás ugyan, de akár az adott szó alakváltozatáról is beszélhetnénk már.

1. A leggyakoribb hangtani jelenség a katonai zsargonban az öt nyelvi környezetként körülvevő nyelvjárás legfeltűnőbb jellegzetességeinek utánzása. Az általam megfigyelt szombathegyi katonai zsargonban ez alkalmi jelleggel és mindig gúnyos vagy tréfás árnyalattal használatos. A y előtti zöngésítés jelentkezik a leggyakrabban. A vasi kiéjtése vazsi lehet /ez megfelel az országban elterjedt tévhitnek/, egyébként szabályosan - legtöbbször az odavalósi katonák nyelvéből átvéve - használják : huzsvét 'húsvét', lëgvár 'lekvár', od van 'ott van', ödven 'ötven' stb.

2. A nyelvjárási eredetű hangtani jelenségek másik változatát azok a feltűnő nyelvjárásságok képezik, amelyeket a csoport egyik tagja beszél alapnyelvében. Ezek általában

ne létezik!

kevéssé elterjedtek, csak szűk körben használatosak. Példaképpen ilyeneket említhetünk meg, mint az infinitivusz -ni képzőjének -nyi alakváltozata: Beállnyi! Kiigazodnyi! Feltakarnyi! Nem mozognyi!/Ezek egy századunknál szolgáló rajparancsnok ügyeletesi szolgálatakor kiabált vezényszói révén terjedtek el, de csak ez az egy század használta./, a zárt szótagi l eltűnése az előtteálló magánhangzó megnyújtásával: ne húzzá föl! 'ne húzzál föl: ne mérgelej!'.

3. A parancsnokok által jellegzetesen ejtett szó, kifejezés is gyakran átkerül a katonai zsargonba. Ezeknek a hatását fokozza, hogy némiképp az adott parancsnok parodizálását is magukban rejtik, s esetleg az elhangzás gyakran tréfás, mulatságos szituációját is felidézik.

Ilyen a Jaóská tá, kinyomom a szemed, mint a fogkrémet szólás megszólítás része, amely nem egy nyelvjárás, hanem egy pongyolán artikuláló, ordító őrmester hangtani sajátosságából származik.

Ugyanilyen az ügy szó alakváltozata, amely atty, outty, autty-szerű változatokban él/t/, de csak a parancs, kérés végrehajtását nyugtázó 'jól van' jelentésben használták.

4. Az egyéb hangtani sajátosságok között megemlíthetjük még a szótaghatár-eltolódással keletkezett söcsém /kedve|s öcsém/ szót, valamint a szivattyú szónak egy speciális ejtését, mikor az utolsó szótag helyén egy tyú-szerű füttyöt ejtenek.

2. A katonai zsargon alaktana,

szóalkotásmódjai

A/ Szóképzés

*er is megjel az
bizonyos dolgok*

I. Névszóképzők
deverbális nomenképzők
 1. Főnévképzők

-ás, -és /cselekvést, történést jelentő főnevek/: dikózás,
fókázás, hóesés, kanalazás, pihizés, rökkázás, sikálás, stoki-
zásstb. /tkp. minden igéhez járulhat/;

-ó, -ő /cselekvőt jelentő főnevek/: betonkeverő, bokorugró,
földtúró, picsanyaló; /a cselekvés helyét jelentő főnevek/:
futkosó, gyengélkedő; /a cselekvés eszközét jelentő főnevek/:
derékegyengető, dióverő, járőrbombázó, kaparó, sakktörlő, sur-
ranó;

2. Melléknévképzők

-atlan: világtalan /vakegér/;

denominális nomenképzők

1. Főnévképzők

a/ kicsinyítő képzők

-cska: barátocskám;

-ka: marika;

-i: brihi, broki, bungi, faszi, futi, gyopi, höki, kopri,
kopszi, mari, mafi,^{*} nvuszi, obi, öcsi, örmi, örvi, pihi, süni,
szabi, szoli;

-csi: babcsi, bicsi, kakcsi, kimarcsi, szalosi, tarcsi;

* magas ligatós

-ci: manci, surci;
 -u: apu, pusku;
 -ó: skuló, smiró;
 -szi: fogszi, szakszi;
 -si: gyaksi;
 -usz: gyengusz;
 -nyó: kopirnyó;
 -sz: sivasz;

b/ különféle jelentésűek

-ság: öregség;
 -ész: lövész;
 -s: fogdás, kategóriás, kőbaltás, pizsamás, tarcsis, vápos;

2. melléknévképzők

-s: cápafogas, /főnévként is:/ előfelvételis, felsőágyas,
tápos;

-ú: eze(r)napú.

II. Igeképzők

deverbális verbunképzők

1. gyakorító képzők

-g: sunnyog;

2. műveltető képző

-at: szivat, lecsukat;

denominális verbunképzők

-z/ik: beszódáz, beultráz, csellózik, elvitorlázik, hőmé-
rőzik, kanelaz, kirokkáz, pedálozik, rokkázik, sakkozik, stokizik;

-1: brekkel, elsumákol, felkócol, kiidegel, köcsügl, sumákol.

B/ Szóösszetétel *modell*

I. Szerves szóösszetétel

1. Alárendelő összetételek

a/ tárgyas: betonkeverő, bunkóképző, derékegyengető, dió-
Vérő, földtúró, majomképző, picsanyaló, szarpumpa;

b/határozós: távolbanzés, véraláfutás;

c/ jelzős:

- minőségjelzős: alhonvéd, ballonkabát, bővőskocka, felső-
ágvas, iszapszemű, kavarógép, kóchengeres, kotonkabát, kőbaltás,
nagyberna, ólomgaluska, pléhdoboz, zseboroszlán, vakcsirke,
sikkakefe, vakló;

- birtokos jelzős: aknatelepítés, bakatoll, bivalytej, cápa-
fogas, centivágás, csellópéká, csikktemetés, csillaghullás,
csülöküti, ezreddiszkó, fókavadászat, fókaszír, gyíhús, hóesés,
kályhacső, klubszint, konyhamalac, négerverejték, vízilóbölcső;

- mennyiségjelzős: ezernapú;

2. Mellérendelő összetételek

a/ két önálló szóból keletkezettek: csili-vili /csillog-
villog/, csiszkatol-pucovál;

b/ glotti-flotti, sika-mika; :ikerítés

II. Szervetlen szóösszetétel: szakadj-meg-vezető.

C/ Mozaikszók

I. Betűszók: áemdé /AMD 'automata módosított deszant'/'gép-pisztoly', káká /KK/'katonai kórház', péeszhá /PSZH/'páncélozott szállító harcjármű', ernégé /RPG/'rakéta-páncéltörőgránát';

II. Szóösszevonás: ales 'alezredes', gyata 'gyalogsági taposó akna', léra 'légvédelmi rakéta', kesz 'kezelő személyzet', lőkik 'lövészeti kiképzés', poltáj 'politikai tájékoztató', szolgvez 'szolgálatvezető', ügyal 'ügyeletes alegység';

III. Rövidítések: há /h/'helyettes', eresz /rsz./'rendszeresített', eü /eü./'egészségügyi', háká /hk./'harcokosi', téesz /tsz./'tovább szolgáló', péká /pk./'parancsnok', pécé /pc./'páncélos', zé /z./'zászlóalj', vévé /vv./'vegyvédelmi'.

A katonai zsargon mozaikszói tulajdonképpen átvételek a katonai műnyelvből, a különböző feliratokról /ajtók/, a kiképzési terv kifüggesztett szövegéből, a szolgálati szabályzatból kerülnek a katonai zsargonba, ahol aktív szóként él javarészüik.

D/ Szóelvonás

rokk /rokkázik/, csörömp /csörömpöl/'harcokosi');

E/ Szócsonkítás

1. az első szótagok képzik a szót: eltáv 'eltávozás', leó 'leoltani'/'villany leó!';

2. az összetett szó első eleme csonkul: gyaktér 'gyakorló-tér', gyalásó 'gyalogsági ásó'.

F/ Játszi szóferdítés

1. a betűk más nyelv szabályai szerint való kiejtése:

májkidó < mikádó, Bédzsüsz < Bajusz /családnév/;

2. néhány hang megváltoztatásával a köznyelvben meglévő szó keletkezik /a szó megőrzi eredeti jelentését/: alhangya < ^{al-}hadnagya, hangya < hadnagy, fatörzs < főtörzs, őrsvezető < őrvezető, szakadt vezető < szakaszvezető;

3. a hasonló hangzású szó azonos ritmusban ejtve:

Száraz ág! 'Század állj!'.

3. A katonai zsargon szókészlete

I. A katonai zsargon "jövevényszavai"

A katonai zsargon a különféle szóalkotási módokon kívül más csoport-, illetve rétegnyelvből ^{vett} szavakkal is gazdagítja szókincsét. Ezek a csoportnyelvi érintkezések nem a katonai nyelvvel beszélő csoport- és a másik csoportnyelv beszélőinek kommunikációján alapulnak, hanem legtöbbször a különböző csoportokból összekerült katona fiatalok "civil" alapnyelvéből származnak.

Az. legtöbb szót a köznyelvből vette át a katonai zsargon. Természetesen csak akkor tekinthetünk egy köznyelvi szót katonai zsargonbelinek, ha annak jelentése megváltozott, hisz egyébként egyszerű alapnyelvi szónak kellene vennünk, aminek vizsgálata nem tartozik a katonai zsargon vizsgálatába. Ilyenképpen ez fejezet a jelentéstan körébe is tartozik.

A köznyelvből átvett szavak jelentése szűkül, konkretizálódik /Meillet, id. Gombocz Zs., A magyar történeti nyelvtan vázlat, 57/. Az átvett szavak jelentése legtöbb esetben hasonlóságon vagy érintkezésen alapuló névátvitellel változik.

Most nézzünk meg néhányat ezek közül: birtok, préri, šveppe 'sík terület' → 'gyakorlótér'; bivalytej 'sötét színű' → 'feketekávé'; csúzli 'játék fegyver' → 'géppisztoly'; gítár 'nyakba akasztva játszának rajta' → 'géppisztoly'; hóesés 'fehér pelyhekben hull' → 'a takarító szer szétszórása'; kályhacső 'cső alakú' → 'RPG /fegyver/'; kaptár 'ebbe zárhatják a méheket' → 'fogda'; ló 'terhet húznak' → 'tüzér, az ágyút húzzák'; malomkerék 'nagy és nehéz' → 'még egész centi'; pumpa 'le s fel mozog' → 'fekvőtámasz'; sárgarigó 'sárga' → 'sorállományú tiszthelyettes, sárga a váll-lapja'; sakkozik 'kockás' → 'kockás követ mos'; varrógép 'gyorsan kattog' → 'géppuska'; fűtő 'berakja a szenet a kazánba' → 'töltőkezelő, berakja a lövedéket a csőbe'.

A katonai zsargon a köznyelven kívül a nyelvjárásokból is vehet át szavakat, de ezekről általánosságban nem beszélhetünk, mert ezek az átvételek meglehetősen szűk^ykörűek, csak egy alegység, maximum egy laktany^a az elterjedtségük. Mennyiségükben

és jelentőségükben messze elmaradnak a köznyelvi jövevények mögött. Példaként említhetünk ilyen Szombathelyen használt szavakat, mint mony /'tojás'→'here'/, tik /vasi tik/'varjú' tik 'tyúk'/, dikó /'fekvőhely'→dikózik 'neverészik'→dikó 'neverészás'//.

Az ifjúsági és a tolvajnyelvből is átkerült néhány olyan szó, amelyeknek megváltozott a jelentése. /Itt nem térek ki a katonai zsargonban az eredeti jelentésben használt említett csoportnyelvekből származó szavakra - csaj, srác, meló, kaja, dia, hever stb. - , mert ezeket, akárcsak a köznyelvből származó hasonlókat, alapnyelvinek tekintem./

Smasszer 'börtönőr'→'fogolykísérő'; /ezred/diszko 'csoportos mulatság'→'ezredsorakozó'; dobbant 'megszökik a börtönből'→'kiszökik a laktanyából'; kilós 'százados' <kiló 'százforintos'; hómérőzik '/homoszexuális ismerkedés céljából/szoroson mögé áll vkinek'→'/a sorban/ közel áll a másikhoz'; köcsög 'homoszexuális férfi, aki a nő szerepét játsza'→'a normálistól eltérő'→'bolond'.

II. A katonai zsargon szavainak belső jelentésváltozásai

A katonai zsargon átvett szavainak jelentésváltozását már megnéztük az előző fejezetben. Most néhány belső jelentésváltozásra térek ki. Az itt vizsgálandó szavak javarészt többjelentésűek, amelyeknek a második jelentése belső fejlemény.

Akna 'robbanó eszköz terepen'→'széklet erdőn, mezőn';

centi 'kerekre csavart mérő eszköz' → 'WC papír'; cénápolyi 'C vitaminos nápolyi' → '6 kategóriás katona'; 'Katonai Kórház > KK > külső körlet; kézigránát 'nyeles robbanó eszköz' → '~ alakú kétdeciliteres szeszes ital'; lőtéri gránát 'RPG gránát; bunkó' → 'bunkó ember, faragatlan'; muff 'RPG, cső alakú fegyver' → 'női nemi szerv'; manci 'Rába Mann teherautó' → 'ennek vezetője'; penge '/a penge stokiból:/ vékony, jó /stoki/' → 'kiváló'; rep-tér 'repülőtér, tágas sík terület' → 'nagy folyosó, ebédlő, amit fel kell mosni'; stoki 'katonai ülőke' → 'az erre szabályosan ráhajtogatott ruha'.

II. A katonai zsargon szókincsének témakörei

Ebben a fejezetben a katonai zsargon szókincsének a témaköreit vizsgálom, azt, hogy ^{ez a} tulajdonképpen szakszókincsnek is nevezhető csoportnyelv, milyen fogalmak, tárgyak, cselekmények, események megnevezését tartja elengedhetetlennek. Már előljáróban elmondhatjuk, hogy a katonai zsargon szókincse felöleli a katonai élet minden területét, mely a mindennapi életben előkerül.

1. Rangfokozatok: alhonvéd 'rossz katona', órvi, órsvezető 'órvezető', tíz 'tizedes', szakszi, szakadt vezető, szakadj-meg-vezető 'szakaszvezető', órmi 'órmester', főtörzs, fatörzs 'főtörzsofmester', álhadnagy, alhangy 'alhadnagy', hangya 'hadnagy', kilós 'százados', ales 'alezádes', sárgarigó, rigó 'sorállományú tiszthelyettes', pizsamás 'tábornok';

2. Beosztások: apu, péká, péterkároly 'parancsnok', csülök-
üti 'konyhai ügyelet's tiszt', csellópéká 'a konyhai kisegítő
munkások parancsnoka', há 'helyettes', nyusziseriff 'lövész-
parancsnok'; konyhamalac 'szakács', KISz miniszter, KISz főrer
'KISz. titkár', kupolanyúl 'toronylövész', művész 'konyhai ki-
segítő munkás, csellós';

3. Egységek, fegyvernemek ill. azok katonái: bokorugró,
pirosszemű, káposztakombájn, nyúl, nyuszi 'lövész', nyúldeszant
'lövész alakulat', cséerf 'csapatfelderítő', hír 'híradós',
ló 'tüzér', népi táncosok 'munkás század', pécé 'páncélos', ráf
'rádiófelderítő', patkány 'felderítő', sereg 'Magyar Néphadsereg',
zé 'zászlóalj';

4. Szolgálat: szoli 'szolgálat; ügyelet', cselló 'konyhai
kisegítő munka', hadtáp 'ua.', ügyal 'ügyeletes alegység';

5. fegyverek, harci technika: buff, bulafon, kályhacső, muff,
mari/ka/, szarpumpa 'RPG', bulafon, buff, bukta 'ágyú, löveg',
őszüli, géppityu, gitár 'géppisztoly', csörömp, höki, háká,
vakló 'harckocsi', hosszú puská, Dragunov 'távcsöves puská',
malac 'harckoci- ill. ágyúlövedék', nyuszibusz 'gyalogsági
szállító jármű', öcsi, bunkó 'RPG-lövedék', pusku 'puska', skuló
'lövedék', varrógép 'géppuska';

6. Felszerelés: ballonkabát 'mikádóhuzat', csajka 'evő-
csésze', eresz alsó 'alsónadrág', fókaszír 'cipőkrém', molinó
'téli alsónemű', mikádó 'vattás kabát', surránó, surci 'bakancs',
sikakefe 'súroló kefe', tundrabugyi, fagatya 'vattás nadrág-
bélés', gyafásó, nyeles dózer, nyuszbulldózer 'gyalogsági ásó',

rohambili, vasbili, vaskalap 'rohamsisak', szimatszatyor
'gázálarctáska', vévé 'vegyvédelmi öltözék';

7. Objektumok, épületek, helyiségek: birtok, préri, szteppe
'gyakorlótér', bunkóképző, majomképző 'tiszthelyettes-képző',
főszki, kaptár 'fogda', hathengeres WC 'hatfülkés WC', kutyaól
'őrbódé', szöcske, szöcskerét 'gyakorlótér';

8. Ételek: babcsi 'bab', bivalytej 'feketekávé', cénápolyi
'C vitaminos nápolyi', gyíkhús 'húskonzerv', kakcsi 'kakaó',
nyeles hús 'csirkecomb', szalcsi 'szalonna';

9. Emberek: bélgép 'nagyevő', bunkó, köcsög, csupor, padló-
váza, rüszü, tirpák, vakegér, vakcsirke, vakhangya, vaknyúl,
vaktik '/megszólításként/ bolond', barátocskám, heftikém, öcsém,
söcsém '/megszólító/', C nápolyi, kategóriás 'C kategóriás',
betonkeverő, kavarógép, mixer 'az, aki sokat kavar', rokkás,
rokkagép, nyalizó 'hízeltgő', réti néger 'cigány', inkubátor-
szőkevény, mini mókus, lápi manó 'kistermetű ember';

10. "Szivatások": beönt, beszór, beultráz, beszódáz, fó-
káz, hóesés, motorozik, sikamika, sikál, sakkozik, 'vmilyen
módon takarít', helybenjárás 'büntetés', kanalazás, megpokró-
coz, operáció, kanálcsapás 'vni módon megver', oboa, obi,
ombrométer, szivatás, szívás, szivacs, szivattyú, szopás ;

11. "Korosztályok": harmadik]időszakos: öreg, öreg csocsó,
öreg csocsesz, kopasz civil, öreg cet, öreg rája, öreg hal, vén
tengeri iszapszemű rája, vén szárcsa; második]időszakos: zani;
elsőidőszakos: időszak, időszakproblémás, ezernapú, felsőágyas,
kopasz, kopár, kopirnyó, kopszi, kopárállat, smirgli, smiró,
soknapújóska, riadtszemű, gyopár.

IV. Katonai zsargon frazeológiája

1. Szóláshasonlatok: kavarn mint a mérgezett egér; kiakad, mint a kakukkos óra; meghajtom, mint hegyi rablót a lavina; meghajtom, mint kovács a patkót; meghajtom, mint pék a kiflit; kevés, mint a vasárnapi tízórai/ mint Auschwitzban a tízórai/ mint Mackó sajtban a brummogás/ mint Camping sajtban a sátorvas/ mint Zsanán a poroltó/ mint erdőtűznek a vízipisztoly/ mint elefántnak a normál tampon/, mint dobostortortában a ritmusérzék/ a trójai faló az epszoni derbin; fosik, mint a pelikán; kicombosodik, mint hegyi hahya a lavina után; stb.

2. Közmondások: A parancsot megbaszni nem szabad, mert csak szaporodik; Ami kerek, viszik, ami szögletes, gurítják; Ha már szívás, legyen nagy; Kopasz vagyok - felmoshatok, Gumi vagyok - ~~le~~ pattoghatok, Öreg vagyok - beleszarok.

3. Parancsnoki ^{Nem csókolni, de roppant katonás} ~~le~~/szólások: Lecsukatom tíz napra, ha nem elég, egy hétre; Jaóská tá, kinyomom a szemed, mint a fogkrémet; Maguk ott ketten, jó trió lesznek; "Jobbra nézz"-nél úgy vesse a fejét, hogy a takony hétszer csavarddjön körbe a fején; Nem vagyok szép, de roppant gecsi; Szigorú vagyok, de igazságtalan; Itt minden fos és trágya; Én magukat megszivatom, az garnitúra.

4. Vezényszavak: Futás! Kéz feljön, láb kipörög! Jobbra hurog! 'Jobbra húzódj!'; Száraz ág! 'Század állj!'; Brekkbe le! 'guggolásba le!'; Irány az ég felé, cél az isten fasza! Tkaro-dó! Villany leó! Egy-kettő, egy-kettő, Baszik a festő, Nem csak az egyik, Mind a kettő, Egy-kettő, egy-kettő.

5. A centivek, laszereléssel kapcsolatos szólások: hosszú a centi: az égig ér; sárkányt lehet vele eregetni; elhúzza a kezem; a klubszinttől a földig ér; 77 napja van még; basznak a hetesek; leesik a 78; 77-re rúgja a takarót; közeledik a laszerelés: már pirosodik /érik/ a katonakönyv; nekem mindegy I, II, III napja van'; nekem nyolc '8 napja van'.

6. Az öregek mondják az újoncok bosszantására: még ég a csikk, amit civilben eldábott; még csak most teszik el a szemé-lyi igazolványát; hozzá képest a villanykörte, hajas baba; hozzá képest a grillcsirke, copfos indián; van még ezeregy éjszakája; annyi napja van, mint medvének a málnásban; annyi napja van, mint bűvöskockán a variációk; még el sem ültették a fát, amelyikből a centije készül 'még nagyon újonc vagy'; kötekedésképp mondják: Azzal a szemével néz rám, amelyikkel a kutyára szokott; Ne nézzen rám, mert rosszabb, mintha az anyámat szidná; stb.

✓ bismarck...
✓ OK

✓ A katonai maganyelv: Nyr. 45:333-4 (néhány n. a katonai)

✓ OK
- megújítani!
+ felülvizsgálni

Irodalom

- ✓ Adatok a magyar katonanyelvhez: Nyr. 54:96-96 I. kötet
- ✓ A magyar katonai nyelv fejlődése: Hadtörténelmi Közlemények, V, 148-157, 203-224; VI, 151-166, 295-317; VII, 169-181; VIII, 212-232, 730-760
- ✓ A magyar stilisztika útja. Bp. 1964.
- ✓ Anyanyelvi műveltségünk, szerk. Benkő Loránd. Bp. 1960.
- ✓ Bachát László, Az ifjúsági és diáknyelv kérdései: Anyanyelv, közélet, műveltség... /szerk. Sebestyén Árpád, Bp. 1976/: 107-122
- ✓ Balassa József, A katonanyelv külföldi irodalma: Nyr. 49:76-78 [b. b. l.]
+ uő. Deutsche Elemente in der ungarischen Soldatensprache: N. Spr. XXVI, 359-360
- 6. + uő. Kaszárnyaszók: Nyr. 17:283-284 (néhány k. 1933)
- 8. + uő. Katona-dalok: Nyr. 26:336 (a dalban néhány népszerű)
- uő. Komisz és hadi: Nyr. 47:44
- ✓ Bálint Sándor, A régi szegedi katonaélet: Ethnographia, XC, 63-68
- ✓ Ballagi Aladár, Kaszárnyaszók: Nyr. 6:44, 88, 136, 233-4, 275-6, 326 (néhány k. 1812) L183,
- ✓ Barcza József, Bakáéknál: Nyr. 26:323-325 (néhány k. 1812)
- Barczi Géza, A magyar nyelv múltja és jelene. Bp. 1930.
- uő. Bevezetés a nyelvtudományba. Bp. 1956.
- Barczi G.-Benkő L.-Berrár J., A magyar nyelv története. Bp. 1982.
- ✓ Beke Ödön, Ágyú: Nyr. 67:75
- ✓ uő. Táborszernagy: Nyr. 69:50-51
- ✓ Bélteky Kálmán, A katonai műnyelv: Nyr. 20:534-542 [b. b. l.]
- Benczedy J.-Fábián B.-Rácz E.-Velcsöv M., A mai magyar nyelv. Bp. 1932.
- Benkő Loránd, A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában. Bp. 1960.
- uő. Megjegyzések Deme Lászlónak "A magyar nyelvjárások néhány kérdése" című tanulmányához: I. OK. VII, 500-523
- uő. Magyar nyelvjárástörténet. Bp. 1957.
- ✓ Bóka László, Alázatosan jelentem². Bp. 1961.
- ✓ Boldizsár Iván, Don, 1942-43: Kortárs, [1982. XXV] p. 25-50, 165-184
- ✓ Buzás Dezső, Légő: Msn. X, 30-81
- ✓ Endreyi, * katonai nyelv: Magyar M: 207-211 (a katonai nyelv) az újjáépítésben
- ✓ A magyar katonai nyelv: Nyr. 44: 320-4
- ✓ Nagy Lajos: Katonai katonai - nyelvteremtés: Nyr. 48: 182-4
- ✓ Veress Endre: Békéni nyelv: Magyar M: 264
- ✓ R. F. (néhány k. 1812) a katonai nyelv: Magyar M: 18: 42

Irodalom

- ✓ Csefkó Gyula, A háborús katonanyelvből: MNy. XVII, 167-172 *(b. 3.1. nyelv I. v. l.)*
— uő. Komisz: MNy. ^{XL}VII, 272-3
- ✓ Deme László, A beszéd és a nyelv? Bp. 1978.
- E.J., Haptbokt: Nyr, 67:75
Ethnographia /folyóirat/ 1. Bálint
- ✓ Felszeghy Ediltrud, A császári és királyi hadsereg nyelve Magyarországon /Német Nyelvészeti Dolgozatok II./ Bp. 1938.
- Fodor István, Mire jó a nyelvtudomány? Bp. 1968.
Gál Sándor, A 'nemzeti őrsereg' oktatási, gyakorlati, és
őrszolgálati szabályzata. Pest, 1848.
uő. ford., Sorgyafoogság oktatási szabályzata. Pest, 1848.
Gombocz Zoltán, A magyar történeti nyelvtan vázлата.
/Bp.-Pécs/ 1926.
- ✓ Hajdú Mihály, A csoportnyelvekről /Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 1./ Bp. 1980.
- ✓ Harsányi Zsolt, Csicskás: MNy. XXXIX, 231 *nyelv I-II v. l.*
- Horváth Mária, Az -éroz, -íroz képző történetéhez: MNy. LI, 219-222
- ✓ Huhn Gyula, Katonáéknál: Nyr, 47:93 *I. v. l. nyelv*
- ✓ Imre Samu, Utószó egy vitához: MNy. LIX, 408-424
- Jakab István, Az irodalmi nyelv, köznyelv, nyelvjárások:
Irodalmi Szemle, XVII, 431-442
- ✓ Kalmár Elek, A háború és a magyar nyelv: Nyr. 44:164-166 *(b. 3.1. b. 6. l.)*
- ✓ Kálmán Béla, Néhány szó a katonai nyelvről: Msn. VII, 232-234 *(b. 3.1. b. 6. l.)*
Károly 1. Korcsmáros
- Károly Sándor, Az irodalmi nyelv, köznyelv, írott nyelv elnevezésekről: Nyr. 85:385-398
- ✓ Katn.: A nagy háború katonanótái, gyűjtötte Gömöri Jenő.
/Nagybecskerek/ 1918.
Kávássy Sándor, Magyar történelem /1308-1526/⁷ /egyetemi jegyzet/.
Bp. 1984.
- ✓ Kertész Manó, Csata, portya: Nyr. 66:64-67
- ✓ uő. Régi katonai műszavakról: Nyr: 66:29-32 *(b. 3.1. b. 6. l.)*
- ✓ uő. Tizedes, százados, ezredes: Nyr. 64:85-93 *(b. 3.1. b. 6. l.)*
- ✓ Király Géza, Kaszárnyai szók: Nyr. 5:331 *(1896) l. v. l.*
- ✓ Kner Imre, A magyar katonanyelvhez: Nyr. 52:31-32 *(1923/18) nyelv*

✓ Kertész Mihály, A nagy magyar nyelv történeti vázлата: nyelv. 12:353-8,

Irodalom

- 2
- *nyelvro* *nyelvro*
Koncz Endre, Katonai nyelvünk magyarsága: Msn.IX,47-48
Korcsmáros Nándor, Károlybakák ✓
Kósa László, Magyar bakák Boszniában: Tiszatáj, XXVII /1973/,
8.sz. 20-34
1. *nyelvro*
Lampérth Géza, A kuruc-kor magyar nyelvéről: MNy.V,150-151
3.
Lehr Albert, Katonai szók: Nyr.3:525-6 (kín.)
2. *nyelvro*
LOványi Gyula, A háború új kifejezései az újságok tükrében:
Msn.XI,97-100 *1282/3,68*
- ✓ uő. A háború új szavai: Msn. X,113-4 (a *mainc'*)
- uő. Komisz: MNy.XLIX,95-99
1. *nyelvro*
Lintner Lajos, Kaszárnyai szók: Nyr.3:185+6 (kín.)
- Malich János, Német vendégshók: Nyr.24:14-21,57-66,101-6,157-160,205-211,
246-53,296-304,346-55,
MMNyR: A mai magyar nyelv rendszere I-II. Leíró nyelvtan. 391-404,
444-55,556-62
- szek. Tompa József. Bp. 1961-1962.
- ✓ Molnár Jenő, Digó: Nyr:49:127 *I. sz. 1282/3,68*
Néphadsereg /hetilap/
- N.Spr. : Die Neueren Sprachen /folyóirat/ I. Balassa
Nyelvtan - stílus - szónéklás, szek. Terestyéni Ferenc. Bp. 1960.
Nyirkos István, Irodalmi nyelv - köznyelv + népnelv:
MNyj.XXIV,19-30
- nyelvro*
Olysi Gabányi János, A katonai magyar nyelv. Bp. 1923. *(ism. Szeged, 1923: 12)*
Ottlik Géza, Iskola a határon². Bp. 1968. *utny. 10:91-2)h/*
- ✓ Ősz János, Katona miatyánk: Nyr.30:447 *kín. - i nyelv*
- ✓ Parászka Gábor, A harctér szavaihoz: Nyr.46:297 *I. sz. nyelv*
- Pásztor János, A magyar katonai terminológia kialakulása:
Hadtörténelmi Közlemények, XVII,634-676
- Pusztai István, Köznyelv és műhelyzsargon: Anyanyelv, közélet,
műveltség.../szek. Sebestyén Árpád, Bp. 1976/, 43-53
- Révay József, Sarzsi: Nyr.75:64
- ✓ Rexa Dezső, Bakabeszéd: MNy.XV,44-45 *(belle) I. sz. nyelv*
Sebestyén Árpád, "A nyelv területi tagolódása és társadalmi
rétegződése" témakör tantervi helyzetéről: Nyr.105:319-328
- Simai Üdön, A magyar hadi műnyelv történetéhez: Nyr.46:253-5 *(belle) 6,68*
- *nyelvro*
Simonyi Zsigmond, A háború szavai? Nyr.43:377-392 *(szek) belle*
uő. A magyar-német nyelvviszony: Nyr.49:97-102 *nyelvro*

Pergőhöz: utny. 12:144

Bolnai: Vétány kati címűs: M. Ny. 10: 152-8 (mely) (bible)

Irodalom

2. Bolnai: Vétány kati címűs

Somogyi Géza, A világháború és a magyar nyelv: Nyr. 49: 68-72 (bible)

uő. Káplár Kovács: Nyr. 47: 39-40 (mely)

✓ Spitzer Leo, Német elemek a magyar katonanyelvben: Nyr. 49: 16-19 (bible)

✓ Sztrokai Kálmán, A háborús katonanyelvből: Nyr. 49: 44 (1920) mely I. b.

Szűcs Sándor, Szól a luda, verbuválnak. Bp. 1962.

Tarpai Zoltán, Katonák egymás közt: Édes Anyanyelvünk /folyóirat/, II, 4: 9

Telegdi Zsigmond, Bevezetés az általános nyelvészetbe². Bp. 1979.

mely: Tiszamarti Antal, Adatok katonai nyelvünk magyarságához:

Mén. IX, 87-88 (bible)

Tálasi István, Kiskunság. Bp. 1977. /279-280/

- Tömörkény István, A kraszniki csata. Bp. 1960. /47-50, 107-111, 137-138, 411-415/

uő. Bakanyelv: Nyr. 90: 255-258 (bible)

- uő. Csata a katonával. Bukarest, 1974. /63-67, 251-254/

- uő. Egyszerű emberek. Bp. 1914. /1-23, 145-155/

- uő. Föltetszik a hajnal. Szeged, 1955. /77-90, 203-207, 250-256, 289-293, 301-306, 314-318/

- uő. Főrgeteg János mint közérő. Bp. 1905. /33-43, 171-181, 229-234/

- uő. Hajnali sötétben. Bp. 1958. /28-33, 40-45, 240-247/

- uő. Két ló bitangságban. Bp. 1931. /299-302/

- uő. Különféle magyarok. Bp. 1907. /10-21, 86-96/

- uő. Munkák és napok a Tisza partján. Bp. 1963. /187-192/

- uő. Ne engedjük a madarat. Bp. 1911. /153-176/

mely: Verő Leó, A magyar katonai műnyelv: Nyr. 36: 91 (bible)

✓ uő. A magyar katonanyelv jövevényszavai: Nyr. 50: 135-139 (bible)

2. Vozári Gyula, Kaszárnyai szók: Nyr. 3: 327-8 (bible)

✓ Bolnai Gyula, A magyar katonanyelv jövevényszavai: Nyr. 51: 46-8 (bible)

✓ Spitzer Leo, Svéd-és orosz: Nyr. 52: 49-80

✓ Ballagi Aladár, Kaszárnyai szók: Nyr. 6: 345, 423-6 (bible)

✓ Benkőy Emil, A katonanyelvből: Nyr. 38: 46 (1904) mely

✓ Magassy Antal, A katonanyelvből: Nyr. 38: 335 (bible)

✓ Vörös József, Katonai nyelv: Nyr. 30: 551 (bible)

✓ A katonai magyarság 1-IV.: Nyr. 45: 393-7 (bible) (bible)

✓ (A nyelv és a katonai nyelv: Nyr. 46: 63 - katonai nyelv)

Párizsi György

A MAI MAGYAR KATONAI ZSARGON
/szójegyzék, 1979-1983/

+ Apak. leltéje

A, Á

✓ ABLAK fn

Sz: Addig takarítsd az ablakot, míg nem látod a lovat a szomszéd háztetőn. /S/; Addig takarítsd az ablakot, míg haza nem látok rajta. /R/: /felesleges munkaként végzett ablaktisztítás befejezésének "meghatározása"/.

✓ ÁG fn

Sz: /N, R, S/ Száraz ági!: Század állj! /a hasonló hangzású vezényszót helyettesíti, nemhivatásos katonák /pl. századügyeletes/ használják, ha a század hivatásos parancsnok nélkül vonul v. hová/.

✓ ÁGY fn

Sz: 1. /K/ Ne simogassa azt az ágyat, mert elélvez!: /akkor mondják, ha vki ágyazást színelve próbál kibújni más munka alól/;
2. /H, N, R, S/ Ágyakat kihúzni!: /az ágyak rendbetételére, a pokrócok kisimítására való felszólítás, nemhivatalos parancsszó. Szinte kötelező elhangzásakor megkérdezni: Hová?; Penészedik az ágy alja: /N, S/: /sikálás után a nehezen feltörölhető helyeken - ilyen az ágy alja is - fehérlik a száradás után látható, ott maradt tisztítószer maradványa/; 4. Kakukk tojt a maga ágyába? /I/: /rosszul beágyazott ágy láttán kérdezik/.

✓ AKNA fn

1. /hiv/ robbanó szerkezet, robbanó lövedék; 2. /H, N, S/ széklet /erdőn, mezőn/.

✓ AKNATELEPÍTÉS fn

1. /hiv/ akna/l./ elhelyezése, működésbe hozása; 2. /I, S/ székelés.

✓ ALAKULÓTÉR fn

/hiv/ a laktanyja központi tere, itt zajlanak a díszszemlék, parancskihirdetések stb. ;

Sz: /K/ Hol az alakulótér kulcsa?: /kérdés az alvó társhoz, hogy felébresszék. Az alakulótérnek természetesen nincs kulcsa./.

✓ ALES fn /H, L, N, K, R, S, V/

alezredes.

✓ ALHADNAGY fn /H, K, L, N, S, V/

alhadnagy.

II.

✓ ALHONVÉD fn /H,K,L,S/

rossz katona /fegyelmetlen, ügyetlen stb./.

✓ ÁLLAT fn

Sz: /H,K,N,R,S/ -Melyik a legnagyobb állat? -A szolgálat.:/az ügyeletest bosszantó találós kérdés/.

✓ ÁLLATKERT fn

Sz: /S/ Nem állatkert ez! /ti. a körlet/: /válasz a "Van fókátok?", vagyis felmosóröngyötök kérdésre:/ Nincs.

✓ AMANDAVEK /S/

/származása ismeretlen, használata és jelentése megegyezik az annyiéval, l. ott/.

✓ ANNYI nm

Sz: 1./H,N,S,V/: Annyi!: Kész! Vége van! Mindegy! Már nem lehet rajta segíteni. /Most már annyi! Annak már annyi!/; 2. Neked annyi!: ezt még megjáród, megverlek. /H,K,N,R,S,V/

✓ APA fn

Sz: /K,H,R,S/ Hány apád van?: /kérdés a menetelő alakulat parancsnokához, aki az alakulatának beszámolva meg is adja a választ: Egy-kettő, egy-kettő!//vö. iskola/.

✓ APU fn /L,S/

parancsnok /nem feltétlenül kedvelt személy/.

✓ ARC fn

Sz: /N,R,S/ Az arcod befogod!: Hallgass!

✓ ÁRVAHÁZ fn

Sz: /R/ Kevés, mint árvaházban a szülői értekezlet.

✓ ATOMMAG fn

Sz: /R/ Hasadj meg, mint az atommag!

✓ + apátot, apát 'pé.'

✓ BABCSI fn /S/

bab /vmilyen étel/.

✓ BAJ fn

Sz: /S/ Csak az a baja, hogy az anyja picsája nem volt szecska-
vágó: /gyűlölt emberre - ált. parancsnok - mondják/.

✓ BAKATOLL fn /I/

a matracból kihulló és más helyről az ágy alá került szősz.

- BAKELIT fn

telefon /ÉA.II,4:9/

✓ BALLONKABÁT fn /S/

³/₄-es kabát /mikádó/ bélés nélkül.

- BÁLNA fn

őregkatona /ÉA.II,4:9/

✓ BARÁTOCSKÁM fn /S/

/fenyegető-lenéző megszólítás/.

✓ BASZIK ts ige

Sz: 1. /K,L,R,S/ Vigyorog, mint akit baszni visznek; 2./H/

✓ Basznak a hetesek /hatosok stb./: 77 /66 stb./ napja van a
leszerelésig.

✓ BEHÁNY tn ige

✓ Sz: /H,S/ Olyat benyomok, hogy behánysz: megverlek.

BELESZARIK tn ige

Sz: 1./H,K,L,N,R,S,V/ Beleszarik az egészbe; Nagy ívben bele-
szarik: nem érdekli, nem csinálja; 2./H,R,K,S,V/

Kopasz vagyok - felmoshatok, Gumi vagyok - pattoghatok, Őreg
vagyok - beleszarok.

✓ BÉLDÓZER fn /N/

nagyevő katona.

✓ BÉLGÉP fn /N/

nagyevő katona.

BENZINGŐZ fn

✓ Sz: /S/ Benzingöz van!: /fenyegető felkiáltás, ha az újonc
motoros fókával próbál meg felmosni/.

belepály
/ + belepály behatolt

IV.

✓ BEÖNT tn Ige /S,H/

sikáláshoz vizet önt szét a körletben /1. sikálás/.

✓ BESTOKIZÁK ige/H,K,L,D,R,S,V,N/

1. /tn/ stokitkészít; 2./ts/ za a nadrágot /zubbonyt stb./:
belehajtogatja a stokiba /2./ a nadrágot /zubbonyt stb./

✓ BESZÓDÁZ tn ige/N,S/

a sikáláshoz szódát szór szét /1. sikálás/.

+ BESZÓR tn ige /N,S/

a sikáláshoz vnyilyen tisztítószert /Ultra, szóda stb./szór szét /1. sikálás/.

✓ BETONKEVERŐ fn /S/

olyan katona, aki mindig kavar /1. kavar/.

✓ BEULTRÁZ tn ige /N,S/

sikáláshoz Ultrát szór szét /1. sikálás/.

✓ BICIKLI fn

Sz:/H,K,N,R,S/ Tolja a piros biciklit: "pedáloz^{ik}", nyalizik, alattomosan, mások rovására hizeleg.

✓ BIKCSI mn /S/

jó, kitűnő /az ifjúsági nyelvi bika 'ua.' szóból/.

✓ BIR ige

Sz:1./N,S/ Nem biri: Nem /bármilyen parancs megtagadása/, Nem biri megcsinálni: nem csinálom meg; 2./N,S/ Nem biri, csak így, Nem biri másképp: /válasz bármilyen irigykedő megjegyzésre/;
3. /N,R/ Gondolom, el birom látni:Igen /igenlő válasz bármilyen parancsra, kérésre/.

✓ BIRTOK fn /H,N,S/

gyakorlótér.

✓ BIVALYTEJ fn /H,K,N/

feketekávé - "Bokor békésen reggelizett, aznap sült szalonna volt, bivalytejnek becézett feketekávéval."/Hány napod ...,39/.

✓ BOCIPULLMAN fn /N,R,S/

/katonákat szállító/ marhaszállító vagon.

✓ BOKORUGRÓ fn /N,R,S/

lövész /tkp. nyúl, 1. ott/.

✓ BOROTVA fn

Sz:/K,N/ Máskor hajoljon közelebb a borotvához!: borostás.

✓ BOT fn

Sz: /I-Tapolca?/ Véged van, mint a botnak: /tréfás fenyegetés/.

✓ BRÁNER fn /H,K,L,N,R,S,V/

hímvessző.

✓ BREKKE fn /N,S/

guggolva ugrálás /mint testedző gyakorlat és büntetés/;

Sz: /S,N/ Brekkebe le!: Guggolásba le! /nemhivatalos vezényszó/.

✓ BREKKEL tn ige /N,S/

guggolva ugrál.

✓ BRINI fn /N,S/

pihenés, pihi.

✓ BROKI fn /S?N/

hímvessző, bráner.

+ BUFF fn

1./N,S/ rakéta-páncéltörő /RPG/; 2./V/ ágyú, löveg.

✓ BUKTA¹ fn /H,N,S,V/

lebukás.

✓ BUKTA² fn /H,N/

aknavető.

✓ BULAFON fn /S/

buff/l./, RPG.

✓ BUNGI fn /S,N/

(< bunszallás)

1. búvóhely; 2. a búvóhelyen való sumákolás, pihenés.

✓ BUNGIZIK tn ige /S/

/elbújva/ pihen.

✓ BUNKER fn /S,L,K,N/

óvóhely /pl. a futóárokban/.

✓ BUNKÓ fn

1. modortalan, faragatlan, hülye ember; 2. /L,S/ /nem robbanófejes/ lőtéri RPG-gránát.

✓ BUNKÓKÉPZŐ fn /K,L,N,S/

tiszthelyettes-képző iskola.

✓ BURZIN fn

? /ÉA.II,4:9/.

✓ BUTT /S/

/használata , jelentése megegyezik az annyiéval, l. ott/.

✓ BÜVÖSKOCKA fn

Sz: /I-Tapolca?/ Annyi napja van, mint bűvöskockán a vari-
ációk: újonc.

✓ CÁPÁFOGAS mn /D,N,S/

~ a surránó akkor, ha a talprész szegélyének recéi között szennyeződés marad, és emiatt csíkosnak látszik.

✓ CÉNÁPOLYI fn /H,K,L,N,S/

1. C vitaminos nápolyi; 2. "C" kategóriával besorozott katona.

CENTI fn /H,K,L,N,D,R,S,V/

✓ 1. szabó- vagy más centiméter/ Rendkívül fontos eszköz a hadse-
regben: az erről naponta levágott centivel számlálják az öregkato-
nák az utolsó 150 napot. Használatát külön szabályok határozzák
meg: más-más színű a különböző alakulatok katonáinak centije, az
újoncok nem nyúlhatnak hozzá /"Még/megéget!"/, a gumik csak akkor
vehetik elő az övéket, ha az öregeknek kevesebb, mint 50 napja
van hátra stb. A centivágás mindennap a kiképzési idő befejezté-
vel történik /vasárnap reggeli után/, az öregek a folyosón han-
gosan ordibálva hirdetik: Öregeknek 32, gumiknak dikó /v. győri
rádió/- ez ugyanis ekkor kezdi az adását -/, kopaszoknak takari-
tást megkezdeni! vagy Még 32 nap és vége! Akinek nem ennyi az
mind kopasz! Kerek számokhoz érve különösen nagy az ünneplés /150,
100, 50/, ekkor robban az ötven /száz stb./, amit igyekeznek való-
ban robbantani. Né ekkor lövészet van puskából, lövegől stb.
lövik ki, vagy felrobbantják az e célra rejtegetett füstbombát,
petárdát. A centit, hogy jól lehessen játszani vele, előbb ben-
zinbe^{be} kell áztatni néhány napig, majd összetekerve megszáritani.
Ekkor a centi merev lesz, és rugózik /játszik a centi/. Collos-
tokot is lehet centinek használni, de ezt leginkább akkor hasz-
nálják, ha az alakulat jellegéből adódóan később szerelnek, mint
más alakulatnál, s az ily módon adódó "ráadás" napokat számlálják
a collostokon. Ezt természetesen faragni kell./;

✓ 2. WC papír.

Sz: 1./S/ a centi az égisz ér: még nagyon hosszú; 2. ✓/S/ még sár-
kányt lehet eregetni a centivel: ua.; 3. ✓/H,S/ elhúzza a centi a
kezem: ua./ti. nehéz/; 4. ✓/S/ kirántja a centi a sorból: ua.;

✓ 5. /S/ A centi a klubszinttől /ti. ez volt a legfelső emelet/
a földig ér: hosszú.

VIII.

✓ CENTIVÁGÁS fn /N,R,S/

az adott napot jelképező centidarab levágása /1. centi/.

✓ CET fn

öregkatona /ÉA:II,4:9/.

Sz: /H,K,S,V/ öreg cet: ua.

IX:

CS

- ✓ CSAJKA fn /H,K,L,N,R,V,S,D/
evőcsésze fedővel.
- ✓ CSÉEFF fn /S/
csapatfelderítő / a cs.f. rövidítésből/.
- ✓ CSELLÓ fn /D,H,K,L,N,R,S,V/
konyhai kisegítő munka /24 órás szolgálat/.
- ✓ CSELLÓPÉKA fn /H,L,N,R,S/
a konyhai kisegítő munkások parancsnoka, munkavezetője.
- ✓ CSELLÓS fn /D,H,K,L,N,R,S,V/
konyhai kisegítő munkás.
- ✓ CSELLÓZIK tn ige /D,H,K,L,N,R,S,V/
konyhai kisegítő munkát végez, ill. oda van beosztva.
- CSIGA fn
őregkatona /ÉA.II,4:9/.
- ✓ CSIKÁGÓ fn /R/
verekedés, vérfürdő /tréfás fenyegetőzésként: Csikágó lesz!/.
- ✓ CSIKK fn
Sz: /S/ Még ég a csikk, amit civilben eldobott: újonc.
- ✓ CSIKKTEMETÉS fn /N,S/
/A századszinten, körletben eldobott csikk eltakarítása büntetésből. Indítványozója a század ügyelete, amelyik tisztos vagy őregkatona, a talált csikket kiviszik az udvarra /mindig az újoncok a szenvedő végrehajtók/, ott gyalogsági ásóval sirtásnak, majd szabályos gyászszertartással - díszmenet, "díszsortűz" stb. - eltemetik./.
- ✓ CSILI-VILI mn /S/
kifényesített, megtakarított, csillogó-villogó.
- ✓ CSILLAGHULLÁS fn /L,N,S/
/tömeges/ előléptetés.
- CSISZKATOL-PUCOVÁL ts ige
megtakarít /pl. felszerelést/ - "míg mi kényelmes irodánkban ücsörgünk, ki fogja helyettünk a csúzinkat csiszkatolni-pucoválni? E bensőséges zsargonra lefordítva azt jelentette, hogy raktáros ide, raktáros oda, továbbra is ki kell vennie a részét a fegyveranyag karbantartásból."/Hány napod ...,58/.

✓ CSOCSÉSZ fn /H,K/

csocsó/2./.

✓ CSOCSÓ fn.

1. /S,K/ asztali foci; 2. /K,H/ öreg ~ :öregkatona.

✓ CSÓKA fn /D,N,S/

ember, katona.

✓ CSÖRÖMP fn /S/

harckocsi /a csörömpöl-ből/.

✓ CSUPOR fn /S/

/ua., mint ^a köcsög/.

— CSUTAK fn

• felmosórongy /ÉA.II,4:9/.

✓ CSÜZLI fn /H,K,L,N,R,S,V/

/egyéni/ lőfegyver, ált. géppisztoly - "ki fogja helyettünk a

csüzlíkat csiszkatolni-pucóválni?" /Hány napod ...,58/; /ÉA:II,4:9/.

✓ CSÜLÖKÜTI fn /N,R,S/

a konyha ügyeletes tisztje /vö. üti/.

DERÉKEGYENGETŐ fn

felmosórongy /ÉA.II,4:9/.

DEZODOR fn /N,S/

a konyhai hulladékot, moslékot elszállító lovas kocsi.

✓ DIKÓ fn /N,S/

1. ágy /ÉA.II,4:9/; 2. pihenés, heverés az ágyon.

✓ DIKÓZIK tn ige /N,S/

az ágyon heverészik, pihen.

DIÓVERŐ fn

1. géppisztoly /ÉA.II,4:9/; 2./S/ a mesterlövész távcsöves puskája /Dragunov/; 3. "a haverom elvitt egy dióverőt - második világháborús hosszú szovjet puska - , és elment vadászni"/Futkosó, 24/.

✓ DOBBANT tn ige /N,R,S/

megszökik /ált. kerítésen keresztül/, engedély nélkül távozik /ideiglenesen/ - "Most is égett a torkom, szóltam az egyik srácnak, dobbantottunk, és átugrottunk a kerítésen." /Futkosó, 25/.

✓ DRAGUNOV fn /S/

7,62-es távcsöves puska.

✓ DRÓT fn

Sz:/S,V/ Drót őrnagy írja a kilépőjét: a kerítésen át kiszökik.

✓ DUMA fn

Sz:/D,H,N,R,S/ Duma kilóvá!: Csend legyen!

— DURJUNG fn

géppisztoly /ÉA.II,4:9/.

XII.

E,É

✓ ÉG fn

Sz: /N,R,V/ Mire te leszerelsz, bedesztkázzák az eget: soká szerelsz.

✓ EGÉR fn /I/

előfelvételis katona, /I-Szeged?/: import ~: külföldre felvett előfelvételis.Sz: 1./H,K,S/ Egy az egybe, mint az egerek negyvenegybe: /mindenes szóolás, leginkább töltelékként, mindenféle jelentés nélkül, néha 'igen, pontosan úgy stb.' jelentéssel/; 2./H,R,S/ kavar /futkároz, rohangál/, mint a mérgezett egér; 3./S/ Rábasznak, mint negyvenben az egerek: vigyázzanak, mert pórul fognak járni.

✓ EGY szn

Sz: /L,N,S/ Egy-kettő, egy-kettő... Baszik a festő, Nem csak az egyik. Mind a kettő. Egy-kettő, egy-kettő ...: /nemhivatásos parancsnokok kedvelt beszámolási módja/.

✓ ELMOND ts ige

Sz: /H,K,L,N,S,V/ Elmondanám, ...: /bármilyen mondanivaló bevezetése, enyhén dicsekvő, nagyképszerűsítő hangsúllyal/.

✓ ELSUMÁKOL ts ige /H,K,L,N,R,S,V/

1. sumákolás segítségével elkerül, megúsz vmit; nem csinál meg vmit; 2. eltitkol; 3. ellop.

✓ ELSUNNYOG ts ige /H,L,N,S/

elsumákol/l./.

✓ ELTÁV fn /H,K,L,N,R,S,V/

1. eltávozás; 2. eltávozási engedély - "Én gyakorló ruhában voltam, eltávom se volt ..." /Futkosó, 25/.

Sz: 1./H,K,L,R,S/ eltáv helyett hadtáp: váratlan szolgálat miatt ~~nem engedélyezik az eltávozást~~; 2./H,R,S/ ruszki eltáv: eltáv a kapuig meg vissza /a kapuügyeletes vmilyen ok miatt nem engedte ki/.

— ELVARÁZSOL ts ige

Sz: /H,L,N,S,V/ el van varázsolva: /nem ésszerűen, a normális-tól eltérően viselkedik, cselekszik/.

✓ ELVITORLÁZIK tn ige /L,K,N,S/

elmegy.

✓ EMBER fn

Sz: /K,N,S/ Két ember ... /csináljon ezt vagy azt/: valaki csinálja meg.

✓ ÉN nm

Sz: /H,L,N,R,S/ Majd én ... /megcsinálom/: /felszólítás, csináld meg!/.

✓ ENNYI nm

Sz: /H,K,N,R,S/ Neked is ennyi?: Neked is ennyi napod van még ~~hátra?~~ /kérdés az újonchoz az öregkatonától, orra alá lóbálva a centit/.

✓ ERED tn ige

Sz: /R,S/ Eredj csak, kerítsd be!: /kedélyeskedő szóolás, néha biztatás, nem jelent semmit/.

✓ ERDŐTŰZ fn

Sz: /R/ Kevés, mint erdőtűznek a vízipisztoly.

✓ ERESZ mn /L,R,S/

rendszeresített /az r.sz. rövidítésből/; alsó: alsónadrág.

✓ ÉSSZERŰ fn

Sz: /N,R,S/ Nem ésszerű, de roppant katonás.

— ESZVÉCSÉ fn /S/

személyi vegyvédelmi csomag /az SZVCS betűszóból/.

— EÜ mn /S/

egészségügyi /az eü. rövidítésből/.

✓ EZEREGY szn

Sz: /H,K,N,R,S/ Van még ezeregy éjszakája: újonc.

✓ EZERNAPÚ fn /H,L,N,R,S,V/

újonc.

✓ EZREDDISZKÓ fn /H,K,L,N,S/

ezeredorakozó.

✓ FA fn

Sz: 1. /H,K,S/ Még el sem ültették azt a fát, amiből a centid készül:/az újonc elkészerítésére, bosszantására mondják/;

2./N,R/ Kint ül a száraz fa mellett: ügyeletes.

✓ FADUCÓ fn

Sz: /S/ fadugós kézigránát: /sokszor fából készült/ gyakorlógránát.

✓ FAGATYA fn /N,R/

vattás nadrágbélés, tundrabugyi.

✓ FALÓ fn

Sz: /R/ Kevés, mint a trójai faló az epszoni derbin.

✓ FASZ fn

Sz: 1./K,L,N,S/ Faszom a füledbe, hogy legyen tengely a fejedben:

/a másik trágár szidalmazása/; 2./H,K,L,N,S,V/ A halál faszára:

a fenébe; 3./H,K,L,N,S,V/ beleveri a faszát:nem csinálja, nem

foglalkozik vele; 4./H,N,R,S,V/ Fasz kivan veled: elegendem van

belőled; 5./K/ derékba kapta a faszat: nagyon megjárta; 6./K,N,R,V/

Áll, mint fasz a lakodalomban: esetlenül, nevetségesen áll;

7./K,N,R/ Elhajtottam őket az isten kócheperes faszára: elzavar-

tam őket; 8./K/ Ki lehet tapogatni a halál faszára: takarodj/atok!/;

9./R/ Eredj az isten faszára, és mond meg, hogy én küldtelek:

takarodj; 10./V/ Úgy forog, mint majom faszán a stanceli:forgoló-
dik a sorban.

FASZI fn

Sz: /S/ Gyere, faszi, gombozni!: /bizalmaskodik/.

✓ FÁTÖRZS fn /H,R,S/

főtörzsőrmester.

✓ FEJ fn

Sz: /I-Kiskunfélegyháza?/ "Jobbra nézz!"-nél úgy vesse a fejét,

hogy a takony hétszer csavarodjon körbe a fején!:/a vezényszó

"szemléletes" magyarázata/.

✓ FELCSER fn /H,K,L,N,R,S,V/

egészségügyi tanfolyamot végzett ápoló - "Szintén orvos tetszik

lenni? -Nem, én felcser vagyok."/Putkosó,35/.

✓ FELKÓCOL ts ige

felmos /ÉA.II,4:9/.

✓ FELSŐÁGYAS FN /H,D,N,R,S,V/

újonc /az újoncok ugyanis ált. a nehezebben beágyazható és minden szempontból kényelmetlenebb felső ágyat kapják/.

✓ FIATAL mn és fn

I. mn /S,R,N/ újonc; gyikversenyző. II. fn /S,W/ újonc.

✓ FIRKÁSZ fn /N,R,S/

írnok

✓ FOGDA fn /H,K,L,N,R,S,V/

az a helyiség, ahová súlyosabb vétségért a katonát bezárják - "Bokor csak egyetlen éjszakáját töltötte fogdában"/Hány napod ..., 41/; "Aztán a fogda egyszerű vagy szigorított, másnaponként kenyérrrel és vízzel ..."/Futkosó,21/.

✓ FOGDÁS fn /N,K,L,N,R,S,V/

a fogdában őrzött katona - "az őrszobát és a környékét a fogdások tartják tisztán"/Hány napod ...,41/; "Nincs cipőfűzője, derékszija, sapkája. Maga fogdás."/Legendárium,137/.

✓ FOGSZI fn/H,K,L,N,R,S,V/

fogda.

✓ FÓKA fn /D,H,K,L,N,R,S,V/

1. felmosórongy /ÉA.II,4:9/; 2. felmosás, fókázás.

✓ FÓKAVADÁSZAT fn /N,S/

a felmosórongy keresése.

✓ FÓKÁZIK ts ige /D,H,K,L,N,R,S,V/

felmos;

Sz: faltól falig fókázik: a folyosót szélességében egy lendülettel mossa fel.

✓ FÓKAZSÍR fn /D,H,K,L,R,S/

az MN-ben rendszeresített Hydrostop cipőkrém.

✓ FOLYOSÓ fn /N,R,S/

hosszú ~, té ~: T alakú, nagy ~: /a századszint folyosói/ - "Kókai, te marha, felhúzd a hosszú folyosót."/Revival/.

✓ FOS fn

Sz: /K,N/ Itt minden fos és trágya!: /véleménynyilvánítás az "uralkodó állapotokról"/.

✓ FÓSZER fn /N,S/

elbaszott ~: szerencsétlenkedő, ügyetlen alak /csak ebben a szókapcsolatban találkoztam vele/.

✓ FÖLDTŰRŐ fn /S/
felderítő.

✓ FÖLHŰZ ts ige

Sz: /H,K,V/ Ne hízzá fő!: Ne mérgelj! Hagyj békén!

✓ FŐNÖK fn /H,K,L,N,R,S,V/
parancsnok.

✓ FŐTÖRZS fn /H,K,L,N,R,S,V/
főtörzsőrmester.

✓ FUTÁS fn

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ Futás! Kéz feljön, láb kipörög!: /vezényszó,
"magyarázattal"/.

✓ FUTI fn /H,K,L,N,R,S,V/

futkosó - "Bevallom, kicsit félttem a futitól ..."/Futkosó,26/.

✓ FUTKOSÓ fn /H,K,L,N,R,S,V/

büntető zászlóalj - "Mi együtt jöttünk a futi.-ba /az elítéltek
maguk között futkosónak hívják a fegyelmező zászlóaljat, mert
sokat kell rohángálni, ezt rövidítik le futi -ra/..."/Futkosó,28/.

✓ FÜTŐ fn /R/

töltőkezelő /a harcocsiban/.

✓ GALAMBSZAR fn

Sz: /S/ Betakarlek, mint Szent Márk teret a galamszar: megverlek.

✓ GECI fn

Sz: 1./H,K,L,N,S,V/ a véres gecibe: a fenébe; 2. /S/ ezvemista elővett geci: előfelvételis katona.

✓ GECISTA fn

Sz: /S/ ezvetemi gecista: előfelvételis katona.

✓ GITÁR fn

géppisztoly - "A gitár bátorságot ad. Az ember meg érinti a hideg csövét, megtapogatja a tárat és megnyugszik."/Néphadsereg, XIX,1:3/.

✓ GLOTTI-FLOTTI fn /S/

tornanadrág, klottnadrág.

✓ GÓLYA fn /H,S,V/

az a személy, aki - ügyeletes, parancsnok - feltúrja, szétdobálja az ágyakat, kidobálja a szejkrényből a felszerelést, vagy azért, hogy a rendrakást gyakoroltassa, vagy büntetésből, vagy pusztán szórakozásból.

✓ GOMBÓC fn

/S/ geci gombóc: előfelvételis katona.

✓ GOND fn

Sz: mondja, mi a gondja: mondd! /H,N,K,S/.

✓ GRILLCSIRKE fn

Sz: /N,S,V/ Hozzá képest a grillcsirke copfos indián: újonc, kopasz.

✓ GULVÁSÁGYÚ fn /H,K,L,N,R,S,V/

mozgókonyha, tábori konyha.

✓ GUMI fn /D,H,K,L,N,R,S,V/

második időszakos katona, már nem kopasz, de még nem öreg?
ÉA.II,4:9: "utalás a szbócentire, hogy még rengeteg napja van, nyúlik, mint a gumi." - Tudtommal a gumi ezért gumi, mert már nyugodtan lehet nagy szája, ugráltathatja az újoncokat, mint ahogy a következő mondóka mondja: pattoghat.

XVIII.

Sz: 1./H,K,R,S,V/ Kopasz vagyok - felmoshatok, Gumi vagyok -
nattoghatok, Öreg vagyok - beleszarok; 2./H,K,S/ Öregeknek
102, gumóknak dikó /győri rádió/, kopaszoknak tekarítást meg-
~~keresni~~: /centivágáskor ordibált mondóka; vö. centi/.

- ✓ GYAKSI fn /H,K,L,N,R,S/
gyakorlat.
- ✓ GYAKTÉR fn /K,L,N,R,S/
gyakorlótér.
- ✓ GYALÁGVŰ fn /N/
gyalogsági ásó /ÉA.II,4:9/.
- ✓ GYALÁSÓ fn /H,K,L,N,R,S,V/
gyalogsági ásó /kb. 50 cm hosszú, összehajtható, derékszíjon hordott ásó/.
- ✓ GYÁSZVIGVÁZZ fn
temetési szertartáson használt vigyázzmenet, nagyon lassú.
- ~~GYATA~~ fn /K,L,S/
gyalogsági taposóakna /a GYATA rövidítésből/.
- ✓ GYENGÉLKEDŐ fn
a laktanya "kórháza".
- ✓ GYENGUSZ fn
gyengélkedő.
- ✓ GYIKHUS fn /H,K,L,N,R,S,V/
húskonzerv /ritk. konzerv/.
- ~~GYOPÁR~~ fn
újonc /ÉA.II,4:9/.
- ~~GYOPI~~ fn
újonc /ÉA.II,4:9/.
- ~~GYÖKÉR~~ fn
újonc /ÉA.II,4:9/.
- ~~GYUFA~~ fn
újonc /ÉA.II,4:9/.

✓ HÁ fn /H,S/

helyettes /a h. rövidítésből/.

✓ HAB fn

Sz: /H,R,S/ térdig ér a hab: nagy sikálás folyik /1. sikálás/.

✓ HADTÁP fn

1. ellátási csoport; 2. /H,K,L,N,R,S,V/ konyhai kisegítő munka; cselló; 3. /H,K,L,N,R,S,V/ a csellósok összefoglaló neve.

✓ HADTÁPOS fn

konyhai kisegítő munkás - "Hadtáposok sorakozó!"/Néphadsereg, XIII,2:16/.

✓ HÁZÁ fn /H,K,L,N,S/

harckocsi /a hk. rövidítésből/.

✓ HAL fn

öreg katona /ÉA.II,4:9/; /H,K,L,S,V/: öreg ~.

Sz: /S/ Halat akar tenyészteni?: Kevesebb vízzel mosson fel!

✓ HALVÁNY mn /S/

a következő előléptetéskor majd magasabb rangot kapó;
~ tizedes: még őrvezető, de halványan már látszik a második csillag, várható az előléptetés.

✓ HANGYA fn /H,K,L,N,S/

hadnagy.

✓ HARCÍ ÖSVÉNY fn

Sz: /K/ Hova tette a harci ösvényt?: /kérdés az alvó társhoz, hogy felébresszék/.

✓ HARCOKCSI-AKADÁLY fn

Sz: /N,R,S/ harckocsi-akadályok vannak a képén: borostás.

✓ HARCOSA fn

öregkatona /ÉA.II,4:9/.

✓ HÁTÉKÁ fn

jegyzőkönyv az elvesztett felszerelési tárgyról, amelyet majd a leszerelés után kell megfizetni /valószínűleg egy HTK 'hátlen kezelés' rövidítésből/.

Sz: /H,N,R,S/ Hátéká - anyja neve tíz példányban: utalás a jegyzőkönyv kitöltésére, ha vmi elveszett.

HÁTÉKÁZ ts ige /H,N,R,S,V,K/

rá ~: az elveszett felszerelési tárgyról jegyzőkönyvet vesz fel.

HATHENGERS mn és fn /H,K,S,V/

I. mn ~ WC: házfülkés WC; II. fn ua.

✓ HAZATAPOGAT tn ige /K/

hazanagy.

✓ HEFTIKÉM fn /L,S/

2? életikém (életis)

/bizalmaskodó-lenéző megszólítás/.

✓ HELYBENJÁRÁS fn /H,K,L,N,R,S,V/

1. járás egy helybe]n, lehet magas sarok- vagy térdemeléssel

/a kollektív büntetés egyik módozata lehet]t;

2. fenytés, laktanyafogság.

✓ HERESÉV fn

Sz: /K/ Úgy áll ott, mint akinek heresérve van: nem katonásan áll.

— HÍD fn

Sz: /S/ lemegy hídba: ideges lesz, kiakad.

✓ HÍR mn /H,N,R,S/

híradós /a hir. rövidítésből/; ~ század: híradós század.

✓ HÓ fn /R,S/

1. a sikáláshoz használt takarító anyag /vö. hóesés és sikálás/;

2. hóesés.

✓ Sz: Betakarlak, mint Moszkvát a hó: megverlek /K,L,R,S,V/.

✓ HÓESÉS fn /R,S/

a takarítóanyag szétszórása sikálás előtt /vö. sikálás/.

✓ Sz: /K,L,R,S,V/ Betakarlak, mint Moszkvát a hóesés: megverlek.

— HONVÉDFRÖCCS fn

kóla /ÉA.II,4:9/.

✓ HOSSZÚPUSKA fn /H,K,S/

Dragu]nov távcsöves puska.

✓ HOTEL fn /I,R,S/

laktanya; Garasin ~: Garasin laktanya.

✓ HÖKI fn /H,R,S/

harckocsi /a hk.-ból/.

✓ HŐMÉRŐZIK tn ige /K,N,H,V/

nagyon közel áll a másikkhoz.

HUGYOZIK tn ige

Sz: /L,R,S/ Jobbra /balra/ hugyozz!: Jobbra /balra/ húzódj!
/a vezényszó elferdítése; az úton vonuló alakulat erre a vezény-
szóra tér ki a közeledő jármű elől/.

~~HULLÁMFŐRŐ~~ fn

Sz: /K/ Kelj fel, mert a főnök keresi az elektromos hullám-
törőt:/kérs az alvó társtól, melynek célja csak annyi, hogy
fölébbresszék/.

✓ IDŐSZAK fn

1. /H,K,L,N,R,S,V/ nagyobb kiképzési időegység /jelenleg 6 hónap/;
2. /H,K,L,N,R,S/ az első időszakosok /újoncok/ nemhivatalos megszólítása; ~ sorakozó!

✓ IDŐSZAKPROBLÉMÁS fn

1. /H,K,V/ újonc, elsőidőszakos katona /ti. ebből gyakran adódnak problémák/; 2. /N,R,S/ már nem kopasz, de még nem gumi /az öregek már leszereltek, de helyettük az újoncok még nem vonultak be; ez mindössze néhány nap/.

✓ INFRÁS MN ÉS fn (r?)
szemüveges.✓ INKUBÁTOR SZÖKEVÉNY fn/N,R/
kistermetű ember. .

✓ IRÁNY fn

/vezényszó, az irány kijelölése követi/.

- Sz: 1. /K,L,N,S/ Irány az ég alja, cél az isten fasza; 2. /L,S/ Irány Irán; 3. /L,S/ Irány Surány.

✓ IRMA /H,K/

/a folyosón ordított szó, átvétel a Frédi és Béniből, de értelmet adtak neki: /Itt rohadok meg, anyám! /vö. VILMA/.

✓ IRNOK fn

Sz: /L,N,R,S/ Mi maga? Irnok?!: /kötekedő kérdés, ha valakinek a zsebéből kilátszik a tolla/.

✓ ISKOLA fn

Sz: /H,K,R,S/ Hány iskolád van?/kérdés a menetelő alakulat parancsnokához, aki a beszánolással rögtön válaszol is rá: Egy-kettő, egy-kettő! /vö. apa/.

✓ ISTEEN fn

Sz: /H,K,N,R,S,V/ Bassza isten, mondta Jézus, és eldobta a keresztet: egye fene, /benne vagyok/.

nem bánom, bdegyeser

XXIV.

✓ ISZik ts ige

Sz: 1. /H,L,N,S/ Mit mondott az öreg Kis? /Azt mondta az öreg Kis./ Ne csak együnk, igyunk is!; 2. /N,R,S/ Mit mondott az öreg Nagy? Ha nem iszol, bolond vagy.

ISZONYÚ mn /R/

/mindenes szó, bármire használható véleménynyilvánítás/.

= JÁRÓRBOMBÁZÓ fn

olyan csizma, amelyiknek az alakja hasonlít a bombához /ÉA.II,4:9/.

— JELENT ts ige

bizonyos megszabott formák közt felettesével közöl - "A katona nem beszél, nem mond, nem kérdez. A katona jelent." /Revival/.

Sz: /N,R/ Jelentem, ja: Jelentem, igen.

JÓ mn

Sz: 1./L,N,S,V/ Még jobban: /igenlő válasz; pl. -Hazamégy? vagy Olvasol? -Még jobban! /2./H,N,R,S/ jó, hogy nem már ... : ne ...!

Jó, hogy nem már alszol: ne aludj! /3./H,L,R/ Jó, hogy nem azt mondja, fogjam meg a faszát: /bizalmaskodik/.

JOGOSÍTVÁNY fn

Sz: "Mióta van magának jogosítványa motoros fókához?" /Igaz Szó, 1932/XII:47/: /az újonc számára tilos a hallgatólagos törvények szerint a motoros fóka használata, erre figyelmeztet ez a kérdés/

- ✓ KAFFERBIVALY fn
Sz: /H,S/ lecsaplak /leüttek/, mint a kafferbivalyt.
- ✓ KÁKÁ fn /H,N,R,S,W/
1. Katonai Kórház /a K.K. rövidítésből/; 2. külső körlet.
Sz: /H,S/ kiküld kákára: kidob az ablakon.
- ✓ KAKCSI fn
/S/ kakaó.
- KAKUKKOS ÓRA fn
Sz: /H,K,L,N,S/ Kiakad, mint a kakukkos óra: nagyon dühös lesz.
- ✓ KÁLYHACSO fn /H,K,L,S/
rakéta-páncéltörő /RPG/.
- ✓ KAMIONOS fn /N,S/
tírpák/1./ /a TIR kamionfeliratból/.
- ✓ KANÁL/ fn/H,K,N,R,S,V/
kanalazás/1./
- ✓ KANALAZ ts ige /H,K,N,R,S,V/
1. kanalazást/1./ végez; 2./R/ a tank lövegcsöve a földbe fúródva vmilyen szennyeződést "kanalaz" fel.
- ✓ KANALAZÁS fn
1. /H,K,N,R,S,V/ / büntetésként vagy avatásként /a kopaszból gumi lesz/ alkalmazott művelet. Lényege, hogy a kanál homorú oldalával az áldozat hasát nagyon gyorsan ütögetik, közben esetleg vízzel locsolják, "hűtik". A kanalazás mennyisége alkalmanként és személyenként változik. Időre mérik, lehetőleg lassan számolva./; 2. /R/ 1. kanalaz/2./.
- ✓ KANÁLCsapás fn /N,R/
kanalazás/1./
- ✓ KANTIN fn /H,K,L,N,R,S,V/
laktanyái büfé, bolt - "Kantin és szeszes ital nincs." /Futkosó,20/.
- KAPA fn
géppisztoly /ÉA.II,4:9/.
- KAPARÓ fn
gyalogsgági ásó /ÉA.II,4:9/.
- ✓ KÁPOSZTAKOMBÁJN fn /N,S/
lövész, nyúl.

✓ KAPTÁR fn /H,K,N,R,S/

fogda.

✓ KAR fn

Sz: /S/ Vérzik a karod?: /az ügyeletest bosszantó kérdés - az ügyeletes ugyanis piros ^{ugar-}szalagot hord/.

✓ KÁRTYÁZIK tn ige

Sz: /R,S,N/ kártvázik a vége: az alakzat hátsó emberei, mert a parancsnok nem látja őket, fegyelmezetlenül vonulnak.

✓ KATEGÓRIÁS fn /H,L,K,S/

nem "A" kategóriával besorozott, ezért könnyebb feladatokat kapó katona.

✓ KATONA fn

Sz: 1. /H,K,N,R,S,V/ a Varsói Szerződés legelbaszottabb katonája: ügyetlen, nevetséges katona; 2. /H,K,L,N,R,S/ Ki az? Öregkatona?: /gyakori kérdés, ha egy öregkatonának üzenik /ált. vmelyik parancsnoka/, hogy csináljon ezt, vagy azt/.

✓ KATONAKÖNYV fn

katonai igazolvány; 1. könyv.

✓ KAVAR tn ige/H,L,N,S/

/olyan emberre mondják, aki/ mindenbe beleüti az orrát, hol itt, hol ott tünik fel, egyik körletből a másikba rohángál, mindenhez hozzányúl, egy percig nem tud nyugt^lon maradni.

✓ KAVARÓGÉP fn /M,L,N,S/

az a katona, aki nagyon szeret kavarni.

— KEMÉNYEN hsz /H,W,S/

nagyon.

✓ KENOBI fn

kitolás, szivatás, oboa.

✓ KERÉK mn

Sz: /H,L,S,V/ Ami kerék, viszik, ami szögletes, gurítják: a hadseregben tapasztalható ésszerűtlenségekről mondják.

✓ KESZ fn

kezelő személyzet /ált. vezető, irányzó és parancsnok/ a harcjárműben / a KESZ rövidítésből/.

✓ KÉSZ mn

Sz: /H,K,N,R/ Ha már kész volna, az is késő lenne: Siessenek a munkával!

✓ KÉSZÜLÉK fn

Sz: /K,S/ körkörösén kiképzett kopaszkabító kézi készülék:
centi.

✓ KÉTDIKÁS fn /R,S/

2 deciliteres szeszes ital.

✓ KÉTEZER szn

Sz: /H,K,N,S,V/ még 2000-ben is: /az öregkatona hívja fel ily
módon a civil élet távolságára az újoncok, néha valamelyik
hivatásos figyelmét; -Még 2000-ben is a körletet sikálod!

✓ KETTŐHÚSZ szn

Sz: /H,K/ belepisál a kettőhúszba /tkp. 220 V/: öngyilkos lesz
/tréfás fenyegetőzés is; vö. konnektor/.

✓ KEVER tn ige

kavar.

— KEVES szn /S/

kevés.

✓ KÉZIGRÁNÁT fn /S/

2 deciliteres szeszes ital.

— KIAKASZT ts ige /H,K,L,N,R,S/

felidegesít, feldühít.

Sz: /H,K,L,N,R,S/ Ne akaszcs ki!: Ne mérgeelj! Hagyj békén!

— KIEG fn

területi kiegészítő parancsnokság - "Kijöttek a Kiegtől, vagy
nekem, vagy a Sanyinak ... be kell vonulni. /.../ Másnap az
anyósom bement a Kiegre ..." /Putkosó, 21/.

✓ KIFÚJ tn ige

Sz: Kifújt!: Vége! Abbahagyni! /1.még takarodó!

✓ KIHÚZ ige

1. tn /S,L/ kimegy; 2. ts /H,L,R,S/ az ágyakat simára, egyenes-
re igazgatja /vö. ágy!; 3. ts a fegyver csövét kitisztítja.

✓ KIIDEGEL ts ige /H,K,L,N,S/

felidegesít, feldühít.

✓ KIK fn és mn /N,S/

kiképzés/i/; kikterv: kiképzési terv; lőkik: lőelméleti-lövészeti
kiképzés /a KIK rövidítésből/.

- ✓ KIKERÜL ts ige
Sz: /N,R,S/ Ne kerülje ki! /ti. a pocsolyát/: /a kiképzés során gyakran felhangzó vezényszó/.
- ✓ KILOMÉTERKŐ fn
Sz: /H,K/ Úgy nézel ki, mint a lefosott kilométerkő: semmi emberi külső nincsen /lóg rajtad a ruha stb./.
- ✓ KILÓS fn /H,V/
százados.
- ✓ KIMARCSI fn /H,L,N,S/
kimaradás, a kimenő meghosszabbítása a takerodón túlra, meghatározott időpontig.
- ✓ KIROKKÁZ ts ige
1. /K,N,S/ fényesre tisztít /pl. surranót/; 2. hízélgéssel, talpnyalással elér vmit.
- ✓ KISZFŐRER fn /K,H/
KISZ titkár.
- ✓ KISZMINISZTER fn /H,L,N,S/
KISZ titkár.
- KISZ TAG fn
Sz: /K/ KISZ tag vagy?: /kérdés az alvó tábshoz, hogy felébresszék/.
- ✓ KITAPOGAT tn ige /K/
kimegy.
- ✓ KITÁRAZ ige
1. ts/H,K,L,N,R,S,V/ a tárból kiüríti a lőszert; 2. ~ vkin: /H,K,L,N,S/ lelövi.
- ✓ KÓCOL ts ige
felmos /ÉA.II,4:9/.
- ✓ KONNEKTOR fn
Sz: /K,L,N,S/ a konnektorba hugyozák: öngyilkos lesz /tréfás fejegygetőzés is; vö. kettőhűsz/.
- ✓ KONZERVNYÚL fn /N,R/
harckocsizó.
- ✓ KONVHA fn /S,R,N/
gulyáságyú, mozgókonyha.
- ✓ KONYHAMALAC fn /H,N,S,V/
szakács.

✓ KOPÁR fn és mn /D,H,K,L,N,R,S,V/

újonc, kopasz.

Sz: 1./K,S/ Kopár Konárovičs Koparov: /az újoncokat emlegetik ezen a néven; 2./S/ Kopárja, hol a párja?: /az öregkatona kérdezi az újonctól, orra alá lógatva a centit; vö centi/; 3./R/ kopár gyík: újonc; 4./H,K,R,V/ kopár állat: újonc.

✓ KOPÁRIGAZOLVÁNY fn /R/

az újoncoknak készített nemhivatalos igazolvány, szabályosan kitöltve, betétlapokkal, amelyeket az öregek bármilyen nekik nem tetsző cselekedet után kitéphetnek, majd valami módon /pl. kanalazás/ büntetnek. Ha az újonc nem hárítja magával, szintén súlyos vétségnek számít.

✓ KOPASZ fn és mn /H,K,L,N,R,S,V/

az újoncok, első időszakosok legelterjedtebb elnevezése; /ÉA.II,4:9/ - "A kopaszt, akit felesleges laktanyafogsággal sújtani, ..., egy kellően előkészített fogda fenyítés éppen eléggé megoldoz" /Hány nap od ...,40/.

✓ Sz: 1./H,K,R,S,V/ Kopasz vagyok - felmoshatok, Guni vagyok - pattoghatok, Öreg vagyok - beleszarok.

✓ 2. /H,K,S/ Öregjeknek 102, gumiknak dikó, kopaszoknak takarítást megkezdeni: /1. centi/; 3./R,S/ Az a legcsúnyább, ha a kopaszok veszekszenek: / a "bölc" öreg jegyzi meg az újoncok veszekedését hallván/; 4./H,R,S/ kopasz civil: a nem sokára leszerelő öregkatona.

✓ KOPIRNYÓ fn /L,N,S/

kopasz, újonc.

✓ KOPRI fn

újonc /ÉA.II,4:9/.

✓ KOPSZI fn

kopasz.

✓ KOTONKABÁT fn /S/

a mŕanyagból készült végyvédelmi öltözék köpeny része.

✓ KÓ fn

töltény /ÉA.II,4:9/.

✓ KÓBALTÁS fn /K,N,S/

a laktanyában működő fodrász /ósvi, életlen szerszámairól/.

✓ KÖCSÖG fn /H, K, N, S/

/kedélyeskedő megszólítás; több szinonímája származik eredeti jelentésének szinonimáiból: csupor, padlóváza stb./.

✓ KÖLNI fn

Sz: /H, S/ Olyan, mint a ruszki /szovjet/ kölni: egy csepp is elég belőle.

✓ KÖNYV fn

katonakönyv.

Sz: 1./S/ már érik /pirosodik/ a könyve: közeledik a leszerelés /a katonakönyv zöld színű, a személyi igazolvány barna/; 2./H, K, L, S/ ketveg a könyve:^{a)} nagyon közel van az eltávozás, szabadság stb. időponkjá; ^{b)} bár a katonakönyvben engedélyezett távozás ideje már elérkezett, milyen ok miatt mégsem engedik el a laktanyából; 3. /S/ rádólt a könyvre a páncélszekrény: büntetésből hosszabb időig nem engedik haza; 4./S/ a parancsnok hazavitte a könyvet a gyerekének játszani: us.

✓ KRUMPLIVIRÁG fn /H, K, L, N, S, V/

a tisztes rangfokozatot jelző csontcsillag - "Krumplivirág /csontcsillag/ nélkül én haza nem megyek. Bizony mondom, szégyen lenne." /Néphadsereg, XIII, dec. 10, 47/.

— KULACS fn /H, K, L, N, R, S, V/

derékszíjra csatolható fém víztartó edény.

✓ KUPOLANYÚL fn /H, K/

toronylövész.

✓ KUTYA fn /D, R, S/

a kutyaóiban őrszolgálatot teljesítő katona.

— Sz: /K/ Variálja, mint kutya a baszást: nem tudja, hogyan kezdjen hozzá valamihez, többször is neki fog.

✓ KUTYAÓL fn /D, N, R, S/

őrbódé, "fakabát".

✓ KOLBÁSZOL tn ige /L, N, R, S/

tekereg, ténfereg, célnélkül csevarog.

↳ kolbász és kolbász

— LÁBSIKÁLÁS fn /S/

egyfajta büntetés: az áldozat lábát lavórban, gyökérkefével megsikálják.

— LAJHÁR fn

öregkatona /ÉA.II,4:9/.

✓ LÁNC fn

Sz: /H,S/ Nem dobja le? : /utalás a piros biciklire; l. bicikli/.

✓ LAVINA fn

Sz: 1./K,N,R,S,V/ Meghajtom, mint hegyi rablót a lavina;

2./K/ Kicombosodik, mint hegyi hangya a lavina után: megerősödik.

✓ LEELLENŐRIZ ts ige

Sz: /K/ A kopasz elvtársaknak le lehet ellenőrizni a WC-t: az újoncok takarítsák ki a WC-t!

✓ LEESIK tn ige

Sz: /H,N,S,R/ leesik a 9: Levágja a centiről a 9-est; ilyenkor szokás megkérdezni az újonctól: /H,N,R,S/ Neked mi esik le?, amire a helyes válasz: Az álla.

✓ LEHET tn ige

/más igékkal együtt felszólítást fejez ki:/ meg lehet csinálni: Csináld meg!, el lehet vitorlázni: menj el!

✓ LÉPÉS fn

Sz: feveszi a lépést: menetelés közben a rossz ütemben lépő katona igazodik a többiek járásához; Vegye fel a lépést, mert Magára hátékázom! /H,N,R,S,V/.

✓ LÉRA fn /S/

légvédelmi rakéta üteg.

LESZEREL ige

1. /D,H,K,L,N,R,S,V/ /visszatérve a kiképzésről/ lerakja a harcászati felszerelést; 2. /H,K,L,N,R,S,V/ letöltve katonai szolgálatát távozik a hadseregből.

Sz: 1./H,K,N,R,S,V/ leszerelő /vagy leszerelési/ zászló: a leszerelésre készített zászló, a leszerelő katonák ezt szokták magukra teríteni vagy a vonat ablakból kilóbalni.

A nálunk /S/ szokásos leszerelő zászló egy kb. 1x1,2 m-es vászon volt /esetleg lepedőből levágva/, amelyre egy vonat volt rajzolva. A leszerelő zászló két végében két tábla, az egyik a laktanya városának, a másik a lakóhelynek a nevével. Ez utóbbiba robogott a vonat. Ezen kívül még számos rajz díszítette a zászlót, főleg meztelen nők és alkoholos üvegek ábrái. A zászló elkészülte után ráírták ismerőseikkel nevüket és címüket.

A leszerelő zászló legnagyobb éke a következő "vers" volt: /R,S/

Együtt voltunk jóban, rosszban,

Hóesésben, zivatarban,

Áztunk, fáztunk, hegyet másztunk,

Ellenség nélkül csatáztunk.

De a centi lassan fogyott,

S az öreg hal már unatkozott.

Véget ért a kínszenvedés,

Végre itt a leszerelés.

Úgyse látjuk többé egymást,

Írd ide a neved, pajtás!

/vö. még obsit/;

II. leszerelő rignusok: /ezeket a leszereléshez közeledő kato-

nák ordítózzák féktelen jókedvükben/ 1. Öreg vagyok, mint a tú-

zok, Augusztusban el is húzok /R,S/; 2. /H,R,S,V/ Itthagynom a

tanyátokat, Basszátok az anyátokat!; 3. /H,K,R,S,V/ Csikos hátú

kismalac, En elmegyek, te itt maradsz; 4. /D,R,S/ Bevonultam,

/leszerelek, Szopjatok le /nyaljatok be, kapjátok be/, őrmesterek!;

x5. /I/ Erről beszél falu, város, Leszerel az öreg tápos;

x6. /S/ Zúgja falu, zúgja város, Leszerel az öreg tápos;

x7. /I/ Nem kell duma, mézes-mázos, Leszerel az öreg tápos;

x8. /K/ Nem kell duma, mézes-mázos, Tudja már az egész város,

Júliusban leszerel az öreg tápos; 9. /S/ Ó be pompás, ó be remek,

Júliusban leszererek; 10. /I/A sok nyenvec jaj de bunkó, Leszerel

Már a vén Laikó; 11. /I/ Itt szív még a jó nagy tömeg, Elmegy

már az agg. vén, öreg; 12. /L/ Öreg vagyok, mint a méve,

Leszerelek augusztusbe;

III. Szokás még leszerelés előtt és leszereléskor különböző nótákat üvöltözni. A sok közül csak a legnépszerűbbet jegyeztem fel: /R,S/

✓ Augusztusban leszerelünk, ez az igazság.
Nem eszük már csakából a lucskos káposztát.
Hadnagy elvtárs, isten vele, mi már elmegyünk,
Köszönjük, hogy olyan sokszor kibaszott velünk.

✓ LÓ fn /H,D,R,S/

tüzér /mert úgy húzza az ágyát, mint egy ló/.

✓ Sz: /S/ lovat evett: rohan, nagyon siet.

— LÓBASZÓ fn és mn /K,L,N,S,V/

nagytermetű, magas /katona/, /a szó onnan származik, hogy olyan magas, hogy állva megbaszná a lovat/.

✓ LÓHARAPÁS fn

Sz: /S/ Olyan a röhögése, mint a lóharapás.

✓ LÓISTÁLLÓ fn /S/

✓ az őrbódé abban az esetben, ha az ór ló.

✓ LOP ts ige

Sz: /H,K,W,R,S/ Lopni mennek?: Énekeljenek hangosabban!

✓ LŐKIK fn /H,L,N,R,S/

lőelméleti-lövészeti kiképzés - "mi a bánatos istennyila lehet az a lőkik. opt. seg.?" /Hány napod ...,70/.

✓ LŐTÉRI GRÁNÁT fn /L,S/

1./nem robbanófejes/ RPG gránát; 2. faragatlan, modortalan, bunkó ember /ti. az RPG gránátot bunkónak is nevezik/.

✓ LÖVEGCSŐ fn /R/

nagyorrú ember vagy ennek az orra.

✓ LÖVÉSZ IDŐ fn /S/

nagyon rossz, esős, sáros idő, a kiképzésre ideális.

✓ MACKÓTÁL fn /I-Cegléd?/

Összefagyott hidegtál /franciasaláta, burgonyasaláta/.

✓ MAFI fn

1. emeletes ágy; 2. határon elhelyezett magas figyelő /ÉA.II, 4:9/.

✓ MAGA nm

Sz: 1./H,K,L,N,R,S,V/ magához nyúl, Magamhoz nyúlok!: Öngyilkos lesz /tréfás fenyegetőzés is/; a Magamhoz nyúlok! néha hitetlenkedést fejez ki; 2. Magamhoz!: Hozzám! /vezényszó/ /R,V/.

✓ MAGZATVIZ fn

Sz: /K,R/ Elhajtottam, mint a magzatvizet: elzavartam.

✓ MAJD hsz

Sz: Majd én ... /1. én/.

✓ MÁJKÍDÓ fn /V/

mikádó

✓ MAJOMKÉPZŐ fn /S/

parancsnokképző /tiszt-, tiszthelyettes-, rajparancsnok-képző/.

✓ MALAC fn /N,R,S,V/

ágyúlövedék, harckocsi-lövedék; százasa ~.

✓ MALOMKERÉK fn /N,R,S/

olyan centi, amelyiknek még kevés híja van, vagy még nem is vágják.

✓ MANCI fn /S/

1. Rába Mann teherautó; 2. ennek sofőrje.

✓ MARI/KA/ fn/S/

RPG /egyfajta fegyver/.

✓ MATÉRIA fn /R/

nő

✓ MEDVE fn

Sz: /L,N,R/ Annyi napja van, mint medvének a málnásban: újonc.

✓ MEGBASZ ts ige

Sz: 1. /H,N,S,V/ Meg akarja baszni?: Ne álljon olyan közel hozzám /a sorban!/ 2. /K,S,V/ Baszson meg egy taliga apró majom /egy eördő pávián fasz, egy lavór fasz/!: /dühös kifakadás a másikra/.

✓ MEGBOCSÁT ts ige

Sz: /K,H/ Bocsáss meg! /jellegzetesen nagyképűsködő hanglejtés-
sjel/: /igy kezd el dicsekedni az, akit megdicsértek vmért/.

✓ MEGCSÓKOL ts ige

Sz: /S/ Csókolja meg! /ha a fegyver karbantartása közben leesik
a földre valamelyik hangosan csörgő alkatrész, az újonc "köte-
les" megcsókolni, és csak azután teheti vissza a többi közé/.

✓ MEGDUMÁL ts ige /N,R,S/

ua., mint megmagyaráz.

✓ MEGÉGET ts ige

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ megéget a centi: /az újoncnak tilos a centi-
hez hozzányúlni, mert az az öregek szerint megégeti/.

✓ MEGFÜTYÜL ts ige /R,N/

ua., mint a megmagyaráz.

✓ MEGHARAP ts ige

Sz: /S/ Megharap! /ezzel a felkiáltással szokás kidobni a
cápa fogas surranót az ablakon; l. cápa fogas/.

✓ MEGHATÁROZ ts ige

Sz: /H,K/ Hogyan lett ez megjének meghatározva?! Miért nem a
parancs szerint csinálja /vagy miért nem csinálja/?

✓ MEGKANALAZ ts ige

l. kanalaz/ás/.

✓ MEGMAGYARÁZ ts ige /H,K,L,N,R,S,V/

mentegetőzik; hozzá fűzi a véleményét vmihez; megszólal.

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ Volt megmagyarázni? Ne magyarázza meg!

Csend legyen, nem érdekel a véleménye.

✓ MEGSZAGGAT ts ige /R/

ua., mint megszakít.

✓ MEGSZAKÍT ts ige /H,K,N,S,V/

büntetésből /vagy csak szórakozásból/ nagyon, akár végkimerü-
lésig megdolgoztat, ugráltat.

✓ MERCÉDESZ fn

Sz: /K/ Kiállnak a mercédeszek: kivisszik az ágyakat a folyo-
sóra /mert nagy takarítás lesz/.

✓ METRÓZÁS fn /S/

ua., mint vonatozás.

✓ MIKÁDÓ fn /H,K,L,N,R,S,V/

³/₄-es kabát, pufajka.

Sz: /K/ Mikádó, sapka, kesztyű! Irány a WC!: /bármilyen munka végzésére ezzel a mondattal gyűjtötték az embereket/.

✓ MIKSZER fn /S/

aki szeret kavarni, kavarógép /1.kavar/.

✓ MINDEGY.

Sz: /L,N,R,S/ Nekem mindegy! /tkp. mind egy/: III, II vagy I napja van még a leszűrelésig.

✓ MINTA fn

Sz: 1. /H,L,N,R,S/ 65 mintájú: /semmitmondó jelző, bármire használható; onnan származik, hogy a MN-ben használatos ruházat nagy része 65 mintájú, azaz 1965-ben rendszeresítették/, 65 mintájú szilvapálinka: szilvapálinka; 2. /N,R,S/ /x/ mintájú: /ez esetben az évszámnak vmi köze van a jelzett szóhoz/, 63 mintájú gecé gombóc: 1963-ban született előfelvételis katona.

✓ MOLINÓ fn /H,K,L,N,R,V,Baja/

téli ing és alsónadrág - "probléma és fennakadás nélkül kiosztott száztizenhárom darab, népiesen molinónak nevezett inget és hosszú téli alsót."/Hány napod ...,49/.

✓ MOND ts ige

Sz: /S/ Ilyet akkor se mondj, ha az egész század /zászlóalj stb./ biztat.

✓ MOSZAT fn

őregkatona /ÉA.II,4:9/.

✓ MOTOR fn /H,K,L,N,R,S,V/

1. a partvis, amelyre a felmosó rongyot teszik; 2. motoros fóka - "motoros fóka: kilyukasztjuk a rongy közepét és lazán ráéjtjük a partvis nyelére"/Igaz Szó,1982/XII,47/. Az újoncok a hallgatólagos törvények szerint nem használhatják, ők a hagyományos fókával kötelesek felmosni.

✓ MOTOROZIK tn ige

motoros fókával mos fel.

✓ MUFF fn

1./K,S/ RPG legyfajta fegyver? 2./K/ női nemi szerv.

✓ MŰSZAKI CÉRNA fn /N,R,S/

huzal, drót /cérna helyett ezzel erősítik fel a gombot, így
nehézebben szakad le/.

✓ MŰVÉSZ fn /L,S/

konyhai kisegítő munkás, csellós.

NAGYBARNA fn

✓ felmosórongy /ÉA.II,4:9/.

NAP fn

Sz: 1./H,L,N,R,S,V/ 20 nap és vége! Akinek nem ennyi, az mind kocsz: /a folyosón - főleg centivágáskor-kiabált "helyzet-jelentés"/; 2./H,K,R/ Lecsukatom tíz napra, ha nem elég, egy hétre: /egy parancsnok nyelvbottlásaként keletkezett "szálló ige"/.

✓ narancs fn /R,S/

Sz: Narancs!: Parancs! / a megszólításkor válaszolandó formula eltorzítása/.

NÉGERVEREJTÉK fn

✓ kóla /ÉA.II,4:9/.

✓ NÉPI TÁNCOS fn /I/

✓ munkás században szolgáló katona /a gumi csizmáról/.

✓ NÉZ ts ige

Sz: /H,K,N,R,S,V/ Ne nézzen rám, mert rosszabb, mintha az anyámat szidná: /kötekedő megjegyzés/.

✓ NÉZÉS fn

Sz: /S/ távolba nézés!: /parancsnok nélküli reggeli tornán adott parancs, más gyakorlat helyett/.

✓ NÓTA fn

Sz: /N,S/ Ez a nóta, nem nóta!: /ily módon fejezi ki a parancsnok az énekléssel való elégedetlenségét; ált. vmilyen büntetés követi/.

✓ NYAL tn ige /H,K,L,N,R,S/

alattomosan hízeleg, hogy neki jobb legyen.

✓ NYALIZIK tn ige /H,K,L,N,R,S,V/

alattomosan hízeleg /akár mások rovására is/, nyal.

✓ NYALIZÓ fn és mn /H,K,L,N,R,S,V/

aki nyalizik.

✓ NYELES mn

— Sz: 1. nyeles bulldózer /ÉA.II,4:9/, nyeles dózer /S,N/:

gyalogtsági ásó; 2. nyeles hús: a/ sült csirke; b/ /női/ comb;

✓ 3./R/ nyeles fejű: nagyorrú.

✓ NYOLC szn

Sz:/L,N,R,S/ Nekem nyolc!: 8 napja van a leszerelésig.

— NYOLCAS

? /ÉA.II,4:9/.

✓ NYOMAT ts ige

Sz: 1./H,L,N,R,S,V/ nyomatja: sokszor, gyakran csinálja;

nyomatja a szolít: gyakran van szolgálatban; 2. nyomatja a

rokkát: rokkázik, nyalizik; 3./S,L/ nyomatja a rokkot: zenét

hallgat /ritk. zenél/ - elvértve ua., mint a nyomatja a rokkát.

✓ NYÚL fn /D,H,K,L,N,R,S/

lövész /azért nyúl, mert sokat kell szaladgálnia, ugrálnia a "mezőn", a gyakorlótéren/.

✓ NYÚLDESZANT fn /H,N,S/

lövész század, ritk. más kisebb vagy nagyobb alegység; ötödik

nyúldeszant: 5. század.

✓ NYUSZI fn /N,S/

lövész, nyúl.

NYUSZIBULLDÓZER fn /L,N,S,V/

gyalogtsági ásó.

✓ NYUSZIBUSZ fn /H,L,S/

gyalogtsági harcjármű.

✓ NYUSZISERIEFF fn /R/

lövész parancsnok.

✓ OBI fn /H,K,N,R,S,V/
 kitolás, szívás, oboa.

✓ OBOA fn /H,K,N,R,S,V/
 kitolás, szivatás.

✓ OBSIT fn

/A régi obsitok /elbocsátó levelek/ mintájára ma is készítenek a leszerelő katonák maguknak ilyet. Műszaki rajzlapra írják, régies betűkkel, a papír szálét megperzselik, hogy töredezettnek látszon, és ugyanebből a célból vékonyan barna cipőpasztával is bekenik, majd összetekercselve tartják. Még peosét is kerül rá viaszból. A Szombathelyen /N,R,S/ készített obsit szöveg e a következő volt: /

OBSIT

Vitéz ...

Megállapított, hogy az fölül írt rangú ésrendű hadastyán az hadakban eltöltött vitézi esztendőök súlya alatt elaggott vala.

Miszerint mindennemű jószágit: rozszant muskéta, dolmány, tsákó, bornví, főporos szaru, kovakő et cetera az felelős kintstári személyeknek leadá vala, az nagybíri regimenttől megválni kényszerül. Vitézről az nagybetsű regiment vele már nem gondolhat az harcokban, új regruta verbuváltatik az délcege ifionti daliák sokadalmából.

Megíratott Sabária várában az Ur MCMLXXXII esztendejének VIII. havának XII. napján.

✓ OLIMPIA fn

Sz: /L/ Hány olimpiád va még?: /újonctól kérdezik, jelezvén, hogy messze van még a leszerjelés/.

✓ ÓLONCALUSKA fn

töltény /EA,II,4:9/.

✓ OMBROMÉTER fn /S/

kitolás, szivatás, oboa.

✓ OPERÁCIÓ fn /H,K,S,V/

olyan kanalazás, amelynek a célja valamilyen "betegségből" /pl. kóros szemtelenség stb./ való kigyógyítás. A kanalazás-hoz annyi a változás, hogy az operáció végén "varratot" helyeznek el az áldozat hasán /filctollal egy hosszú csíkot húznak, amelyet rövidebb vonalak kereszteznek/, amit az köteles addig őrizni, míg ki nem veszik a "varratot"/a sípot/. Ez a kivétel egy újabb kanalazással történik. Ha közben a "beteg" le találta volna mosni a "varratot", az operációt meg kell ismételni.

✓ OPERÁL ts ige /H,K,S,V/

operációt hajjt végre.

✓ ORMÁNY fn

Sz: /L,N,S/ ormányon kormányoz: orrba ver.

✓ ORR fn

Sz: 1./H,K,L,N,R,S,V/ orrba-szájba: nagyon, minden mennyiségben; kiképzés orrba-szájba: rengeteg a kiképzés; szívunk orrba-szájba: gyakran kitolnak velünk; 2./R/ Magának akkora orra van, hogy a folyosón csak tolatva bír megfordulni: nagyorrú

✓ ÖCSÉM fn

Sz: /H,L/ Öcsémi: / csodálkozás, felháborodás, megszólítás; minden más szót helyettesíthet/.

✓ ÖCSI fn /S/

/nem robbanófejes/ lőtéri RPG gránát.

✓ ÖREG fn és mn /H,K,L,N,R,S,V/

✓ harmadik időszakos, leszerelő katona - /örültek a télnek/ "az öregek, akik januárra várták a leszerelésüket"/Hány napod,49/.

Sz: 1./H,K,L,N,R,S,V/ öreg cet, öreg hal, öreg rája: öregkatona;

2./H,K,R,S,V/ Kopasz vagyok - felmoshatok, Gumi vagyok - pattoghatok, Öreg vagyok - beleszarok; 3./K,S/ Két öreget

ismerek a századnál: az egyik én vagyok, a másikkal még nem találkoztam /a másik a Batthyány-szobor/: /az öregkatona válasza, ha vki előtte a saját öregségét hangsúlyozza/;

4./I/ Öreg-tápos-nem-rakéta, -Nem-pattog, mint a teknősbéka, Ugrik, mint a teknősbéka.

✓ ÖREGSÉGI BOT fn /N,S/

görbe bot, melyre támaszkodva az öregkatona ráérő idejében végigbiceg a folyosón, jelezve, hogy ő már annyira öreg, hogy járni is csak bottal tud.

✓ ÖRMI fn /H,N,R,S/

örmester.

✓ ÖRSVEZETŐ fn /N,R,S/

örvezető.

✓ ÖRÜL tn ige

Sz: /H,S/ Te már semminek se tudsz örülni?/:vmi miatt dühöngő, bosszankodó katonától kérdik/.

✓ ← ÖRVI fn /R,S/

örvezető.

✓ PADLÓVÁZA fn /S/

köcsög.

✓ PARANCS fn

Sz: 1./K,S,V/ A parancsot megbaszni nem szabad, mert csak szaporodik: a p[arancsot végre kell hajtani -/... a parancsot pedig köztudomásúan nem lehet ... megízélni, mert akkor megfiadzik, és a fia rosszabb, mint az anyja."/Kortárs, 1982/I,33/;2. /H,N,R,S/ Parancs, Kanyifaszi Gusztó /Szaroslábú Jóska/, vagy mi az isten fasza!: /"szelíd" figyelmeztetés, hogy a megszólított katona hangos Parancs! szóval és nevével jelentkezzenek/.

✓ PÁRTIGAZOLVÁNY fn

Sz: /K/ Van pártigazolványod?: /kérdés az alvó társhoz, hogy felébresszék/.

✓ PARTIZÁN fn /N,R,S,V/

az a katona, aki szabálytalanul, lógatva viseli a fegyverét.

Sz: /S/ Barátocskám, maga partizán?: Tartsa rendesen azt a fegyvert!

✓ PATKÁNY fn /S/

felderítő.

✓ PÉCÉ mn /H,K,N,R,S/

páncélos /a pc. rövidítésből/; ~ mikádó: a harcokocsizók derékig érő mikádója.

✓ PEDÁLOZIK tn ige

nyalizik, hízeleg.

✓ PÉESZHÁ fn /H,K,L,N,S/

páncélozott szállító harcjármű /a PSZH rövidítésből/;

✓ PÉK fn

Sz: /R/ Meghajtom, mint nek a kiflit: megizzasztom, megszivatom.

✓ PÉKÁ fn /K,N,S/

parancsnok /a pk. rövidítésből/.

✓ PELIKÁN fn

Sz: /K,L,S/ Fosik, mint a pelikán: fél.

✓ PENGE mn /H,K,S/

jó, kiváló.

Sz: 1./H,S/ penge stoki: preciz, szép stoki/2./; 2. pengére: jól.

✓ PERC fn

Sz: 1./H,K,L,N,R,S,V/ semmi p[er]c alatt: nagyon hamar; 2./H,K,

R,V/ sec perc alatt: ua.; 3. Van rá tíz perced, ebből kilenc

már eltelt: siess!

✓ PÉTERKÁROLY fn /S,K/

parancsnok /főleg a rádióban használt forma/.

✓ PIGSA fn

Sz: /H/ Vigyorog, mint a picca.

✓ PICSANYALÓ fn/K/

nyalizó, rokkás, hízelgő.

✓ PIHEN tn ige

Sz: /K,N/ Század vigyázz! Jobbra pihenj!: /tréfás vezényszó/.

✓ PIHI fn /S,N/

pihenés, dikózás, brihi.

✓ PIHIZIK tn ige /S,N/

pihen, dikózik, brihizik.

✓ PING-PONG fn

még igen kezdő, igyekvő, pattog, mint a labda /ÉA.II,4:9/.

✓ PIROSSZEMŰ fn /N,R,S/

lövész, nyúl.

✓ PIZSAMÁS fn /H,K,N,S,V/

tábornok /a nadrágon levő piros csíkról/.

✓ PLÉHDOBOZ fn

harcocsi /ÉA.II,4:9/.

✓ POFA fn

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ A pofám leszakad /lereccsen/; Pof lereccs:

/meglepetés, megrökönyödés kifejezése/.

✓ POKRÓCOZ ts ige /H,K,L,N,S/

egy pokróccal letakar és megver /így nem tud védekezni és nem ismeri fel megverőjét az áldozat/.

✓ meg

✓ POLITIKUS fn

Sz: /S/ Mi maga? Politikus?!: / a - túl - sokat olvasó katoná-
tól kérdik/.

✓ POLTÁJ fn /H,K,N,S/

politikai foglalkozás, tájékoztatás /a pol. táj. rövidítésből/.

✓ PRÉRI fn /H,L,N,S/

gyakorlótér.

✓ PUMA fn

Sz: /R/ Büdös vagy, mint a puma.

✓ PUSKU fn /S/

fegyver, puska.

XLVII.

R

- ✓ RAB fn
Sz: /H,S/ Olyat teszek, hogy rab leszek: /tréfás fenyegetőzés/.
- ✓ RÁDÖBBEN tn ige /H,L,N,S/
főleg a majd rádöbbsz, rá lehet döbbsenni stb. Kifejezésekben:
nem úgy van az, ahogy te elképzeled; -Hétvégén hazamegyünk.
✓ -Majd rádöbbsz: azaz nem.
- ✓ RÁF fn /K,N,S/
rádiófelderítők.
- ✓ RÁJA fn
Sz: 1. tengeri rája: öregkatona /ÉA.II,4:9/; 2./H,K,L,N,S/
öreg rája: ua.; 3. /H,N,S,V/ vén tengeri iszapszemű rája:ua.
- ✓ RÁJÖN tn ige /H,L,N,S/
ua., mint a rádöbbsen.
- ✓ REPTÉR fn
1./H,K,L,N,R,S,V/ repülőtér; 2./H,N,S,V/ a nagy folyosó;
3./V/ az ebédlő.
- ✓ REPÜLŐTÉR fn
ua., mint a reptér.
- ✓ RÉTI NÉGER fn /S/
cigány.
- ✓ RIADÓSTOKI fn /H,S/
hevenyészett stoki/2./ /a zubbonyból nem veszik ki az inget,
a nadrágból a szíjat, így riadó esetén gyorsabban lehet öltöz-
ni/.
- ✓ RIADTSZEMŰ fn és mn /R,S/
újonc.
- ✓ RINGATÓ fn /R,S/
lőtéri terepimittátor /a terep egyenetlenségeit utánozza/.
- ✓ ROBBAN tn ige
Sz: Robban az ötven /száz, százötven/: 1. centi.
- ROHAM fn
Sz: /R/ Nulla-kettes rohamok elhárítása: kétdeciliteres ital
Elfogyasztása.

✓ ROHAMBILI fn /H,K,L,N,R,S,V/

rohamsisak /ÉA.II,4:9/.

✓ ROKK fn /L,S/

zene /talán a rockból/; nyomatja a rokkot: zenél vagy zenét hallgat.

✓ ROKKA fn /H,K,N,R,S/

1. rokkázás; 2. rokkás.

✓ ROKKAGÉP fn /N,R,S/

rokkás.

✓ ROKKÁS fn /D,H,K,R,S/

rokkázó, pedálózó, taposó. Arcátlanul, főleg beszéddel teszi naggyá magát az előljáró előtt. Mindenben helysel, mindenben egyet ért. Beosztotjával csak ordítva beszél.

✓ ROKKÁZIK ige

1. tn amit a rokkás tesz: hízeleg, nyalizik; 2. /K,S/ tisztít, fényesít vmit /vö. kirokkáz/.

✓ ROVANCS fn /H,K,L,N,R,S,V/

a felszerelés meglétének ellenőrzése, leltár. Lehet rovancsolni az egyes századok személyi állományának a felszerelését vagy egy-egy raktárét. A katonák ellenőrzése úgy történik, hogy mindenki összerakja a holmiját, és levonulnak vmilyen nagyobb sima területre, ahol mindenki szétpakol. Ezután a különböző tárgyakat mindenki egyszemélyesen mutatja fel, hogy a csalást elkerüljék. Az udvarra levonuló, pokrócában összes holmiját cipelő katonától szokás csipkelődve megkérdezni: /S/ Mi az? Nincs szekrényed? - "közben beütött egy váratlan rovanocs, az őrmester nem tudott elszámolni három kiló anyaggal, és betojt." /Futkosó,24/.

✓ ROVANCSOL ige /H,K,L,N,R,S,V/

1. ts rovancsot tart; 2. tn ellenőrzi a felszerelése meglétét.

✓ RÜSZÜ fn /D,R,S/

/kedélyes, lenéző megszólítás/; bolond.

✓ SAJT fn

Sz: /H,N,R,S/ Kevés, mint Mackó sajtban a brummozás; 2./H,N,R,S/
Kevés, mint Camping sajtban a sátorrúd /sátorvas/.

✓ SAKKOZIK tn ige /H,K,L,N,R,S,V/

felmossa a kockáskövű folyosót - "Tessék türelemmel várni,
Mihók honvéd sakkozik . /.../ ... a kockáskövű folyosó fel-
mosása ..." /Néphadsereg, XIII, 5:14/; "Hát nem csukatott le,
viszont három napig nekem kellett sakkozni a folyosón."
/Néphadsereg, XIII, 8:4/.

✓ SAKKTÁBLA fn

kockáskövű folyosó; sakktáblához hasonló kő /ÉA. II, 4:9/.

✓ SAKKTÖRLŐ fn

felmosórongy /ÉA. II, 4:9/.

✓ SÁRGARIGÓ fn /H,K,L,N,S,V/

nemhivatásos tiszthelyettes /a vállapo. húzódo sárga csíkról/.

✓ SEMMI nm

Sz: /H,L,N,R,S/ Nem semmi!: Ez igen! Derék dolog! /legtöbbször
gúnyosan/.

✓ SEREG fn /H,N,R,S/

^a Magyar Néphadsereg - "-Minden őrkatoná elöljárója az elítélt-
nek, még akkor is, ha az illető kint a seregben őrmester volt."
/Putkosó, 18/.

✓ SIKÁKEFE fn /N,S/

sikáló kefe, gyökérkefe.

✓ SIKÁL ts ige /H,R,L,N,S/

tkp. a nagytakarítás egyik formája a sikálás, de végrehajtási
módja miatt büntetés számba megy. Az öregek a kanalazás
mellett ezzel büntetik /szivatják/ az újoncokat leginkább.
A következőképp történik: először az öregek Ultrát, szódát
vagy bármilyen tisztítószert szórnak szét /hull a hó/, majd
több lavór vagy vödör vizet öntenek szét /az ideális az, ha
már kifolyik a küszöbön/. Eddig tart az öregek dolga, bár már
ezt is végezhetik újoncok. Ezután gyökérkefével addig kell
sikálni a padlót, míg nem habzik /térdig ér a hab/, majd a
vizet fókával felszedik, és feltörlik a padlót, lehetőleg szá-
razra, mert ha később szárad, a takarítószertől foltos marad
/penészedik az ágy alja/, és meg kell ismételni a sikálást.

L.

- ✓ SIKA-MIKA fn /H,K,L,N,R,S,V/
sikálás.
- ✓ SIVÁR fn és mn
újonc, kopasz /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SIVASZ fn
újonc, sivár /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SKULÓ fn /H,K,L,N,R,S,V/
töltény /ÉA:II,4:9/.
- ✓ SMASSZER fn /K,N,R,S/
fogolykísérő.
- ✓ SMIRGLI fn /K/
újonc, kopasz /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SMIRÓ fn
újonc, smirgli /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SOKNAPÚ JÓSKA fn/H/
újonc.
- ✓ SORAKOZÓ fn
Sz: /H,N,R,S/ Sorakozó vagy gyülekező volt meghatározva?
sorakozzanak katonásan: ne beszélgessenek, ne mozogjanak a sorban!
- ✓ SÖCSÉM fn /S/
a kedves öcsémből rövidült megszólítás.
- ✓ SÖRÉT fn
töltény /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SPAGÓCA fn /V/
mindenféle zsineg, drót, vezeték.
- ✓ STABI fn /R/
stabilizátor /a harcocsiban/.
- ✓ STABIFÜLŐ fn és mn /R/
nagyfülő /olyan, mint a stabilizátor két fogantyúja/.
- ✓ STANK fn /R/
harcocsi, tank.

✓ STOKI fn /D,H,K,L,N,R,S,V/

1. katonai ülőke, hokedli - "Az elítéltek naphosszat a stokin /hokedlin/ ülnek"/Futkosó,36/;

2. a stokira/l./ ráhajtogatott ruházat /A katona minden este takarodóra köteles a ruháját a stokira ráhajtogatni /bestokizni/.

Alulra kerül a nadrág, rá a zubbony, arra az ing és ennek a tetejére a sapka, maga alá rejtve az összeesavart nadrágszíjat.

A stoki/l./ lábai között a kitisztított surránó, a talpbetét beleállítva a szárába, kívülről ráhajtván a zokni. A surránó

pár sarka összeér, az orruk között egy lábfejnyi a távolság.

Vigyázni kell még arra is, hogy a zubbony és a nadrág varrása

a stoki közepére essen. A jó stoki nem vastagabb a gyufás doboz élénél /penge stoki/./,

Sz: Kirájja maga alól a stokit: öngyilkos lesz, felakasztja magát.

✓ STOKIZIK ts. ige

stokit/2/ készít.

✓ STUKKER fn

géppisztoly /ÉA.II,4:9/.

✓ SUMÁK fn /H,K,L,N,R,S,V/

aki sumákol - "Mivel a leltár már elmúlt, sőt, a század nagy sumákjai a leltár alatt sem élvezték elvárt, törvénytelen támogatását, a hangulat sem volt körülötte vigasztaló."/Hány napod ...,136/.

✓ SUMÁKOL tn ige /H,K,L,N,R,S,V/

sumayog, kibújik a munka alól, nem csinálja meg, amit kellene /elsumákolja, megsummantja/.

✓ SUNNYOG tn ige /D,H,L,N,S/

ua., mint a sumákol; elsunnyog elszökik, meglép; megsunnyogja: nem csinálja meg /ritk. megússza/.

✓ SURCI fn /H,K,L,N,R,S,V/

surránó.

✓ SURRANÓ fn /H,K,L,N,R,S,V/

a MN-ben rendszeresített bakancs /ÉA.II,4:9/.

✓ SUSMUS fn

Sz: vén öreg tengeri susmus: öregkatona /ÉA.II,4:9/.

LII.

→ SUT fn /S/

sugárvédelmi tablettá /a SUT rövidítésből/.

Sz: Sut Örmester: /az egyik felcser neve, aki a sutról tartott előadást.

→ SÜNI fn

újonc, kopasz /ÉA.II.4:9/.

✓ SÜTŐ fn /R/

a gránáttartó a harcocsiben.

- ✓ SZABI fn /H,K,L,R,N,S/
szabadság.
- ✓ SZABÓCSALÁD fn /K,S/
a gyalogságot jelképező cél; céltábla.
- ✓ SZÁJKOSÁR fn
gázálarc /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SZAKADJ-MEG-VEZETŐ fn /K,N,R,S,V/
szakaszvezető.
- ✓ SZAKADTVEZETŐ fn /H,K,L,R,S,V/
szakaszvezető.
- ✓ SZAKSZI fn /H,K,L,N,R,S,V/
szakaszvezető.
- ✓ SZALCSI fn /S/
szalonna.
- ✓ SZÁRCSA fn /H,W,S,V/
véh ~: öregkatona.
- ✓ SZARPUMPA fn /K/
RPG /fegyver/.
- ✓ SZATYOR fn
járórtáska /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SZÉDÍTŐRONGY fn
felmosórongy /ÉA.II,4:9/.
- ✓ SZEKRENY fn
Sz: Nincs szekrényed? /1. rovarcs/.
- ✓ SZEM fn
Sz: 1./V/ Jóská tá, kinyomom a szemed, mint a fogkrémet:
/egy őrmester fenyegetőzése, jellegzetes kiejtéssel; szék
körben terjedt el/; 2. /N,S/ Azzal a szemével néz rám,
amelyikkel a kutyára ^{SZ}szokott: /kötekedést bevezető formula/.
- ✓ SZEMÉLYI IGAZOLVÁNY fn
Sz: /S/ Még csak most teszik el a személyi igazolványát:
újonc.

- ✓ SZEMFORGATÁS fn
Sz: /S, H, K, L, R, N, V/ Szemforgatás!: /parancsnok nélküli reggeli tornán adott gyakorlat/.
- ✓ SZEMLE fn /H, K, L, N, R, S, V/
hivatalos formák közötti ellenőrzés, a csapatok, alegységek megtekintése mely előljáró által.
Sz: /H, S/ /a századnál terjedő hírre: Szemle lesz! így reagál a sokat tapasztalt öregkatona: / Persze. Fekszem le.
- ✓ SZÉN fn
Sz: /H, K, L, N, R, S/ Meghozták a szenet. Hova rakják?: /kérdés az alvó társhoz, hogy felébresszék. Ha az jól ébred, így válaszol: / A kútba, hogy ne legyen útba.
- ✓ SZÉP mn
Sz: /H, L, N, S/ Nem vagyok szép, de roppant gecsi!: /parancsnokok által gyakran hangoztatott tény/.
- ✓ SZIGORÚ mn
Sz: /K, N, R/ Szigorú vagyok, de igazságtalan!: /parancsnoko által gyakran hangoztatott tény/.
- ✓ SZIVATSZATYOR fn /H, K, L, R, N, S, V/
gázálarctáska; /ÉA. II, 4:9: gázálarc/.
- ✓ SZÍV ts ige /D, H, K, L, N, R, S, V/
kitolnak vele, kellemetlenkednek neki; minden szívás a katona számára, ami kellemetlen. /Maga a szó a meg/szívja a faszt: ua. szó szerkezetben vette fel ezt a jelentését/.
- ✓ SZIVACS fn /K, R, S, V/
szívás, szivatás.
- ✓ SZÍVÁS fn /D, H, K, L, R, S, V/
kitolás, undorító, nehéz, kellemetlen dolgok végrehajtása.
Sz: /S/ Ha már szívás, legyen nagy: / a Ha már lúd, legyen kövér közmondás miattájára keletkezett/.
- ✓ SZIVAT ts ige /H, K, L, R, S, V, N/
kitol vkivel /vö. szív/.
- ✓ SZIVATTYÚ fn /H, K, L, N, R, S, V/
szívás, szivatás.
Sz: /S, H, K, N, R/ szivaty tyú tyú/fütty: /a szivattyú sajátos ejtése/.

- ✓ SZOKOL fn /S/
rádió adóvevő.
- ✓ SZOLGÁLAT fn /H,K,L,N,R,S,V/
1. ügyeletesi szolgálat; 2. ügyeletes.
- ✓ SZOLGVEZ fn /S/
szolgálat vezető /a szolg.vez. rövidítésből/.
- ✓ SZOLI fn /H,K,L,N,R,S/
szolgálat/l./.
- ✓ SZOMBATHELYI EGYES OSZLOP fn /N,S/
az étkezdébe való betódulás, egymás hegyén hátán /a szabályos egyes oszlop helyett/.
- ✓ SZOP ts ige
ua., mint a szív.
- ✓ SZOPATÓ KÁBEL fn /R/
az a kábel, amelynek a segítségével a lemerült akkumulátorú harcokocset a másik tank akkumulátoráról el lehet indítani.
- ✓ SZÖCSKERÉT /N,R,S/ fn
gyakorlótér /mert sokat kell ugrálni/; gyakran szöcskévé rövidül.
- ✓ SZTYEPPE fn /S/
gyakorlótér.

✓ TAKARÓ fn

Sz: /S/ Kilencre rúgja a takarót: /aznap vágja le a 10. centit,
tehát estére csak kilenc napja lesz a leszerelésig/.

✓ TAKARODÓ fn

Sz: /H,N,L,R,S/ Takarodó! Villany leó! / /K/ Rex, csocsó kifújt! /:
Takarodó! Villanyokat leoltani, játékot befejezni! /nemhivatalos
vezényszó/.

✓ TAPOS fn /D,R/ tn ige

pedálozik, nyalizik, hízeleg.

✓ TÁPOS fn és mn /H,K,L,N,R,S,V/

előfelvételis katona; ~ csirke: ua.

✓ TARCISIS fn és mn /H,R,S,V/

tartalékos /katona/.

✓ TÉESZ /mn/

Sz: /H,L,N,R,S,V/ beadja a téeszt: továbbszolgáló lesz
/a t.sz. rövidítésből/.

✓ TEHERAUTÓ fn

Sz: /S/ Egy teherautó befér közétek: Állj közelebb a másikhoz!
/a sorban/.

✓ TENGER fn

Sz: /H,K,S/ Ne háborogj, nem vagy te tenger.

✓ TIRPÁK fn és mn /D,H,K,L,N,R,S,V/

1. szabolcsi; 2. bunkó, faragatlan, hülye.

✓ TIRPÁKIA fn /H,N,K,V/

Szabolcs

✓ TIZ fn /S,R/

tizedes /a tiz, rövidítésből/.

✓ TIZEDES fn /H,K,L,N,R,S,V/

tisztesi rangfokozat.

Sz: /K/ Istenes, sose leszel tizedes: /egy nagyravágyó, de
kétbalkezes őrzetöt ugratott így az egész század/.

✓ TIZÓRAI fn

Sz: 1. /H,K,N,S,V/ Kevés, mint a vasárnapi tizórai /ti. akkor
nem adnak/; 2. /H,N,S/ Kevés, mint Auschwitzban a tizórai.

*alkalmazni
alkalmazni
alkalmazni*

- ✓ TOKÁROL ts ige /L/
közösül.
- ✓ TÖPA fn és mn /N,R,S/
ügyetlen, esetlen, kétbalkezes.
- ✓ TOPÁZIK tn ige /N,R,S/
ügyetlenkedik.
- ✓ TORONYNYÚL fn /H,L,S/
toronylövész, irányzó /lövészeknél/.
- ✓ TÖCSKÖL ts ige /L,K/
közösül.
- ✓ TÖK fn
férfi nemi szerv, here.
✓ Sz: /H,N,S,V/ Tökön szúrom magam! /hitetlenkedés, csodálkozás,
meglepetés, düh kifejezése lehet/.
- TÖKPEDŐ fn /N/
rohamsisak /ÉA.II,4:9/.
- ≡ TÖKVIRÁG fn
✓ Sz: /K/ Vigyorog, mint a tökvirág.
- ✓ TRIÓ fn
Sz: /V/ Maguk, ott ketten, jó trió lesznek: / egy tiszthelyet-
tes szálfőigévé vált nyelvbotlása/?//.
- ✓ TUNDRABUGYI fn /H,L,N,S,V/
vattás nadrágbélés, pufajkenadrág, fagatya.
- ✓ TÜFE fn /S/
fegyverműhely /a TÜFE 'tűzfegyver-karbantartó műhely'-ből/.

LVIII.

TY

- ✓ TYUKBÉL fn /V/
- ✓ , telefonzsinór.
- ✓ TYUKBELES fn /V/

aki a dobra felcsévelt telefonzsinórt a hátán cipelve
a különböző harcálláspontok között telefon-összeköttetést
létesít.

UAZ fn

ponyvás terejáró autó.

✓ UHÁKÁ fn /N,R,S/

úszó harckocsi /az UHK rövidítésből/.

Sz: /N,R,S/ Szív, mint az uháká: /állítólag úgy működik az uháká, hogy elöl beszívja a vizet, és hátul kilöveli/.

✓ UTÁLT fn és mn

✓ Utak /N,R,S/: utaltak, nem az ezred állományába tartozók.

UTOLÉR ts ige

Sz: /H,N,R,S/ Ha utolérem, megbaszom!: /a parancsnok "fenygetőzése", ha a lépcsőn lassan vonul fel a századszintre az alakulat/.

— ÚGY hsz /S/

kiejtése: átt_y, ott_y, att_y. /A kiejtés akkor a legsikeresebb, ha mind a három itt lejegyzett variációt sikerül egy szóban kiejtenünk. Ezek a lejegyzések természetesen meg sem közelítik "felejtethetetlen emlékű" őrmesterünk utánözhatatlan kiejtését, amit egy egész század próbált utánózni - sikertelenül /innen a variációk/.

Használni akkor kellett, ha valaki éppen csinált vmit, és ha akarta volna, se tudta volna abbahagyni. Ekkor parancsot kellett adni ennek a tevékenységnek a végrehajtására, majd lekezelően megpofozgatni az arcát: ott_y! Ilyen helyzet pl., mikor vki éppen készül elterülni az ágyán, és már eldőlt félben van és más hasonlók/.

LX.

Ü,Ü

✓ ÜGYAL fn /H,K,L,N,R,S,V/

ügyeletes alegység, 24 órás készenléti szolgálat /az ügy.al. rövidítésből/.

Sz: /H,S,V/ ügyalban van: a kiképzési idő után sem veszi le a gyakorlóöltözékét, holott megtehetné.

✓ ÜTI fn /H,K,L,N,R,S,V/

1. az ügyeletes tiszt /az ÜTI rövidítésből/; 2. az a helyiség, ahol az üti tartózkodik - /Vencel főhadnagy/"telefonált az ÜTI-re"/Hány napod ...,41/.

✓ VADDISZNÓ fn /H,K,L,N,S,V/

ua., mint a golya.

✓ VADHÁZASSÁG fn

Sz: /K/ Vadházasságban él a jobb kezével: balkezes vagy ügyetlen.

✓ VAK fn és mn

Sz: /H,L,N,R,S/ Leverlek, mint vak a poharat: megverlek.

✓ VAKCSIRKE fn /D,H,K,S/

/lenező, lekicsinylő megszólítás/; hülye.

✓ VAKEGÉR fn /D,H,K,L,N,S/

ua., mint a vakcsirke; kopár világtalan ~: újonc/H,L,R,S/.

✓ VAKHANGYA fn /N,S/

ua., mint a vakcsirke.

✓ VAKLÓ fn

harckocsi /ÉA.II,4:9/.

✓ VAKNYÚL fn /D,H,K,L,S/

ua., mint a vakcsirke, de csak lövészre /nyúl/ mondják.

✓ VAKTIK fn /H,K,S/

ua., mint a vakcsirke.

✓ VÁP fn /H,K,L,N,R,S,V/

katonai rendészeti járőr.

✓ VÁPOS fn /H,K,L,N,R,S,V/

a váp tagja.

✓ VARRÓGÉP fn /S/

géppuska.

✓ VARSÓI SZERZŐDÉS fn

Sz: 1./H,K,N,R,S,V/ A Varsói Szerződés legelbaszottabb katonája:
 ügyetlen, nevetséges katona; 2./K/ Felrúglak, mint Nagy Imre
a Varsói Szerződést.

✓ VASBELI fn /S/

rohamsisak /ÉA.II,4:9/.

✓ VASITIK fn /D,S,N/

1. vetési varjú; 2. Vas megyei származású katona; /ejtése
 néha vazsi/.

✓ VASKALAP fn /H,S/

rohamsisak.

✓ VÉDŐITAL fn

Sz: /R/ 65 mintájú katonai védőital: szeszes ital.

✓ VÉN mn

/H,K,N,S,V/ ~ tengeri iszapszemű rája, /H,N,S,V/ ~ szárcsa:
öregkatona.

Sz: /I/ A vén tápos ledikózik!: /jóleső sóhajjal összekötött közlemény, hogy mindenki tudja: elfáradt az öreg/.

✓ VÉPÉCÉTÉ fn és mn /H,S/

vegyes páncéltörő /üteg/ /a VPCT rövidítésből/.

✓ VÉRALÁFUTÁS fn

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ 100 méteres véraláfutás!: /parancsnok nélküli reggeli tornán adott gyakorlat/.

✓ VÉRESHURKA fn

Sz: /H,K,S,V/ Megszakasztom, mint a véreshurkát, az biztos igazi!: Ezt még megjárja!

✓ VÉVÉ mn és fn /H,K,L,N,R,S,V/

I. mn vegyvédelmi /a vv. rövidítésből/; ~ köpeny, ~ kesztyű,
~ papucs.

✓ II. fn összefegyvernemi védőkészlet /köpeny, kesztyű, harisnya/;
beöltözik ~be.

✓ VILLANYKÖRTE fn

Sz: /N,R,S/ Hozzá képest a villanykörte hajásbaba: újonc,
kopasz.

✓ VILMA fn /H,K/

/a folyosón ordított szó, átvétel a Frédi és Béniből, de értelmet adtak neki:/ Végre itt a leszerelés! Megyek, anyám!

✓ VIZILÓBÖLCSŐ fn /V/

olyan ágy, amely igen rossz állapotban van, a közepe mély, mert a rugók kitágultak benne /ÉA.II,4:9/.

✓ VIZSZINTJELZŐ fn /H,S/

a sapkán levő rangjelző csík/ok/.

✓ VOLT tn ige

Sz: /H,K,L,N,R,S,V/ 1. volt /+fn-i igenév/: ne ...!; volt megdumálni?!: ne dumálja meg!, volt nevetni?!: ne nevéssen!;
2. /parancs, ált fn-i igenév +/ volt: hajtsák végre a parancsot!;
Takarítást megkezdeni volt: Kezdjék már a takarítást!

LXIII.

VONATOZIK tn ige /H,N,R,S/

/Ha az újonc nagyon vágyik haza, és ezt hangoztatja is, az öregek "engedélyezik" neki a hazautazást. Ez abban áll, hogy az újonc körbemászik a körletben az ágyak alatt, és utánozza a gőzös hangját. Minden ágy alatt meg áll, bemondja az "állomás" nevét. Ha "hazaért", utána természetesen hasonló módon vissza is kell térnie a laktanyába. Eközben arra kell a legjobban vigyázni, nehogy eltévessze az állomások nevét és sorrendjét, mert akkor kezdheti előlről. Ugyanez a metrózás is./

LXIV.

Z

✓ ZÉ fn /H,N,R,S/

zászlóalj /a z. rövidítésből/.

✓ ZEBRA fn

Sz: /H,S/ Megbaszta a zebra a fókát: csíkos a felmosás.

✓ ZENÉL tn ige /H,L,R,S/

konyhai kisegítő munkát végez, csellózik.

LXV.

ZS

✓ ZSANA fn

Sz: /H,S/ Kevés, mint Zsanán a poroltó.

✓ ZSEB fn

Sz: /H,N,R,S,V/ Ugorjon ki a zsebéből!: húzza ki a zsebből a kezét! /ÉA.II,4:9/.

✓ ZSEBOROSZLÁN fn /L,N,S,V/

kistermetű, de annál nagyobb hangú parancsnok.

✓ ZSOLD fn /H,K,L,N,R,S,V/

illetmény.

Anyaggyűjtésem módja: Az első adatokat katonáskodásom alatt jegyeztem fel egy mindig magammal hordott noteszbe, csak később céduláztam ki őket. Éppen ezért szavaim nagy része példamondat, beszédkörnyezet nélkül áll a szójegyzékben. Utólagos kiegészítést csak a legrikább esetben végeztem /ez esetben nem jelöltem soha adatközlőt/, meg akarván őrizni az anyag hitelességét, és az emlékezetemben sem bízom igazán.

A másoktól gyűjtött anyagnak az alapját is a saját feljegyzéseim képezték. Adatközlőim végigolvasták az általam gyűjtött kifejezéseket, megjelölték az általuk is használtakat, bejegyezték, ha ők más jelentésben ismerték. Mindenképpen szükségesnek tartottam az anyaggyűjtésnek ezt a módját, hogy ellenőrizsem saját adataim elterjedtségét, valamint, hogy ezzel is segítsék az adatközlőnek felidézni a leszerelés óta nem nagyon használt kifejezéseket.

Adatközlőim:

- D: Daróczi Zoltán, Szombathelyen volt katona /1981/82/, lövész. /Daróczi Zoltán adatai eltérnek a többiektől, ugyanis ő hozzám hasonlóan katonáskodása alatt jegyezgetett fel szavakat, és amikor segítségét kértem, elküldte nekem Wakegér feliratú füzetét, amely az említett feljegyzéseket tartalmazza. Ebből következik, hogy az ő adatainak hitelessége jobb a többiekénél./
- H: Hinger Tamás, Nagykanizsa /1982/83/, tüzér.
- I: ismeretlen eredetű. /Ezzel jelöltem néhány olyan adatot, amelyet pl.vonaton utazó katonáktól hallottam, és ide tartozik az a néhány leszerelő rímus, amelyeket az egyik előadóteremünk padjára firkálva találtam. I-helynév? jelölést használtam akkor, ha az adat közvetett adatközlőtől származik /hág, barátnő, hozzátartozó stb./. Az I jelzésű adataim hitelessége a legkisebb./
- K: Kovács György, Lenti /1981/82/, felderítő.
- L: Lakner Lajos, Hódmezővásárhely /1980/81/, lövész.

- E: Németh László, Szombathely /1981/82/, tüzér.
R: Ruzsinszki Attila, Szombathely /1982/83/, harcokosizó.
S: saját gyűjtésem: Kis Tamás, Szombathely /1981/82/, lövész.
V: Vincze György, Segléd /1979/80/? híradós.

A szócikkek felépítése: A szócikkeket a magyar ábécé szerint rendeztem betűrendbe. Néhány bizonytalan esetet kivéve a címszó után közlöm a szó szófaját. Az ekkor használt rövidítésem az ÉrtSz. alapján:

fn: főnév, hsz: határozószó, mn: melléknév, nm: névmás, szn: számnév; az igéknél /ige/jelöltem, hogy tárgyas /ts/ vagy tárgyatlan /tn/.

A katonai életben nagyon fontos szavakat /pl. centi, kanalazás stb./ részletesen magyarázom, de ált. törekszem a rövidsége.

~ jelet használtam, ha a címszó a szócikkben újra előkerült /kivéve az állandósult szókapcsolatokat/.

A szólásokat, rímusokat, állandósult szókapcsolatokat, tehát a több szóból álló szerkezeteket nem soroltam külön csoportba, hanem tagjai közül vezérszót választva, e szerint soroltam be őket Sz: jelzés után.

Vezérszónak ált. a kifejezés első állandó főnévi elemét vettem, szóláshasonlatoknál a mellékmondatban előforduló szóelemek közül választottam. Ha a szó szerkezet bármelyik tagja jellemzőbb, mint az első főnévi elem, akkor azt választottam vezérszónak. Természetesen így cselekedtem akkor is, ha nincs főnévi elem a szerkezetben. A szóláshasonlatok kivételével /itt a főmondatból mindig kiderül/ megadtam a szólás jelentését is vagy/és azt, hogy mikor használják.

Példamondatot, beszédkörnyezetet - mint említettem - nem gyűjtöttem, de ha találtam írott adatot valamelyik szóra, kifejezésre, azt oda iktattam. Az ekkor használt rövidítésem: ÉA.: Tarpai Zoltán, Katonák egymás közt: Édes Anyanyelvünk, II, 4:9

Futkosó: Moldova György, Futkosó 1968: Mozgó Világ, 1984. 8:18-37

Hány napod ...: Bérés Attila: Hány napod van még, örvezető? Bp. 1978.

Igaz Szó: F.P., Az első tapasztalatok: Igaz Szó, 1982. 12:47

Legendárium: Bereményi Géza: Legendárium. Bp. 1978.

Néphadsereg /hetilap/

Revival: Bólya Péter, Revival: Új Fűkőr, XIX, 43:16

Boldizsár Iván, Don 1942-43: Kortárs, 1982. I.

Egyéb rövidítések:

ált.: általában,

/hiv/: hivatalos /katonai köz- ill. szakirodalmi nyelvi/,

ill.: illetve,

pl.: például,

ua.: ugyanaz,

ti.: tudniillik,

tkp.: tulajdonképpen,

v- : vala- /yki: valaki/,

v. : vagy.